

HUMAN
RIGHTS
WATCH

“Her Şey Silah Zoruyla”

Türkiye İşgali Altındaki Kuzey Suriye'de Hak İhlalleri ve Cezasızlık

“Her Şey Silah Zoruyla”
Türkiye İşgali Altındaki Kuzey Suriye'de
Hak İhlalleri ve Cezasızlık

Copyright © 2024 İnsan Hakları İzleme Örgütü

Tüm hakları saklıdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde basılmıştır

ISBN: 979-8-88708-113-7

Kapak tasarımı Rafael Jimenez

İnsan Hakları İzleme Örgütü, dünya çapında insanların haklarını savunuyor. İhlalleri titizlikle araştırıyor, gerçekleri geniş çapta açığa çıkarıyor, haklara saygı gösterilmesi ve adaletin sağlanması için iktidar sahiplerine baskı yapıyoruz. İnsan Hakları İzleme Örgütü, insan onurunu korumak ve herkes için insan hakları mücadelesini ilerletmek amacını taşıyan canlı bir hareketin parçası olarak çalışan bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur.

İnsan Hakları İzleme Örgütü 40'tan fazla ülkede çalışanları bulunan Amman, Amsterdam, Beyrut, Berlin, Brüksel, Chicago, Cenevre, Goma, Johannesburg, Londra, Los Angeles, Nairobi, New York, Paris, San Francisco, Sidney, Tokyo, Toronto, Tunus, Washington DC ve Zürih'te ofisleri bulunan uluslararası bir kuruluştur.

Daha fazla bilgi için lütfen internet sitemizi ziyaret edin: <https://www.hrw.org>

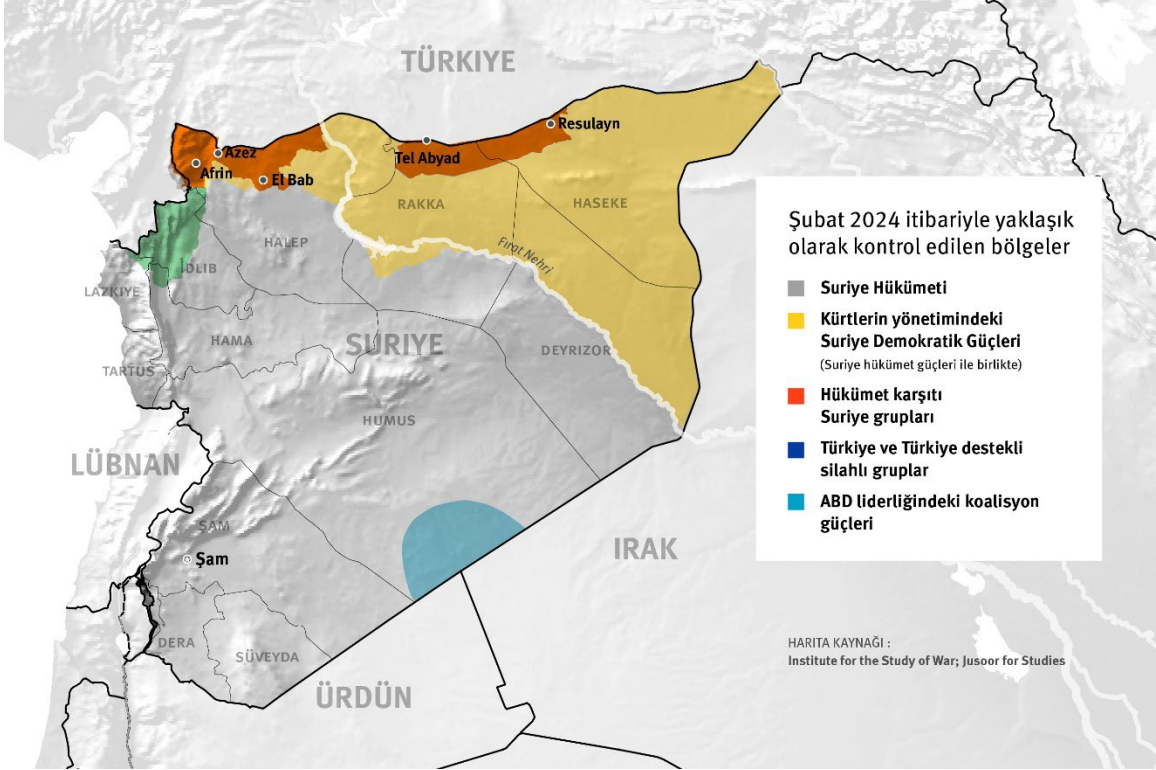
Her Şey Silah Zoruyla

Türkiye İşgali Altındaki Kuzey Suriye'de Hak İhlalleri ve Cezasızlık

Suriye Haritası	i
Özet	1
Öneriler.....	6
Türkiye Hükümetine	6
Suriye Geçici Hükümetine ve Suriye Milli Ordusuna	7
Avrupa Birliği'ne	7
BM Üyesi Ülkelere	8
Metodoloji.....	9
I. Arka plan.....	11
Türkiye'nin Sınır Boyunca Kürt Varlığını Zayıflatma Kararlılığı	11
Askeri Güç ve İdari Otorite: Türkiye'nin İşgali	17
Suriye Milli Ordusu: Sadece İsmen Birleşmiş Bir Ordu.....	20
İç çatışma, Suç ve Savaş Vurguncululuğu.....	24
II. Mahpusluk ile ilgili hak ihlalleri.....	29
Keyfi ve İletişimden Yoksun Şekilde Alıkonma	33
İşkence ve Kötü Muamele.....	34
Tecavüz ve Cinsel Şiddet	40
Uygunsuz Alıkonma Koşulları	42
Sahte Yargılamalar.....	43
III. Konut, Arazi ve Mülkiyet Haklarının ihlali	48
Türk Kuvvetlerinin Kürt Topraklarının Yeniden Yerleşimine Müdahalesi.....	49
Yağma ve Talan	50
Mülklere El Koyma ve Yağma	51
Etkisiz İade Çabaları.....	56
IV. Hesap Verebilirliğin Olmaması	64
Kovuşturmadan Kaçmak.....	66
Ahmad Zakour olarak da bilinen Ahmad Zakaria Nako	66

Motaz al-Abdullah	67
Abu Riyad olarak da bilinen Mohammad Hamadeen	67
Abu Amsha olarak bilinen Mohammad Al-Jassem	68
Hapiste Açıklanmamış Ölümler	69
Rezan Khalil - Ocak 2022	69
Abdulrazaq al-Nuaimi - Şubat 2022	70
Luqman Hannan - Aralık 2022	70
Basel Jakish, Mayıs 2023	71
Türkiye'nin İşgalci Güç Olarak Yükümlülükleri	72
Konut, arazi ve mülkiyet hakları	73
İşgal Altındaki Bölgelerde Mahpusların İdaresi, Kamu Düzeni ve Güvenliğinin Sağlanması	74
Suriye Vatandaşlarının Yargılanmak veya Hapsedilmek Üzere Türkiye'ye Nakledilmeleri ...	75
Teşekkür	76
Ek I: Suriye Geçici Hükümetine Mektup	77
Ek II: Türkiye Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığına Mektup	85

Suriye Haritası

Özet

Türkiye, Suriye'nin kuzeyindeki bölgede işgalci bir güç konumundadır.

Türkiye, güney sınırının Suriye tarafında hem doğrudan hem de kurulmasına yardımcı olduğu Suriye Milli Ordusu aracılığıyla bölgede idari ve askeri kontrol uygulamaktadır. Suriye Milli Ordusu, büyük ölçüde eski Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) savaşçılarından oluşan silahlı muhalif grupların sıkı bağlara sahip olmayan bir koalisyonudur.

Türkiye hükümeti, hem güney sınırında bir güvenlik bölgesi oluşturmak hem de Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin geri dönüşlerini sağlamak için, işgal ettiği alanları "güvenli bölgelere" dönüştürmeyi hedeflediğini belirtmiştir. Ancak bu bölgeler güvenli değildir. Özellikle Suriye Milli Ordusu'na bağlı gruplar tarafından işlenen insan hakları ihlalleri yaygın olup, bölgenin 1,4 milyon sakini için hayat hukuksuzluk ve güvensizlikle tanımlanmaktadır. Geçmişte Suriye Milli Ordusu yönetimi altında yaklaşık 3 yıl yaşamış olan bir kişi, "Her şey silah zoruyla oluyor" dedi.

Bu rapor, ihlallerin mağdurları, hayatta kalanlar, yakınları ve tanıklarının yanı sıra çeşitli sivil toplum kuruluşu temsilcileri, gazeteciler, aktivistler ve araştırmacılardan oluşan 58 kişiyle yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Rapor, Suriye Milli Ordusu'nun çeşitli grupları tarafından, ihlalleri engellemek için kurulan bir güç olan Askeri Polis tarafından ve Türk Silahlı Kuvvetleri ile Milli İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) da aralarında bulunduğu bir dizi askeri istihbarat müdürlüğünün mensupları tarafından gerçekleştirilen kaçırılmaları, keyfi gözaltıları, çocuklar da dahil olmak üzere hukuka aykırı alıkonmaları, cinsel şiddeti, işkence ve kötü muameleleri belgelemektedir. Bu rapor aynı zamanda yaygın yağma ve talanın yanı sıra mülklere el koyma ve yağma da dahil olmak üzere konut, arazi ve mülkiyet hakları ihlallerini belgelemektedir. Rapor, son yıllarda getirilen hesap verebilirlik önlemlerinin çoğunun ihlalleri engelleme veya mağdurlara giderim sağlama konusundaki başarısızlığını ortaya koymaktadır. Ağır ve sistematik insan hakları ihlalleri ve olası savaş suçları için cezasızlık hüküm sürdüğü müddetçe, Türkiye'nin bölgeye yönelik gerçekleştirdiği askeri operasyonlar sırasında ve sonrasında evlerini terk eden yüz binlerce yerinden edilmiş ve mülksüzleştirilmiş Suriyelinin geri dönüş umutları azalmaya devam edecektir. Bugün pek çok kişi Suriye'nin kuzeydoğusunda yetersiz hizmet verilen kamplarda ve toplu barınaklarda yaşamaktadır.

Suriyeli bir kız çocuğu, 20 Nisan 2018 tarihinde otobüsü Halep'in kuzey kırsalındaki Azez şehrine ulaşırken, başkent Şam'ın doğusundaki Dumayr kasabasının boşaltılması sırasında atılan cisimler nedeniyle hasar gören bir pencereden bakıyor. © 2018 SAMEER AL-DOUMY/AFP, Getty Images aracılığıyla

Türkiye, 2016'dan bu yana sınırındaki Kürt varlığını zayıflatmak amacıyla Suriye'nin kuzeyine üç askeri operasyon düzenledi. 2016'daki ilk operasyonunda Halep'in kuzeyinde, daha önce İslam Devleti'nin (İŞİD olarak da biliniyor) kontrolünde olan Azez, El Bab ve Cerablus'u içeren ve ağırlıklı olarak Arapların yaşadığı bölgeyi işgal etti. 2018'deki ikinci saldırısında, Azez'in hemen batısında 2012'den beri Kürt liderliğindeki güçlerin kontrolü altında olan ve çoğunluğu Kürt nüfusa sahip bir yerleşim bölgesi olan Afrin'i ele geçirdi. Türk Silahlı Kuvvetleri 2019'daki üçüncü saldırısında ise Suriye'nin kuzeydoğusunda Tel Abyad ile Resulayn (Kürtçe adıyla Serekaniye) arasındaki yaklaşık 150 kilometre uzunluğunda ve 30 km derinliğindeki dar bir şeridin kontrolünü Kürt güçlerinden aldı. Türkiye her üç operasyonu da Türkmen gruplar, eski Özgür Suriye Ordusu grupları ve 2017'de Suriye Milli Ordusu olarak anılmaya başlanan diğer İslamcı gruplar da dahil olmak üzere çeşitli yerel silahlı grupların yardımıyla gerçekleştirdi. Askeri saldırılar kitlesel yerinden edilmelere yol açtı, ayırım gözetmeyen bombardıman, yargısız infazlar, hukuksuz gözaltılar, işkence ve zorla kaybetmeler, sistematik yağma ve yasadışı el koymalar da dahil olmak üzere hem insan hakları hem de insancıl hukukun ciddi ihlallerine sebebiyet verdi.

Birkaç yıl sonra bugün Türkiye, işgal ettiği topraklar üzerindeki kontrolünü hem silahlı kuvvetleri ve istihbarat teşkilatları ile Suriye'nin kuzeyinde 100'den fazla askeri tesis, üs ve gözlem noktasıyla, hem de silah, maaş, eğitim ve lojistik destek sağladığı Suriye Milli Ordusu üzerindeki doğrudan kontrolü aracılığıyla sürdürüyor. Türkiye ayrıca işgal altındaki bölgeler üzerinde, Türkiye'nin komşu bölgelerindeki yerel makamlar aracılığıyla idari kontrol de uygulamaktadır. Örneğin Türkiye'nin Hatay Valiliği, Afrin'deki eğitim, sağlık, mali hizmetler ve insani yardımları doğrudan denetlemektedir. Eylül 2023'te Türk medya kuruluşları, Türkiye'nin kontrolü altındaki tüm bölgeleri denetlemek üzere tek bir Vali atamayı planladığını bildirdi. Ancak Ocak 2024 itibariyle henüz bu tür bir gelişme yaşanmadı.

Suriye Milli Ordusu resmiyette Suriye muhalefetini temsil eden Azez merkezli ve uluslararası tanınan Suriye Geçici Hükümeti'nin Savunma Bakanlığı'na bağlı olsa da, bünyesindeki gruplar nihai olarak Türkiye'nin askeri güçlerine ve istihbarat teşkilatlarına hesap vermektedir. Suriye Milli Ordusunun iç işleyişi hakkında doğrudan bilgi sahibi iki kaynağın İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne aktarımına göre, yaygın hak ihlali iddialarına ilişkin hukukun üstünlüğünü sağlama görevine sahip olan ve Suriye Geçici Hükümeti'nin gözetiminde kurulan asker ve sivil polis güçleri de Türkiye'nin askeri güçlerine ve istihbarat teşkilatlarına hesap veriyor. Bu kaynaklardan biri, "Onların bilgisi olmadan hiçbir şey olmaz" dedi. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Suriye'nin Türkiye işgali altındaki topraklarında Türkiye yetkililerinin komuta yapısındaki rollerini özetleyen yayınlanmış talimatlar bulamadı.

Türk yetkililer, ABD destekli Kürt liderliğindeki Suriye Demokratik Güçleri'nin (SDG) en büyük bileşenleri olan Halk Savunma Birlikleri (Yekineyen Parastina Gel, YPG) ve Kadın Koruma Birlikleri'ni (Yekineyen Parastina Jin, YPJ) Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile bir tutmaktadır. Türkiye, PKK'yı bir terör örgütü ve Türkiye'ye yönelik varoluşsal bir tehdit olarak görmektedir. Bu nedenle belgelenen ihlallerin çoğunluğuna SDG yönetimi altında evlerinde yaşayan ve topraklarıyla ilgilenen, bu nedenle SDG veya bileşenlerine sadık olduğu düşünülen Kürtler maruz kalmıştır. Suriye Demokratik Güçleri ve kontrolündeki bölgelerde sivil yönetim organı olan Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi ile bağlantısı olduğu düşünülen Araplar ve diğerleri de hedef alınmıştır.

Bu rapor, Türkiye makamlarının Suriye'nin kuzeyinde yaşanan acı gerçekleri görmezden gelmekle kalmayıp, alıkonmalarla ilgili pek çok ihlalde ve mülkiyet hakkı ihlallerinde

doğrudan sorumluluk taşıdıklarını açıkça ortaya koymaktadır. Bu ihlaller çoğunlukla Kürt sivillere ve Kürt liderliğindeki güçlerle bağlantısı olduğu düşünülenlere yönelik olup Türkiye'nin Kuzey Suriye'deki Kürt varlığını zayıflatma, Türkiye'nin güney sınırı ile Kuzey Suriye'de Suriye Demokratik Güçleri tarafından kontrol edilen bölgeler arasında "uçtan uca" bir güvenlik hattı veya tampon bölge oluşturma hedefleriyle büyük ölçüde uyumludur. Türkiye'nin Afrin'e girmesiyle birlikte on binlerce insan Suriye'nin diğer bölgelerine ve ötesine kaçarken, Türk yetkililer Doğu Guta'dan göç eden yüzlerce Sünni Arap aileyi bölgenin Kürt sakinlerinin evlerine yerleştirme konusunda hızlı davranmıştır. Bölgedeki savaşçıların aileleri de dahil olmak üzere Guta, Şam kırsalı, Hama'nın kuzeyi ve İdlib'den çok sayıda yerinden edilmiş aile aradan geçen yıllarda Afrin'e geldi. Benzer bir eğilim, Türkiye'nin 2019 askeri operasyonunun ardından Tel Abyad ve Resulayn arasındaki hatta da belgelenmiştir.

Türkiye'nin askeri hareketlerinin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından dile getirilen ikinci bir amacı da işgal edilen topraklarda "güvenli bölgeler" oluşturulması ve birçoğu yıllardır Türkiye'de yaşayan ve Suriye'nin farklı bölgelerinden gelen bir milyondan fazla Suriyeli mültecinin bu bölgelere yerleştirilmesidir. Ancak bu raporun da ortaya koyduğu gibi, Türkiye işgali altındaki bölgeler güvenli olmaktan çok uzaktır. Hukukun üstünlüğünün mevcut olmayışına ek olarak, Suriye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi Türkiye işgali altındaki bölgelerde de ekonomik ve insani koşullar vahim durumdadır. Çok sayıda insanın zulüm veya işkenceye uğramaktan korktukları bölgelere geri gönderilmeleri Türkiye'nin uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal edecektir. Toplu sınır dışı ve yerleştirme, zorunlu demografik değişimler yaşamaya alışkın bir bölge olan Kuzey Suriye'nin etnik yapısını da büyük ölçüde değiştirecektir.

Türkiye daha önce de Suriyeli mültecileri zorunlu olarak geri göndermiştir. 2017'den bu yana Türkiye güçleri binlerce Suriyeli mülteciyi gözaltına aldı, tutukladı ve genellikle "gönüllü" geri dönüş formlarını imzalamaya zorlayıp çeşitli sınır kapılarından Kuzey Suriye'ye geçmeye mecbur ederek sınırdışı etti. Nitekim Türkiye yalnız Temmuz 2023'te 1.700'den fazla Suriyeliyi Tel Abyad bölgesine geri göndermiştir.

Türkiye işgali altındaki topraklarda, çeşitli silahlı grupların komutanları ve üyelerinin yanı sıra Askeri Polis tarafından işlenen insan hakları ihlalleri ve potansiyel savaş suçları konusunda hesap verebilirlik halen sağlanamamıştır. Suriye Milli Ordusu'nun bazı sınırlı iç kovuşturmalarına rağmen, bu tür konularda yargı yetkisine sahip askeri mahkemeler

bağımsızlık ve tarafsızlıktan yoksundur. Duruşmalar nadiren aleni olup yargılamalar hakkında çok az bilgi mevcuttur. Türkiye, Suriye Milli Ordusu unsurlarını veya kendi yetkililerini sorumlu tutmak veya bağımsız insan hakları gözlemcilerinin erişimine izin vermek için anlamlı adımlar atmamıştır.

2023 yılında ABD, sivillere yönelik ciddi insan hakları ihlalleri nedeniyle Suriye Milli Ordusu'na bağlı üç gruba ve liderlerine yaptırım uygulamıştır. Ocak 2024'te iki insan hakları örgütü Alman Federal Savcılığına şikayette bulunarak 2018'den bu yana Afrin'de Suriye Milli Ordusu birlikleri tarafından gerçekleştirilen uluslararası hukuk ihlallerinin soruşturulmasını talep etti. Ulusal yargı makamları, "evrensel yargı yetkisi" ilkesi uyarınca, belirli ağır uluslararası suçlara karışmış olması muhtemel kişilere karşı, suçun başka bir yerde işlenmiş olmasına ve iddiaya konu failer ile mağdurların ülke vatandaşı olmamasına rağmen dava açabilmektedirler.

İşgalci bir güç ve bölgedeki fiili hükümet olarak Türkiye, mevcut kuvvetlerinin uluslararası insan hakları ve insancıl hukuka sıkı sıkıya uymasını sağlamak, kontrol ettiği bölgelerde kamu düzenini ve güvenliğini yeniden tesis etmek ve sürdürmek, bölge sakinlerini şiddetten korumak, ihlallerin failerini sorumlu tutmak, kendi güçleri ve kontrol ettiği yerel güçler tarafından gerçekleştirilen ciddi insan hakları ihlallerinin mağdurları için giderim sağlamak, mülk sahiplerinin ve geri dönenlerin haklarını güvence altına alarak mülklerine hukuka aykırı olarak el konulanların ve kullanılanların her türlü zararını tazmin etmekle yükümlüdür. Türkiye ve Suriye Geçici Hükümeti, bağımsız soruşturma organlarının kendi kontrolleri altındaki bölgelere derhal ve engelsiz erişimine izin vermelidir.

Öneriler

Türkiye Hükümetine

- Askeri güçleriniz ve istihbarat personeliniz ile bunlara bağlı yerel milisler tarafından işlenen insan hakları ihlallerini ve potansiyel savaş suçlarını durdurmak için derhal adım atın ve askeri personel ve silahlı gruplar da dahil olmak üzere kontrolünüz altındaki tüm bireylerin uluslararası insan hakları hukukuna ve insancıl hukuka uymasını sağlayın;
- Sığınmacıların Türkiye'nin kontrolündeki bölgeden ve sınırlardan geri gönderilmelerini derhal durdurun;
- İşgal altındaki topraklarda faaliyet gösteren Türk Silahlı Kuvvetleri ve istihbarat teşkilatlarının sivillere yönelik işkence, keyfi alıkonma, tecavüz, yağma ve yargısız infazlar da dahil olmak üzere ciddi insan hakları ihlallerine ve potansiyel savaş suçlarına karıştığı iddialarına yönelik şeffaf, kapsamlı ve tarafsız bir soruşturma yürütün,
- Birleşmiş Milletler Soruşturma Komisyonu ve insan hakları örgütleri gibi uluslararası organlar tarafından insan hakları ihlalleri ve savaş suçları iddialarına ilişkin yürütülen bağımsız ve tarafsız soruşturmalarla tam işbirliği yapın;
- Uluslararası ve bağımsız gözlemcilerin, Askeri Polis ve çeşitli gruplara ait hapisaneler ve gözaltı merkezlerinin yanı sıra askeri mahkemeler de dahil olmak üzere Türkiye'nin işgali altındaki bölgelere tam ve engelsiz erişimini sağlayın;
- Türkiye güçleri ile Türkiye'ye bağlı güçlerin davranışlarını izlemek ve bildirilen ihlallere derhal cevap vermek için etkili denetim mekanizmaları kurun;
- Adil ve şeffaf yargılamalar yürütme yöntemi de dahil olmak üzere, ihlallerden sorumlu olanların hesap verirliliğini sağlayın;
- Şeffaf ve katılımcı bir süreçle ve uluslararası standartlara uygun olarak, Suriye'nin kuzeyindeki toprakları işgal etmesinden bu yana Türk güçleri ve Türkiye'nin kontrol ettiği yerel güçler tarafından işlenen ciddi insan hakları ihlallerinin tüm mağdurları için bir telafi programı geliştirin ve uygulayın. Telafi programı mağdurların çektiği acıların kamusal olarak kabul edilmesini, tazminat ödenmesini, psikososyal ve fiziksel rehabilitasyonu, mülklere erişim sağlanmasını ve mülklerin iadesini içermelidir.
- Çatışmayla bağlantılı cinsel şiddet için tazminat, rehabilitasyon ve tekrarlanmama garantileri de dahil olmak üzere telafi sağlayın. Telafiler aynı zamanda, acil durum

hallerinde örneğin çatışmayla bağlantılı cinsel şiddet mağdurlarına ivedi şekilde tıbbi yardım ve psikososyal desteğe erişim sağlanmasıyla da ilgilenmelidir. Telafi programı başarılı kovuşturmalara bağlı olmamalı ve cinsel şiddet deneyimleriyle ortaya çıkan bireylere tazminat ve diğer hizmetleri sağlamalıdır. Telafi programı ayrıca cinsel saldırı mağdurları da dahil olmak üzere mağdurlara danışılarak tasarlanmalı ve uygulanmalı, mağdurların haklarına ve onuruna saygı göstermeli ve onlara daha fazla zarar vermekten veya onları travmatize etmekten kaçınmalıdır.

- Psikososyal engellilik de dahil olmak üzere engelli hale gelmiş kişilere özellikleri dikkate alınarak giderim ve devlet yardımı sağlayın. Bu kişilerin ücretsiz, kaliteli ve haklara saygılı sağlık hizmetlerine, yardımcı cihazlara, psikososyal ve ruh sağlığı hizmetlerine erişimini sağlayın.
- Mülklerine hukuka aykırı olarak el konulması ve kullanılması ile neden olunan her tür zararın tazmin edilmesi de dahil olmak üzere mülk sahiplerinin ve geri dönenlerin haklarını güvence altına alın.

Suriye Geçici Hükümetine ve Suriye Milli Ordusuna

- Çeşitli gruplara ait tüm geçici veya gayri resmi hapisaneler ve gözaltı merkezlerini ortadan kaldırın;
- Bireylerin alıkonmasını incelemek üzere partizan olmayan, bağımsız bir komisyon kurun. Yalnız şiddet içermeyen siyasi faaliyetleri nedeniyle tutulanlar da dahil olmak üzere, keyfi olarak tutulduğu belirlenen kişileri serbest bırakın.
- Yerel ve uluslararası insan hakları örgütlerinin derme çatma nezarethaneler ile Askeri Polis gözaltı merkezleri de dahil olmak üzere hapisaneleri denetlemelerine izin verin.
- Sivillere yönelik tüm askeri yargılamaları durdurun ve tüm yargılamaların adil yargılama ilkelerine uygun olmasını sağlayın.
- Yerel ve uluslararası insan hakları örgütlerinin davaları izlemesine izin verin.
- Karargahların, tutukevlerinin ve askeri tesislerin sivil iş yerleri veya konutlar içinde konumlandırılmasından kaçının.
- Tüm kayıp ve cinayetleri derhal ve bağımsız bir şekilde soruşturun.

Avrupa Birliği'ne

- Türkiye'nin, AB Sığınma Prosedürleri Yönergesi'nin 38. maddesinde belirtilen kriterler kapsamında sığınmacıların geri gönderilebileceği güvenli bir üçüncü ülke olmadığını kamuoyuna açık bir şekilde belirtin.
- Türkiye'nin sınır dışı işlemlerini durdurması, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin alıkonulan Suriyelilerin Türkiye'de kalmak veya gönüllü olarak Suriye'ye dönmek isteyip istemediklerini izlemesine izin vermesi konusunda çağrıda bulunun.
- Zorla sınır dışı eylemleri sona erene kadar idari gözetim ve sınır kontrollerinin finansmanını askıya alın.

BM Üyesi Ülkelere

- Evrensel yargı yetkisi ilkesi uyarınca, ulusal yasalara uygun olarak Türkiye işgali altındaki Kuzey Suriye'de uluslararası hukuk kapsamında işlenen ciddi suçların failleri hakkında soruşturma ve yargılama yürütün.

Metodoloji

İnsan Hakları İzleme Örgütü bu rapor için Kasım 2022 ile Eylül 2023 tarihleri arasında araştırma faaliyeti yürütmüştür. Araştırma kapsamında 58 kişiyle mülakat yapılmıştır. Bu kişiler arasında ihlal mağdurları, tanıkları, hayatta kalanlar ve mağdurların akrabaları bulunmaktadır. Görüşülen kişilerin 19'u eski tutuklular, 21'i ise eski ve mevcut tutukluların yakınlarıdır. Bazıları hapsedilmeye bağlı ihlallere de maruz kalan otuz altı kişinin barınma, arazi ve mülkiyet hakları ihlal edilmiştir. Araştırmacılar ayrıca sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, gazeteciler ve araştırmacılarla da görüştü. Araştırma sırasında görüşülen kişilerden 10'u Türkiye işgali altındaki Afrin ve Resulayn'da, 27'si Kuzey Suriye'de Kürtlerin yönetimindeki bölgelerde ve 15'i Irak Kürdistan Bölgesinde, ikisi Avrupa'da, biri Lübnan'da ve biri de Türkiye'de ikamet ediyordu.

Araştırmacılar, Afrin'de Askeri Polis ile doğrudan temas halinde olan bilgi sahibi bir kaynakla ve daha önce Türkiye istihbarat yetkililerine yakın olan, Temmuz 2019 ile Haziran 2020 arasında Afrin'de çeşitli grupların davranışlarına ilişkin erişim ve gözetim imkanı olan ve daha sonra Suriye'den ayrılan Suriyeli bir kaynakla görüştüler.

Görüşmeler güvenli mesajlaşma uygulamaları üzerinden Arapça ve Kürtçe olarak, Irak Kürdistan Bölgesi ile Suriye'nin kuzeydoğusundaki Amude, Haseke ve Kamışlı'da ise yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşmeler, araştırmacılar ve görüşülen kişiler tarafından özel ve güvenli kabul edilen yerlerde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar görüşülen her kişiye görüşmenin amacını, gönüllülük esasına dayandığını, bilgilerin ne şekilde kullanılacağını ve herhangi bir ödeme yapılmayacağını açıklamışlardır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, görüşülen kişiler ile Afrin ve Resulayn'da akrabaları olan diğer kişileri misillemeden korumak için tüm görüşmecilerin isimlerini anonimleştirmeyi ve kişisel bilgilerine yer vermemeyi tercih etti. İnsan Hakları İzleme Örgütü ayrıca internetteki video, görüntü, sosyal medya paylaşımları ve belgelerin yanı sıra eski tutuklular, aktivistler ve ilgililerin yakınları tarafından sağlanan ve bu ihlalleri doğrulayan belgeleri de inceledi.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, 21 Kasım'da Türkiye Dışişleri ve Savunma Bakanlıkları ile Suriye Geçici Hükümeti Savunma ve Adalet Bakanlıklarına, 8 ve 15 Ocak 2024 tarihlerinde de raporda adı geçen dört mevcut ve eski üst düzey grup komutanına, güvenlik yetkililerine

ve Askeri Polis mensuplarına yazılı başvuruda bulundu. İnsan Hakları İzleme Örgütü bu raporun yayınlandığı tarih itibariyle ilgili başvurulara herhangi bir yanıt almamıştır.

I. Arka plan

Şehir renklerini kaybetti.

— Memleketi Resulayn'dan göç ettirilen bir adam, Kürtlerin ve diğer azınlıkların göçünden bahsederken.

Türkiye'nin Sınır Boyunca Kürt Varlığını Zayıflatma Kararlılığı

Ağustos 2016'dan bu yana Suriye'nin kuzeyine düzenlenen üç askeri operasyon ile Türk Silahlı Kuvvetleri ve destekledikleri Suriyeli yerel gruplar, sınır bölgelerindeki Kürt varlığını zayıflatmak amacıyla Türkiye'nin güney sınırı boyunca iki bölgeyi ele geçirdi.

Fırat Kalkanı isimli ilk operasyonda Nisan 2016 ile Mart 2017 arasında Türk kuvvetleri ve yerel müttefikleri Fırat nehri üzerinde batıda Azez'e ve güneyde El Bab'a kadar uzanan Cerablus'u ele geçirdi. Bu operasyon sırasında Türkiye, İslam Devleti (İŞİD olarak da bilinen) güçleri bölgeden uzaklaştırdı ve Suriye'nin kuzeydoğusunun büyük bölümünü askeri olarak kontrol eden ABD destekli Kürt silahlı grubu Suriye Demokratik Güçleri'nin güney sınırı boyunca daha fazla ilerlemesini engelledi. Türk kuvvetlerinin Sünni Arapların çoğunlukta olduğu bu bölgede ilerleyişi, Suriye'nin kuzeyine yönelik art arda düzenlenen operasyonlara kıyasla daha az şiddete sahne oldu ancak Türkiye o zamandan beri on binlerce Suriyeliyi işgal altındaki bu bölgeye sınır dışı etti.¹

Türkiye hükümeti, Suriye Demokratik Güçleri'nin en büyük unsurları olan Halk Savunma Birlikleri (YPG) ve Kadın Koruma Birlikleri'ni (YPJ), Türkiye'nin on yıllardır çatışma halinde olduğu silahlı Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile bağlantılı terörist gruplar olarak görmektedir. Türkiye, Suriye'deki Kürtlerin kendilerini yönetme deneyini ulusal güvenliğine yönelik doğrudan bir tehdit olarak görmektedir.²

---

¹ Hürriyet Daily News, " Bakan, 2016'dan bu yana 19.000'den fazla Suriyelinin sınır dışı edildiğini söyledi", 14 Nisan 2022, <https://www.hurriyetdailynews.com/more-than-19-000-syrians-deported-since-2016-says-minister-172996> (Erişim tarihi: 20 Aralık 2023).

² "Türkiye Suriye'deki 'Terör Koridorunu' Yok Etmeye Kararlı", *VOA News*, 26 Temmuz 2019, https://www.voanews.com/a/europe_turkey-determined-destroy-terror-corridor-syria/6172719.html (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024); Sinan Ülgen, Can Kasapoğlu, "Fırat Kalkanı Harekatı: Amaçlar ve Kazanımlar", *Carnegie*, 19 Ocak 2017, <https://carnegieeurope.eu/2017/01/19/operation-euphrates-shield-aims-and-gains-pub-67754> (Erişim tarihi : 11 Ocak 2024).

Suriyeli siviller, 12 Mart 2018 tarihinde Türkiye destekli güçler ile Kürt savaşçıları arasındaki çatışmaların ortasında Afrin şehrinden kaçarken Suriye'nin kuzeyinde bulunan Ain Dara'da araçlarla ilerliyorlar. © 2018 STRINGER/AFP, Getty Images aracılığıyla

Türkiye, Ocak 2018'de Halep'in kuzeybatısında Kürtlerin çoğunlukta olduğu Afrin bölgesini Suriye Demokratik Güçleri'nden almak için Zeytin Dalı Harekâtını başlatmış, yoğun bir hava müdahalesi ile başlayıp Afrin'in kuzeyindeki kırsal alanlarda ilerlemiş ve nihayet Mart 2018'de Afrin şehrini ele geçirmiştir. Birleşmiş Milletler'e göre, askeri saldırı onlarca sivilin ölümüne ve on binlerce kişinin yerinden edilmesine neden oldu.³ Suriye Demokratik Güçleri de sivillerin tahliyesini engelleyerek uluslararası insancıl hukuku ihlal ederken, Suriye hükümet güçleri de kaçan sivillerin hükümet kontrolündeki bölgelere girmesini engelledi.⁴

Takip eden yıllarda Türk güçleri ve Türkiye destekli Suriye Milli Ordusu'na bağlı gruplar, özellikle Afrin'de yaşayan Kürtleri hedef alan keyfi alıkonmalar, zorla kaybetmeler ve işkenceler gerçekleştirdi. Afrinliler evlerinin, işyerlerinin, arazilerinin ve mahsullerinin

³ OCHA, "Türkiye | Suriye: Afrin Bölgesindeki Son Gelişmeler (19 Mart 2018 itibarıyla)," 19 Mart 2018, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/turkey-syria-latest-developments-afirin-district-19-mar-2018> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

⁴ "Suriye: Afrin'de yaşayan insanların kaçması ve insani yardıma erişimi engelleniyor" İnsan Hakları İzleme Örgütü, haber yayını, 8 Nisan 2018, <https://www.hrw.org/news/2018/04/08/syria-afirin-residents-blocked-fleeing-aid>

Suriye Milli Ordusu savaşçıları ve aileleri tarafından yağmalandığına ve gasp edildiğine tanıklık ettiler. Bunlar silahlı çatışma hukukuna göre yasak olan ve savaş suçu teşkil edebilecek eylemlerdir.⁵ Afrinliler ayrıca kültürel, dini ve tarihi mekanlarının da yok edildiğine tanık oldular.⁶ Nihayetinde Türkiye'nin çalınan zeytinlerle yapılan Afrin'in ünlü zeytin ürünlerini kendi pazarlarında ve uluslararası alanda sattığını tespit ettiler. Dönemin Tarım Bakanı Bekir Pakdemirli bu eylemleri, gelirlerin aksi takdirde PKK'nın eline geeeğini ifade ederek savundu.⁷

Afrin'de doğup büyüyen ve hareketin en şiddetli günlerinde bile bölgeyi terk etmeyi reddeden 63 yaşındaki Kürt Abu Salem, Türk gleriyle birlikte Afrin'i ele geçirmelerinin hemen ardından Suriye Milli Ordusu'nun çeşitli gruplarının eylemlerini şöyle anlatıyor:

Hiç böyle bir şey görmemiştim. nce para, araba, altın ve mücevherler için geldiler, alabildikleri her şeyi aldılar. Sonra dükkanları, ondan sonra evleri boşalttılar. Evlerimizin duvarlarına hangi grubun hangi eve sahip olduğunu yazdılar. Bölgeyi sokak sokak, bina bina kontrol alanlarına böldüler. Her şeyi aldılar.⁸

Afrin'in çoğunluğu Kürt olan asıl sakinlerinin yarısından fazlası ve daha önceki yıllarda bölgeye göç eden diğer ailelerin çoğu Türkiye'nin saldırısı sırasında, 20 kilometre uzaklıkta Halep kırsalındaki kuşatılmış Shahba bölgesine kaçtılar ve şimdi burada ağır koşullar altında yaşıyorlar.⁹ Kürtlerin liderliğindeki Kuzey ve Doğu Suriye zerk Yönetimi'nin

---

⁵ BM Soruşturma Komisyonu, Soruşturma Komisyonu'nun Suriye Arap Cumhuriyeti'ne ilişkin 16. raporu - A/HRC/39/65, 12 Eylül 2018

⁶ Alexander McKeever, "Afrin: Kültürel Alanların Korunmaması ve Yıkım Olayları" *Bellingcat*, 11 Ocak 2024, <https://www.bellingcat.com/news/mena/2019/07/11/afrin-incidents-of-desecration-and-destruction-of-cultural-sites/> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024); Amerikan Denizaşırı Araştırmalar Derneği, "Olay Raporu: Afrin'deki Dini Alanların Kasıtlı Olarak Tahrip Edilmesi," <https://www.asor.org/chi/reports/incident-report-feature/Intentional-Destruction-of-Religious-Sites-in-Afrin> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

⁷ Matthew Petti, "Yerel Marketinizdeki Zeytinyağı Suriyeli Savaş Ağalarını Finanse Ediyor Olabilir" *The Daily Beast*, 23 Kasım 2020, <https://www.thedailybeast.com/the-olive-oil-in-your-local-store-may-be-funding-syrian-warlords> (Erişim tarihi:11 Ocak 2024); "Türkiye'nin Suriye zeytinlerine ilişkin sorunu" *BBC*, 31 Ocak 2019, <https://www.bbc.com/news/blogs-news-from-elsewhere-47069403> (Erişim tarihi:11 Ocak 2024)

⁸ İnsan Hakları İzleme rgt'nün Abu Salem ile WhatsApp üzerinden yrttğu mülakat, 30 Mart 2023.

⁹ Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi, "Türkiye | Suriye: Afrin Bölgesindeki Son Gelişmeler (19 Mart 2018 itibarıyla)," 19 Mart 2018, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/turkey-syria-latest-developments-afrin-district-19-mar-2018> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024); Tessa Fox, "Suriye'nin Unutulan Yerlerinden Edilmiş İnsanları Salgınla Savaşacak Donanım Sahip Değil" 28 Eylül 2020, <https://foreignpolicy.com/2020/09/28/syria-forgotten-displaced-not-equipped-fight-coronavirus-pandemic-assad-regime-afrin-shehba/> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024)

(AANES) kontrolü altında bulunan Shahba bölgesi, Ağustos 2022'den bu yana Suriye hükümet güçleri tarafından kuşatma altında tutulduğundan bölge sakinlerinin yakıt ve diğer temel malzemelere erişimi ciddi şekilde kısıtlı durumda.¹⁰

Bu fırsatı değerlendiren Türkiye, Doğu Guta'dan kaçan yüzlerce Sünni Arap ailenin Afrin'in Kürt sakinlerinin evlerine yerleştirilmesini hızlı bir şekilde organize etti.¹¹ Bu, Türkiye'nin bölgedeki Kürt varlığını zayıflatmak amacıyla bölgenin demografik yapısını değiştirme çabasının açık bir örneğiydi. Daha sonra Doğu Guta'dan, Şam kırsalından, Hama'nın kuzeyinden ve İdlib'den, aralarında bölgede konuşlanmış savaşçıların da bulunduğu yerinden edilmiş aileler de Afrin'e geldi. Yalnız 2020 yılının Aralık ayında toplamda 13.000 kişi Afrin'e geldi.¹² ACAPS'ın aynı ay yaptığı bir tahmine göre Afrin bölgesinin nüfusu 442.000'den fazla olup; bu nüfusun 157.278'i bölge sakinleri yada bölgeye geri dönen Kürtler iken, 285.550'si ise çoğunluğu Sünni Araplardan oluşan yerinden edilmiş Suriyelilerdir.¹³

Türkiye'nin üçüncü saldırısı Ekim 2019'da gerçekleşti. Sadece 10 gün içinde Barış Pınarı Harekâtı olarak bilinen operasyonda Türkiye güçleri ve Suriye Milli Ordusu, Suriye'nin kuzeydoğusunda Türkiye sınırındaki Tel Abyad ile Resulayn arasındaki bölgeye girerek Kürt güçlerini yaklaşık 120 kilometre uzunluğunda ve 32 kilometre derinliğindeki bir alandan çıkardı. Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye'nin işgali öncesinde bölgedeki askerlerini geri çektiğini duyurmuştu.¹⁴ Harekat sonucu 200.000'den fazla bölge sakini çatışma alanından

---

¹⁰ Uluslararası Af Örgütü, "Suriye: Hükümet güçleri Halep'te Kürt ağırlıklı bölgelerde sivillere yönelik kuşatmayı kaldırmalıdır", 24 Ocak 2023, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/01/syria-government-forces-must-lift-siege-on-civilians-in-predominantly-kurdish-areas-in-aleppo/> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

¹¹ Nisan 2018'de Doğu Guta'nın Suriye hükümeti tarafından kuşatılması ve geri alınması, Şam yakınlarında isyancıların elindeki bir yerleşim bölgesinin kontrolünü yeniden ele geçirmeyi amaçlayan ve beş yıldan uzun süren bir askeri operasyonun sonu oldu. Hükümet, Rusya ve İran'ın desteğiyle bölgeye uzun süreli bir kuşatma uyguladı ve ciddi insani krizlere yol açtı. Çatışma tırmandıktan sonra isyancı gruplarla tahliye anlaşmaları yapıldı ve sonunda hükümet güçlerinin tüm yerleşim bölgesini geri alması mümkün oldu. Harekat önemli sivil kayıplara ve bir insanlık krizine yol açarak uluslararası alanda kınamalara neden oldu ve Suriye İç Savaşı'nın acımasızlığına dikkat çekti. "BM Suriye Soruşturma Komisyonu: Doğu Guta'nın kuşatılması ve yeniden ele geçirilmesinde işlenen savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar" Birleşmiş Milletler yayını, 20 Haziran 2018, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2018/06/un-commission-inquiry-syria-siege-and-recapture-eastern-ghouta-marked-war> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024)

¹² ACAPS, "Suriye: Afrin'de İnsani İhtiyaçlar", 3 Mart 2021, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/acaps-short-note-syria-humanitarian-needs-afirin-03-march-2021> (Erişim tarihi: 1 Temmuz 2023).

¹³ Age.

¹⁴ "Türkiye harekate hazırlanırken ABD askerleri Suriye'den çekilmeye başladı" *Al Jazeera English*, 7 Ekim 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/7/us-troops-start-pullout-in-syria-as-turkey-prepares-operation>, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2024).

kaçtı.¹⁵ Türkiye'nin saldırısından önce bölge Arap çoğunluğa, kayda değer bir Kürt azınlığa, Yezidiler, Ermeni ve Süryani Hristiyanlar ile diğer etnik ve dini azınlıklardan oluşan küçük topluluklara ev sahipliği yapıyordu.¹⁶ Zeytin Dalı Harekâtında olduğu gibi hareket sırasında ve sonrasında Türk askerleri ve destekledikleri gruplar sivil bölgeleri ayırım gözetmeksizin bombardımana tutmuş, yargısız infazlar gerçekleştirmiş, sivillere ait ev ve dükkânları hukuka aykırı bir şekilde işgal ederek sahiplerinin mülklerini yağmalamıştır.¹⁷

Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi'ne (OCHA) göre, Tel Abyad ve Resulayn'ı kapsayan etnik çeşitliliğe sahip bölge, Ekim 2019'dan bu yana, asıl sakinlerinin çoğunun Suriye'nin kuzeydoğusundaki başka yerlere göç etmesi veya ülkeyi terk etmek zorunda kalmasıyla önemli demografik değişikliklere uğradı.¹⁸ Veri odaklı kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan IMMAP'a göre, göç eden asıl sakinler arasında bölgedeki Kürt nüfusun neredeyse tamamı, bazı Yezidiler ve Ermeni Hristiyanlar ile Kürt liderliğindeki Yönetim veya Suriye hükümetiyle bağlantılı olduğu düşünülen Araplar da bulunuyor.¹⁹ Yerinden edilmiş bir aktivist ve araştırmacı, kendi memleketi olan Resulayn'daki Kürt ve diğer azınlıkların göçünden bahsederken "Şehir renklerini kaybetti" dedi.²⁰ Bu operasyonun ardından Türkiye, bölgeye konuşlandırılan Suriye Milli Ordusu savaşçılarının ailelerini buraya yerleştirmelerine izin verdi.²¹

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Mayıs 2022'den bu yana Suriye'nin kuzeydoğusuna yeni bir askeri harekât yapılacağı tehdidinde bulunuyor. Harekâtın hedefinde bu kez Halep ili sınırları içinde Fırat nehrinin batısında yer alan ve şu anda

---

¹⁵ Relief International, "Yerinden Edilme ve Umutsuzluk: Türkiye'nin Kuzeydoğu Suriye'yi İşgali", 12 Kasım 2019, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/displacement-and-despair-turkish-invasion-northeast-syria> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

¹⁶ IMMAP, "Tematik Rapor 6: Barış Pınarı Harekâtı ve Potansiyel Türkiye Müdahalesi Senaryoları," Ekim 2021, https://web.archive.org/web/20220602131258/http://https://immap.org/wp-content/uploads/2022/01/RCM-Thematic-Report-6-Operation-Peace-Spring-and-Potential-Turkish-Intervention-Scenarios_2-2.pdf (Erişim tarihi: 21 Ocak 2024)

¹⁷ BM İnsan Hakları Konseyi, Suriye Arap Cumhuriyeti Soruşturma Komisyonu'nun 19. Raporu, A/HRC/43/57, 2 Mart 2020, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iici-syria/documentation> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024)

¹⁸ BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA), Suriye Arap Cumhuriyeti: Tematik İnsani Erişim Görüntüsü (Resulayn-Tel Abyad Bölgesi) Kasım 2022, 18 Aralık 2022, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syrian-arab-republic-thematic-humanitarian-access-snapshot-ras-al-ain-tell-abiad-area-november-2022> (Erişim tarihi: 18 Ocak 2024).

¹⁹ IMMAP, "Tematik Rapor 6: Barış Pınarı Harekâtı ve Potansiyel Türkiye Müdahalesi Senaryoları," Ekim 2021, https://web.archive.org/web/20220602131258/http://https://immap.org/wp-content/uploads/2022/01/RCM-Thematic-Report-6-Operation-Peace-Spring-and-Potential-Turkish-Intervention-Scenarios_2-2.pdf (Erişim tarihi: 21 Ocak 2024)

²⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Hevdesti-Synergy Mağdurlar Derneği Direktörü İzzadin Salih ile Röportajı, 4 Mayıs 2023, Kamışlı.

²¹ BM İnsan Hakları Konseyi, 19. Rapor, Suriye Arap Cumhuriyeti'ne Dair Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu, A/HRC/43/57, 2 Mart 2020, Paragraflar B41, C57.

Suriye Demokratik Güçlerinin kontrolünde olan Tel Rıfat ve Menbic kentleri var.²² Bu yazı kaleme alındığı tarihte henüz harekât gerçekleşmemiştir. Ancak Türkiye'nin insansız hava araçlarıyla düzenlediği saldırılar ve Türkiye destekli Suriye güçlerinin Suriyeli Kürt güçlerin elindeki kuzeydoğu Suriye kent ve kasabalarına yönelik bombardımanı hız kesmeden devam ediyor. Saldırı ve bombardıman sivilin ölümüne ve yaralanmasına neden oluyor, yoğun nüfuslu bölgelere ve kritik altyapıya zarar veriyor ve daha fazla insanın yerinden edilmesine yol açıyor.²³

Türkiye, Suriye'deki çatışmanın başlangıcından bu yana diğer tüm ülkelerden daha fazla olmak üzere yaklaşık 3,7 milyon Suriyeliyi kabul ederken, aynı zamanda topraklarına girmeye çalışan Suriyelileri sınırdan geri itti, binlerce Suriyeliyi hukuksuz bir şekilde Suriye'nin kuzeyine sınır dışı ederek birçoğunu "gönüllü" geri dönüş formlarını imzalamaya zorladı.²⁴ 2019'dan bu yana Cumhurbaşkanı Erdoğan, Suriye'nin geri dönen mülteciler için güvenli olmamasına ve geri dönenlerin genellikle o bölgelerden olmamalarına rağmen, bir milyon mülteciyi Suriye'nin kuzeyinde, hükümetin kontrolünde olmayan bölgelere yerleştirme niyetini açıklıyor.²⁵ Türkiye yalnızca Temmuz 2023'te 1.700'den fazla Suriyeliyi geri gönderdi.²⁶ Türkiye tüm geri dönüşlerin gönüllü olduğunu savunmakta ve bu iddiasını

---

²² "Erdoğan Suriye'ye mümkün olan en kısa sürede kara harekati yapılacağı tehdidinde bulundu" *Al Jazeera English*, 22 Kasım 2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/11/22/russia-respects-turkeys-concerns-in-syria-calls-for-restraint> (Erişim tarihi:11 Ocak 2024).

²³ "Kuzeydoğu Suriye: Türkiye Saldırıları İnsani Krizi Ağırlaştırıyor" İnsan Hakları İzleme Örgütü haber yayını, 7 Aralık 2022, <https://www.hrw.org/news/2022/12/07/northeast-syria-turkish-strikes-exacerbate-humanitarian-crisis>; "Türkiye / Suriye: Kuzey Suriye'de Risk Altındaki Siviller," İnsan Hakları İzleme Örgütü haber yayını, 17 Ağustos 2022, <https://www.hrw.org/news/2022/08/17/turkey/syria-civilians-risk-northern-syria>

²⁴ "Türkiye: Yüzlerce Mülteci Suriye'ye Sınır Dışı Edildi" İnsan Hakları İzleme Örgütü haber yayını, 24 Ekim 2022, <https://www.hrw.org/news/2022/10/24/turkey-hundreds-refugees-deported-syria>; "Türkiye: Suriyeliler Sınır Dışı Edilerek Tehlikeye Atılıyorlar" İnsan Hakları İzleme Örgütü haber yayını, 24 Ekim 2019, <https://www.hrw.org/news/2019/10/24/turkey-syrians-being-deported-danger>; "Türkiye Suriyelileri Tehlikeli Bölgelere Zorla Geri Gönderiyor" İnsan Hakları İzleme Örgütü haber yayını, 26 Temmuz 2019, <https://www.hrw.org/news/2019/07/26/turkey-forcibly-returning-syrians-danger>; "Türkiye: Suriyelilere Kitleli Sınır Dışı," İnsan Hakları İzleme Örgütü haber yayını, 22 Mart 2018, <https://www.hrw.org/news/2018/03/22/turkey-mass-deportations-syrians>.

²⁵ 2019'da: "Recep Tayyip Erdoğan Suriye'deki mülteciler için 'güvenli bölge' öneriyor, *The Guardian*, 24 Eylül 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/sep/24/erdogan-proposes-plan-for-refugee-safe-zone-in-syria> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024); 2022'de: "Türkiye'nin Mültecileri Suriye'ye Geri Gönderme Planı: 1 Milyonluk Evler", *New York Times*, Mayıs 4, 2022, <https://www.nytimes.com/2022/05/04/world/middleeast/turkey-syria-million-homes.html> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024); ve 2023'te: Türkiye, Suriyeli mültecilerin gönüllü geri dönüşleri için altyapı oluşturuyor: Cumhurbaşkanı Erdoğan, " *Anadolu Ajansı*, 25 Mayıs 2023, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/turkiye-creating-infrastructure-for-voluntary-return-of-syrian-refugees-president-erdogan/2906013> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

²⁶ Tel Abyad Resmi Sınır Kapısı Sayfasında Temmuz ayında 1838 "gönüllü geri dönüş" yazıyor: Tel Abyad sınır kapısı معبر تليبي الرسمي ال الحدودي الرسمي Facebook sayfası, <https://web.facebook.com/TelAbyadBC/posts/pfbidowKx39BwjVe4y4uZuMaTgaTRWmaP3F1RcwHv5CvB52bYMG1y2AyzD3P>

desteklemek için çeşitli sayılar vermektedir. Mayıs 2023'te Erdoğan, halihazırda 600.000 kişinin Suriye'ye gönüllü olarak döndüğünü belirtti.²⁷

Askeri Güç ve İdari Otorite: Türkiye'nin İşgali

Askeri açıdan Türkiye, silahlı kuvvetleri ve istihbarat teşkilatları aracılığıyla işgal ettiği Suriye toprakları üzerinde kontrol uyguluyor.

Türkiye'nin, Suriye'nin kuzeyinde işgal ettiği bölgelerde ve daha önce Nusra Cephesi olarak bilinen silahlı muhalif grupların en büyük koalisyonu olan Hey'et Tahrir el-Şam'ın (HTŞ) kontrolünü sürdürdüğü ve Türkiye'nin varlığının şimdiye kadar Suriye hükümeti ve Rus müttefiklerinin askeri müdahalesini engellediği İdlib'de üsler ve gözlem noktaları da dahil olmak üzere 100'den fazla askeri alanı bulunuyor.²⁸

New Lines Enstitüsü'nün Aralık 2022 tarihli istihbarat brifingine göre Türk ordusu ve istihbarat teşkilatları El Bab, Cerablus, Resulayn ve Afrin'de hareket merkezleri bulundurarak bu bölgelerdeki grupların davranışlarını denetliyor ve Suriye Milli Ordusu gruplarını yönlendiriyor. Brifingde "Bu merkezlerin başındaki Türk askerleri ve istihbarat subayları, devam eden askeri sorumlulukların dağılımını koordine eder, tüm kararları alır ve Suriyeli komutanları bilgilendirir. Onlar da emirleri yerine getirir." ifadeleri yer alıyor.²⁹ Türkiye makamları ve Suriye Milli Ordusu, sıklıkla Suriye vatandaşlarını gözaltına alarak yargılanmak üzere yasadışı yollardan Türkiye'ye nakletmektedir. Bu "gerekçesi ne olursa

---

5e9K1zKFEI (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024); Türkiye'de yaşayan tanınmış Suriyeli aktivist Taha Elgazi, bir Facebook gönderisinde Temmuz ayının iki gününde 170 mültecinin birkaç dalga halinde sınır dışı edildiğini söyledi: Taha Elgazi Facebook sayfası, https://web.facebook.com/savas.das.9/posts/pfbidoAgrX2NNjsAPk2SrGsHdyrxrmyEMUrAWDKMkj3PzsEaMmguZh5ARbUmRHqVXhiQT7l?_rdc=1&_rdr (Erişim tarihi:11 Ocak 2024); Mahmud Abo Ras, Melissa Pawson, "Türkiye'den sınır dışı edildikten sonra yüzlerce Suriyeli belirsizliğe terkedildi", 12 Ağustos 2023, *Middle East Eye*, <https://www.middleeasteye.net/news/turkey-syria-hundreds-limbo-after-deported> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024); Syrians for Truth and Justice, Hakikat ve Adalet İçin Suriyeliler, "Zorla Gönüllü Dönüş': Türkiye Makamları Binlerce Suriyeliyi Zorla Güvensizliğe Sınırdışı Ediyor," 18 Eylül 2024, <https://stj-sy.org/en/he-looks-syrian-get-off-and-ask-for-his-kimlik/> (Erişim tarihi:11 Ocak 2024).

²⁷ "Türkiye'den Erdoğan Suriyeli mülteci sözünü tutmakta zorlanıyor," Reuters, 31 Mayıs 2023, <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkeys-erdogan-faces-struggle-meet-syrian-refugee-promise-2023-05-31/> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

²⁸ Jusoor Studies,²Suriye'deki yabancı güçlere ait askeri üs ve mevzilerin haritası," 12 Ocak 2021, <https://jusoor.co/en/details/map-of-the-military-bases-and-posts-of-foreign-forces-in-syria> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024); Orwa Ajjoub, "HTŞ, Türkiye ve Suriye'nin kuzeyinin geleceği", Orta Doğu Enstitüsü, 26 Ekim 2022, <https://www.mei.edu/publications/hts-turkey-and-future-syrias-north> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024)

²⁹Elizabeth Tsurkov, "Kuzey Suriye Çeteleri: Türkiye'nin Vekilleri Altında Yaşam" Newlines Strateji ve Politika Enstitüsü, 7 Aralık 2022, <https://newlinesinstitute.org/syria/the-gangs-of-northern-syria-life-under-turkeys-proxies/> (Erişim tarihi:11 Ocak 2024).

olsun" işgal hukuku kapsamında yasaklanan bir eylemdir.³⁰ Birleşmiş Milletler Suriye Araştırma Komisyonu'nun (COI) Eylül 2020 raporunda belirttiği gibi, "bu tür transferler, Türkiye ile Suriye Milli Ordusu arasında alıkoyma ve istihbarat toplama amaçlı iş birliği ve ortak operasyonlara dair daha fazla gösterge sunmaktadır."³¹

Uluslararası hukuka göre, bir toprak parçası, yerel hükümetin rızası olmaksızın kısmen veya tamamen yabancı silahlı kuvvetlerin etkin kontrolü veya yetkisi altına girdiğinde "işgal edilmiş" sayılır. Bu olgusal bir tespittir. Toprak, yabancı silahlı kuvvetlerin etkin kontrolü altına girdiğinde işgale ilişkin uluslararası hukuk uygulanabilir hale gelir.

İdari açıdan Türkiye, işgal ettiği bölgeleri Türkiye'nin bir parçası olarak görmektedir. Kilis, Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa yerel makamları, Türkiye tarafından kurulan yerel meclislerin yanı sıra, Türkiye'nin kontrolü altında bulunan Suriye'nin komşu bölgelerinde eğitim, sağlık, finans ve bankacılık hizmetleri ile insani yardımların sağlanmasını doğrudan denetlemektedir. Bu konseylerin temsilcileri genellikle Türkiye tarafından onaylanmakta veya atanmaktadır.

Türk lirası bu bölgelerde Suriye para biriminin yerini almıştır.³² Mali hizmetler yalnızca Türkiye bankaları ve Türkiye postanesi tarafından sağlanmaktadır. Elektrik, Türk şirketleri tarafından ve Türkiye'nin elektrik şebekesi üzerinden sağlanmakta, sağlık tesisleri Türk sağlık müdürlükleri tarafından denetlenmektedir.³³ Türkçe artık okullarda ikinci dil olarak öğretilmekte, sokak tabelalarında ve yer işletmelerinde Arapça'nın yanı sıra Türkçe de

---

³⁰ "Suriyelilerin Türkiye'ye yasadışı nakledilmesi" İnsan Hakları İzleme Örgütü haber yayını, 3 Şubat 2021, <https://www.hrw.org/news/2021/02/03/illegal-transfers-syrians-turkey>.

³¹ Suriye Arap Cumhuriyeti Soruşturma Komisyonu, 21. Rapor, A/HRC/45/31, 15 Eylül 2020, <https://undocs.org/en/A/HRC/45/31> (accessed February 13, 2023).

³² Isabel Coles, David Gauthier-Villars, "Türkiye, Kuzey Suriye'deki Kontrolü Sıkılaştırmak için Para Birimini Kullanıyor" *The Wall Street Journal*, 24 Haziran 2020, <https://www.wsj.com/articles/turkey-uses-its-currency-to-tighten-grip-on-northern-syria-11593019438> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024); Hadia Al Mansour, "Türkiye'nin döviz krizinin kuzeybatı Suriye üzerindeki yıkıcı domino etkisi" *The New Arab* 26 Mayıs 2023, <https://www.newarab.com/features/turkeys-currency-crisis-having-dominio-effect-nw-syria> (Erişim tarihi:11 Ocak 2024).

³³ EPDK, "Türkiye- Suriye Arasında Mevcut Uluslararası Enterkonneksiyon Hat Kapasitesi Tahsisine İlişkin Duyuru," 2 Ağustos 2018, <https://archive.md/cMBlW#selection-1973.0-1973.101>, (Erişim tarihi: 22 Ocak 2024).

Mohammed Hardan, "Türkiye, Suriye'de muhaliflerin elindeki bölgelere elektrik sağlayacak" *Al-Monitor*, 4 Mart 2021, <https://www.al-monitor.com/originals/2021/03/syria-opposition-turkey-electricity-regime-sdf-cuts.html> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

görülmektedir.³⁴ Afrin'de Kürtçe isimler taşıyan yerlerin isimleri değiştirildi, bazen de Türkiye ile bağlantılı isimler kondu. Örneğin Afrin'deki Newroz kavşağı Selahaddin Eyyubi kavşağı, Kawa El Haddad kavşağı ise Zeytin Dalı olarak anılmaya başlandı. Bir meydanın adı Recep Tayyip Erdoğan Meydanı olarak değiştirildi.³⁵

Suriye hükümeti tarafından verilen kimlik kartları da artık Türk işgali altındaki bölgelerde kabul edilmemektedir. Bunun yerine, asli sakinlerin ve sonradan yerleştirilen yerinden edilmiş toplulukların, yerel konsey tarafından verilen ve bilgileri Türkçe ve Arapça olarak sunulan kimlik kartlarını almaları gerekmektedir.³⁶

Suriye'nin diğer bölgelerinde olduğu gibi Türkiye'nin işgali altındaki bölgelerde de bölge sakinleri, geri dönenler ve ülke içinde yerinden edilenler, ekonomik koşulların kötüleşmesiyle karşı karşıya olup insani yardıma büyük ölçüde ihtiyaç duymaya devam etmektedir.³⁷ Son iki yılda, özellikle elektrik fiyatlarının ve temel yaşam malzemelerinin maliyetinin artması ve yerel meclisler ile elektrik şirketlerindeki yolsuzluk iddiaları nedeniyle, daha iyi yaşam koşulları ve hizmetler talep eden bölge sakinlerinin katıldığı yaygın protestolar gerçekleşti.³⁸

---

³⁴ "Suriyeliler Afrin'in yenilenen okullarında Türkçe öğrenecek", *Daily Sabah*, 7 Şubat 2019 <https://www.dailysabah.com/war-on-terror/2019/02/07/syrians-to-learn-turkish-in-afrins-renovated-schools> (Erişim tarihi:11 Ocak 2024); "Türkiye, okullarda ve hastanelerde Kuzey Suriye'deki rolünü artırıyor" *Reuters*, 17 Ekim 2017, <https://www.reuters.com/article/idUSKBN1CH2A4> / (Erişim tarihi:11 Ocak 2024). Syrians for Truth and Justice, Hakikat ve Adalet İçin Suriyeliler, "Afrin'de Müfredat: "Türkleşme" ile Kürt Diline Getirilen Kısıtlamalar Arasında", 16 Mart 2023, <https://stj-sy.org/en/curricula-in-afrin-between-turkification-and-restrictions-on-the-kurdish-language> / (Erişim tarihi:16 Ocak 2024).

³⁵ İsmi değiştirilen bölgeler: *Kastal Mekdad* köyü (Afrin kırsalındaki Bülbül beldesinde yer alıyor) *Souuldjouk "Sucuk" Obası* olarak bilinmeye başlandı. !!! *Kotan* köyü (Afrin kırsalındaki Bülbül kasabasında yer almaktadır) *Zafer Obası* olarak bilinmeye başlandı. Afrin kırsalındaki Bülbül kasabasında bulunan *Karzila* köyü, *Saghir Obası* olarak bilinmeye başlandı; !!!

"Afrin'den Cerablus'a: Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyindeki küçük bir kopyası," *Enab Baladi*, 29 Ağustos 2018, <https://english.enabbaladi.net/archives/2018/08/from-afrin-to-jarabulus-a-small-replica-of-turkey-in-the-north> / (Erişim tarihi:11 Ocak 2024).

³⁶ Syrians for Truth and Justice, Hakikat ve Adalet İçin Suriyeliler, "Suriye: Türk Kimlik Kartları Yerli ve Yerinden Edilmiş Nüfusun Kimliğini Yok Ediyor" 21 Ekim 2019, <https://stj-sy.org/en/syria-turkish-identification-cards-obliterate-identity-of-natives-and-displaced-populations-alike/> (Erişim tarihi: 16 Ocak 2024)

³⁷ OCHA, "Durum Raporu - Kuzeybatı Suriye", 21 Aralık 2023, <https://reports.unocha.org/en/country/syria> / (Erişim tarihi:11 Ocak 2024).

³⁸ Suriye İnsan Hakları Gözlemevi, Elektrik fiyatlarındaki artışın ardından Halep'in kuzeyinde enerji şirketine karşı protestolar genişliyor," 12 Ocak 2022, <https://www.syriaahr.com/en/234208> / (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

Suriye Milli Ordusu: Sadece İsmen Birleşmiş Bir Ordu

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 2019'dan bu yana birçok kez Türkiye'de yaşayan bir milyondan fazla Suriyeli mülteciyi Suriye'nin kuzeyine yerleştirme arzusunu dile getirdi³⁹ Türk STK'lar ve kalkınma ajansları bu amaca hizmet etmek için İdlib, Afrin ve Cerablus'ta on binlerce betonarme ev inşa etti.⁴⁰ Hem Zeytin Dalı harekâtı hem de Barış Pınarı hareketinin ikincil bir amacı da bu tür konut projeleri için başka olası yerler bulmaktı. Türk yetkililer El Bab, Tel Abyad ve Resulayn'da ek konutlar inşa etme planlarını açıklamaya devam ediyor.⁴¹ Türkiye her iki harekâtı da üstlenirken, askeri girişimlerinin Suriyelilerin sınır ötesine kaçma ihtiyacını azaltacak ve Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin geri dönmek isteyeceği "güvenli bölgeler" oluşturacağını söyledi. Bugünkü gerçekliğe göre, ilgili tespit doğru olmaktan daha uzak olamazdı.⁴²

Türkmen silahlı gruplar, eski Özgür Suriye Ordusu grupları ve diğer İslamcı gruplardan oluşan Suriye Milli Ordusu, Hay'et Tahrir el Şam'dan sonra bölgedeki en büyük ikinci silahlı muhalif grup koalisyonudur. Suriye Milli Ordusu, İdlib ilinin büyük bir bölümü üzerinde kontrole sahip. Lazkiye, İdlib, Hama, Guta, Şam, Deyrezzor ve Suriye'nin diğer kentlerinden gelen çok sayıda silahlı gruptan oluşuyor ancak birleşik bir komuta yapısından yoksun. Türkiye'nin gözetimi altındaki bu gruplar Türkiye işgali altındaki topraklar üzerinde gelişigüzel bir kontrol uyguluyor. Köyler, kasabalar ve hatta mahalleler

---

³⁹ Patrick Wintour, "Recep Tayyip Erdoğan Suriye'deki mülteciler için 'güvenli bölge' önerdi" *The Guardian*, 24 Eylül 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/sep/24/erdogan-proposes-plan-for-refugee-safe-zone-in-syria> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

⁴⁰ Haziran 2022'de İçişleri Bakanı Süleyman Soylu Tar Abyad'da bir projeyi denetledi ve Türkiye'nin Suriyeli mültecilerin gönüllü ve güvenli bir şekilde geri dönüşlerinin önünü açmak için Suriye'nin 13 bölgesinde 240.000 konut inşa edeceğini belirtti. Benzer şekilde Erdoğan, Türkiye'nin 250.000 "ilave" ünite inşa etmeyi planladığını belirtti. Mayıs 2023'te Erdoğan, Türkiye'nin Suriye'de yaklaşık 1.000.000 mültecinin geri dönmesini sağlayacak konutlar inşa etmek için "projeler hazırladığını" söyledi. Bu, Suriye'de 240.000 konut inşa etme planının bir parçası; Asharq News Syria, X (eski adıyla Twitter) sayfası, 19 Haziran 2022, <https://twitter.com/AsharqNewsSYR/status/1538461593930973184?s=20> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024) Al Khabour, X (eski adıyla Twitter) sayfası, 25 Temmuz 2022, <https://twitter.com/alkhabour21/status/1551672682130952194?s=20> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

"Türkiye: Suriye'den askerlerimizi çekmeyeceğiz. Bir milyon mültecinin geri dönüşü için konutlar hazırlıyoruz" *SY24*, 20 Mayıs 2023, <https://www.sy-24.com/110835/> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

⁴¹ Lyse Mauvais, "Türkiye'nin Kuzeybatı Suriye'deki Konut Projeleri: Genişleyen ve Tartışmalı Bir Politika", *Syria Direct*, 15 Şubat 2021, <https://syriadirect.org/turkeys-housing-projects-in-northwestern-syria-an-expanding-contested-policy/> (Erişim tarihi: 1 Temmuz 2023).

⁴² Türkiye'de yaşayan tanınmış Suriyeli avukat Taha Elgazi, bir Facebook gönderisinde Temmuz ayının iki gününde 170 mültecinin birkaç dalga halinde sınır dışı edildiğini söyledi: Taha Elgazi Facebook sayfası, 26 Temmuz 2023, https://web.facebook.com/savas.das.9/posts/pfbidoAgrX2NNjsAPk2SrGsHdyxrmyEMUrAWDkMkj3PzsEaMmguZh5ARbUmR HqVXhiQT7l?_rdc=1&_rdr (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024); Mahmud Abo Ras, Melissa Pawson, "Türkiye'den sınır dışı edildikten sonra yüzlerce Suriyeli belirsizliğe terk edildi", 12 Ağustos 2023, *Middle East Eye*, <https://www.middleeasteye.net/news/turkey-syria-hundreds-limbo-after-deported> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024)

bile bu gruplar arasında bölünmüş durumda. Çeşitli gruplar sık sık bölükler, taburlar ve tümenler halinde birleşmekte, ancak daha sonra bölünüp, ayrılarak farklı yapılara dönüşmektedir⁴³. Tahminler, Suriye Milli Ordusundaki toplam savaşçı sayısının 70.000 ile 90.000 arasında olduğunu göstermektedir.⁴⁴ Yine de Suriye Milli Ordusunu oluşturan 35'ten fazla grubun her birinin kendi komutanı, kendi amblemi ve bayrağı bulunmaktadır. Bunları uyumlu bir koalisyona entegre etme girişimlerine rağmen, çoğu hala ayrı birimler olarak faaliyet gösteriyor ve köyler, mahalleler, tarım arazileri, kontrol noktaları ve ticaret yolları üzerinde kontrol sağlamak için birbirleriyle yarışıyorlar. Sonuç olarak, şiddetli iç çatışmalar yaygın şekilde gerçekleşmektedir.⁴⁵

Türkiye, Suriye'nin kuzeyindeki askeri operasyonlarında ve uluslararası askeri girişimlerinde vekil gruplar ve paralı askerler olarak yer almaları karşılığında Suriye Milli Ordusu'nda yer alan gruplara silah, maaş, eğitim ve lojistik destek sağlıyor.⁴⁶

Resmiyette Suriye Milli Ordusu, Suriye muhalefeti temsil eden ve uluslararası alanda tanınan bir yönetim organı olan Suriye Geçici Hükümeti'nin Savunma Bakanlığı'na bağlıdır. Suriye Geçici Hükümeti, işçileri, adalet, savunma, maliye, sağlık ve eğitim bakanlıkları dahil olmak üzere sekiz bakanlıktan oluşuyor.⁴⁷ Her bakanlık, Türkiye hükümetindeki karşılığı ile yakın iş birliği içindedir. 2018 yılında Suriye Geçici Hükümeti ve Türkiye makamlarının gözetiminde, Afrin'in işgalinin ardından çeşitli grupların elindeki ciddi insan hakları ihlalleri

---

⁴³ Walid Al Nofal, "Suriye Milli Ordusunda Birleşmeler ve Gerilimler: Varolma Mücadelesi" Syria Direct, 20 Mart 2018, <https://syriadirect.org/mergers-and-tensions-within-the-syrian-national-army-a-struggle-for-existence/> (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2023).

⁴⁴ Ömer Özkızcılık, SETA Vakfı, Suriye Milli Ordusu (SNA): Yapısı, İşlevleri ve Şam ile İlişisine Dair Üç Senaryo Cenevre Güvenlik Polisi Merkezi (Geneva Centre for Security Police), Ekim 2020, <https://dam.gcsp.ch/files/doc/sna-structure-function-damascus> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

⁴⁵ The Carter Center, "Suriye Milli Ordusunun Durumu", Mart 2022 https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/peace/conflict_resolution/syria-conflict/2022/state-of-the-syrian-national-army-march-2022.pdf (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2024).

⁴⁶ Libya: Paralı askerlik faaliyetleriyle ilgili ihlaller soruşturulmalıdır - BM uzmanları, "Birleşmiş Milletler basın açıklaması, 17 Haziran 2020, <https://www.ohchr.org/en/news/2020/06/libya-violations-related-mercenary-activities-must-be-investigated-un-experts?LangID=E&NewsID=25970> (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2024), European Parliament, Resolution 2021/2576(RSP), 11 Mart 2021, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0088_EN.html?fbclid=IwARoKEtN_mcxS0g6vQWmZodgXwj15NZKpaFCb5OcAWCDZThi9ARoQM7-y17w (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024). Syrians for Truth and Justice, Hakikat ve Adalet İçin Suriyeliler, Türkiye'nin Libya'da Savaşmak üzere Suriyeli Paralı Askerleri Tutması: Süreç ve Hukuki Sonuçlar," 11 Mayıs 2020, <https://stj-sy.org/wp-content/uploads/2020/05/Public-version-Turkey%E2%80%99s-Recruitment-of-Syrian-Mercenaries-to-Fight-in-Libya-Process-and-Legal-Consequences.pdf> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024); "Milli Ordu': Gerektiğinde maaşlarımız ve silahlarımız Türkiye'den geliyor," Euronews (Türkçe), 12 Ağustos 2018, <https://tr.euronews.com/2018/08/12/-suriye-milli-ordusu-maasimiz-ve-gerektiginde-silahimiz-turkiye-den> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

⁴⁷ Syrian Interim Government, Anasayfa, <https://www.syriaig.net/ar/home> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024)

zirveye ulaştığında, Suriye Geçici Hükümeti, Suriye Milli Ordusu'na bağlı gruplar tarafından işlenen suçları önlemek ve bu suçları soruşturmak amacıyla yeni bir Askeri Polis gücü kurdu.⁴⁸ Askeri Polis unsurlarıyla doğrudan teması olan bilgi sahibi bir kaynağın aktarımına göre, bu yapı da doğrudan Türk askeri ve istihbarat makamlarına bağlı.⁴⁹

Askeri Polis gücü çeşitli silahlı grupların eski üyeleri ve komutanlarından oluşuyor. İhlalleri engelleme konusundaki başarısı ise sınırlı.⁵⁰ Nitekim bu yapının kendisi de insan hakları ihlallerine karışmış durumda.⁵¹ Yapının sorumlulukları arasında, genellikle çeşitli silahlı gruplarla yakın koordinasyon içinde IŞİD hücrelerini ve Kürt silahlı gruplarını takip etmek de dahil olmak üzere, asayiş korumak yer almaktadır.⁵²

Askeri Polis gücü, Suriye Milli Ordusu gruplarının üyelerini ve isyancı olarak algılanan kişileri yargılamak için kullanılan askeri mahkemelerin yürütme organı olarak kabul edilir. Askeri Polis yapısı bir ana merkez, bölgelerdeki şubeler ve Suriye Milli Ordusu kontrolü altındaki çeşitli şehirlerde bulunan alt birimlerden oluşmaktadır.⁵³ Yapı, El Bab, Afrin ve Resulayn şehirlerindeki de dâhil olmak üzere hapishaneler ve Türkiye işgali altındaki topraklarda onlarca gözaltı merkezi işletmektedir. Suriye Geçici Hükümeti'nin bu uygulamayı durdurma girişimlerine rağmen, Suriye Milli Ordusu'na bağlı birçok grup kendi kontrolleri altındaki küçük kasaba ve köylerde kendi gayriresmi gözaltı merkezlerini de işletmektedir.⁵⁴

---

⁴⁸ Suriye Geçici Hükümeti, Facebook sayfası duyurusu, 20 Şubat 2018, <https://www.facebook.com/syriaig/posts/1546877558722928> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024)

⁴⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü mülakatı (ismi gizli tutuldu), Afrin, 5 Şubat 2023.

⁵⁰ A/HRC/46/55, "Suriye Arap Cumhuriyeti Soruşturma Komisyonu'nun 23. Raporu - On yıllık keyfi alıkonma ve hapis" 11 Mart 2023 <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrc4655-report-independent-international-commission-inquiry-syrian-arab> (Erişim tarihi: 16 Ocak 2024); Askeri Polis Müdürlüğü açıklaması İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından kayıt altına alınmıştır.

⁵¹ BM İnsan Hakları Konseyi, Suriye Arap Cumhuriyeti Soruşturma Komisyonu'nun İnsan Hakları Konseyi'nin 52. olağan oturumuna sunduğu rapor, 13 Mart 2023, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iici-syria/report-coi-syria-march2023> (Erişim tarihi:11 Ocak 2024).

⁵² Silahlı grupların ve askeri polisin ortak güvenlik operasyonları yürüttüğünü gösteren videolar İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından kayıt altına alınmıştır.

⁵³ "Suriye Milli Ordusu Kuzey Suriye'de askeri mahkemeler kuruyor" *Zaman Al Wasl*, 5 Kasım 2019, <https://en.zamanalwsl.net/news/article/49119> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024)

⁵⁴ *Baladi News*, 15 Mart 2023, "Savunma Bakanlığı, Milli Ordu gruplarını hapishaneleri askeri polise teslim etmeye çağırıyor", <https://baladinews.com/ar/articles/91753/%D9%88%D8%B2%D8%A7%D8%B1%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%81%D8%A7%D8%B9-%D8%AA%D8%B7%D8%A7%D9%84%D8%A8-%D9%81%D8%B5%D8%A7%D8%A6%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%8A%D8%B4-%D8%A7%D9%84%D9%88%D8%B7%D9%86%D9%8A-%D8%A8%D8%AA%D8%B3%D9%84%D9%8A%D9%85-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D8%AC%D9%88%D9%86-%D9%84%D9%84%D8%B4%D8%B1%D8%B7%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B3%D9%83%D8%B1%D9%8A%D8%A9> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 24 Eylül 2019 tarihinde ABD'nin New York kentindeki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 74. oturumuna hitap ederken, Türkiye'nin Suriye sınırı boyunca 30 kilometre derinliğinde ve 480 kilometre genişliğinde bir güvenli bölge oluşturma planlarını gösteren bir harita tutuyor. © 2019 REUTERS/Brendan Mcdermid

Suriye Geçici Hükümeti ayrıca kendi İçişleri Bakanlığı'na bağlı ve yerel halkın güvenlik ve emniyetini sağlamakla görevli sivil bir polis gücüne de sahiptir. Ancak bu güç, Suriye Milli Ordusu gruplarının Türkiye işgali altındaki topraklardaki cezasızlık ile sonuçlanan faaliyetlerine son verememiştir. Örneğin, Eylül 2021'de Resulayn'daki sivil polis birimi tüm departmanlarının da dahil olduğu bir genel grev ilan ederek Suriye Milli Ordusu unsurları tarafından kendi üyelerine karşı yapılanlar da dahil saldırılar ve ev baskınları gibi "tekrarlanan ihlallere" tepki gösterdi.⁵⁵ Kuzey Suriye'deki insan hakları ihlallerini

⁵⁵ "شرطة رأس العين تواصل تعليق عملها... ما علاقة الجيش الوطني؟" Resulayn polisi çalışmalarına ara vermeye devam ediyor Milli Ordu'nun bununla ne ilgisi var? Syria TV, 28 Eylül 2021, <https://www.syria.tv/%D8%B4%D8%B1%D8%B7%D8%A9-%D8%B1%D8%A3%D8%B3-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%8A%D9%86-%D8%AA%D9%88%D8%A7%D8%B5%D9%84-%D8%AA%D8%B9%D9%84%D9%8A%D9%82%C2%A0%D8%B9%D9%85%D9%84%D9%87%D8%A7-%D9%85%D8%A7-%D8%B9%D9%84%D8%A7%D9%82%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D9%8A%D8%B4-%D8%A7%D9%84%D9%88%D8%B7%D9%86%D9%8A%D8%9F>, (Erişim tarihi, : 12 Ocak 2024); "شرطة رأس العين المدنية تعلق عملها لهذه الأسباب" Resulayn Sivil Polisi bu nedenlerle operasyonları askıya aldı" Orient News, video kaydı, Youtube, 28 Eylül 2021, <https://www.youtube.com/watch?v=71WdUmxG1Bs>, Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

belgeleyen Suriyeli bir sivil toplum kuruluşu olan Hevdesti-Synergy Mağdurlar Derneği'ne göre sivil polis gücünün kendisi de insan hakları ihlallerine karışmış durumda.⁵⁶

İç çatışma, Suç ve Savaş Vurgunculuğu

Suriye Milli Ordusu grupları ve hatta bazen aynı grup içinde yer alan savaşçılar arasındaki çatışmalar genellikle silahlı ve şiddetli oluyor. Bu olayların çoğu kalabalık şehir ve köylerde, grupların terk edilen ya da el konulan evlerde kurduğu karargâh ya da gözaltı merkezlerinde gerçekleşiyor. Siviller sıklıkla şiddetin ortasında kalıyor, gruplar arasında disiplini sağlamakla görevli Askeri Polis mensupları sık sık çatışmalara karışarak taraf tutuyor ve durumu daha da kötüleştiriyor. Carter Center' ait bir rapor, Mart 2020 ile Aralık 2021 arasında Türkiye işgali altındaki topraklarda Suriye Milli Ordusu grupları arasında belgelenen 184 çatışma yaşandığını kaydetti.⁵⁷

Hevdesti-Synergy Mağdurlar Derneği, 2022 yılında sadece Resulayn ve Tel Abyad arasında bulunan hatta, 22 savaşçı ve 2 sivilin öldüğü, 20 kişinin de yaralandığı 33 gruplar arası çatışma vakası kaydetti.⁵⁸ Ekim 2022 ortalarında, Halep ilinin El Bab ve Afrin de dahil olmak üzere Türkiye tarafından işgal edilen bölgelerinde, Hay'at Tahrir el-Şam ile Suriye Milli Ordusu'na bağlı gruplar arasında yoğun askeri çatışmalar patlak verdi ve bu durum Türkiye'nin müdahalesini gerektiren istikrarsızlık ve bölge değişimlerine yol açtı.⁵⁹

Farklı gruplar arasındaki birçok çatışma, ekonomik kaynaklar ve kontrol ettikleri alanlarda kâr getiren faaliyetler üzerindeki rekabetten kaynaklanıyor gibi görünüyor.⁶⁰ Bu faaliyetler

---

⁵⁶ Synergy Hevdesti, "Barış Pınarı Hattı: 2022' yılında 228 Gözaltı Vakasının Belgelenmesi", 1 Şubat 2023, <https://hevdesti.org/en/documentation-arrests-in-peace-spring-2022/> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024);

عدلية رسس العين "تعلق عملها بسبب انتهاكات قائد الشرطة" Haseke... Resulayn / Adalet Sarayı / Yargı, polis komutanının ihlalleri nedeniyle çalışmalarını askıya aldı, " *Baladi News*, 9 Haziran 2021, <https://baladi-news.com/ar/articles/74541/%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B3%D9%83%D8%A9-%D8%B9%D8%AF%D9%84%D9%8A%D8%A9-%D8%B1%D8%A3%D8%B3-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%8A%D9%86-%D8%AA%D8%B9%D9%84%D9%82-%D8%B9%D9%85%D9%84%D9%87%D8%A7-%D8%A8%D8%B3%D8%A8%D8%A8-%D8%A7%D9%86%D8%AA%D9%87%D8%A7%D9%83%D8%A7%D8%AA-%D9%82%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%B1%D8%B7%D8%A9> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

⁵⁷ The Carter Center, "Suriye Milli Ordusunun Durumu", Mart 2022.

⁵⁸ Synergy Hevdesti, "Barış Pınarı" Hattı Türkiye'nin Duyurduğu Kadar Güvenli Değil," 26 Şubat 2023 <https://hevdesti.org/en/peace-spring-strip-not-as-safe-as-turkey-publicizes/> (Erişim tarihi: 16 Ocak 2024).

⁵⁹ Orwa Ajjoub, "HTŞ, Türkiye ve Kuzey Suriye'nin geleceği" Orta Doğu Enstitüsü, 26 Ekim 2022.

⁶⁰ Türkiye iki şekilde müdahale etti: çatışmalar sırasında tarafsızlığını koruyan Suriye Milli Ordusu'na bağlı bir çatı grup olan "Özgürlük İçin Thaeroun Cephesine" barış gücü olarak konuşlanma emri verdi ve bir süre sonra ordu aracılığıyla İdlib'deki HTŞ bölgelerini Afrin'deki Suriye Milli Ordusu bölgelerinden ayıran beton bariyerler inşa etmeye başladı.

arasında geçiş noktalarını kontrol ederek izinsiz vergi uygulamak, koruma vaadiyle haraç almak, yağma, fidye karşılığı adam kaçırmak, Suriye içinde ve Türkiye sınırı boyunca kaçakçılık rotalarını kontrol etmek, sivil halkın mülklerine, tarım arazilerine ve iş yerlerine el koymak ve bunlardan kazanç elde etmek yer alıyor.⁶¹ Afrin'de yaşayan bir Kürt olan Abu Salem yaygın koruma haracı uygulaması hakkında şunları söyledi: "Manav, berber ya da gişe görevlisi olsun, herkesin Suriye Milli Ordusu gruplarına mensup bir ortağı olması gerekiyor, aksi takdirde diğer gruplardan korunamıyor" dedi.⁶²

İnsan Hakları İzleme Örgütü de dâhil olmak üzere insan hakları örgütleri, medya kuruluşları, araştırma enstitüleri ve Birleşmiş Milletler Soruşturma Komisyonu (COI) 2018 yılından bu yana Türkiye işgali altındaki topraklarda ciddi insan hakları ihlalleri yaşandığını belgelemiştir.

Bu tür ihlallerin motivasyonu, hem Türkiye'nin ulusal güvenlik tehdidi olarak gördüğü Kuzey Suriye'nin Türkiye sınırındaki bölgelerinde Kürt etkisini zayıflatmak, hem de Suriye Milli Ordusu'na bağlı çeşitli grupların komutan ve savaşçılarının bölge ve ülke genelinde ekonomik zorlukların yaşandığı bir dönemde aldıkları yetersiz maaşlara eklemek istedikleri kazanç arayışından kaynaklanıyor gibi görünüyor.⁶³

Temmuz 2023'te ABD, başta Suriyeli Kürtler olmak üzere sivillere yönelik hukuksuz öldürme, kaçırma, işkence ve özel mülke el koyma gibi ihlaller nedeniyle Suriye Milli Ordusu'nun bir grubu olan Ahrar al Sharqiya'ya ve iki liderine yaptırım uyguladı.⁶⁴ Ağustos

---

"Bakınız, الزيتون, غصن الشام و غصن الزيتون." Türk ordusu HTŞ ve Zeytin Dalı bölgeleri arasındaki kontrol noktalarını güçlendiriyor, *Al Moharar Medya*, 21 Eylül 2022, <https://almohararmedia.net/%d8%a7%d9%84%d8%ac%d9%8a%d8%b4%d9%8f-%d8%a7%d9%84%d8%aa%d8%b1%d9%83%d9%8a%d9%8f%d9%91-%d9%8a%d8%b9%d8%b2%d9%91%d8%b2%d9%8f-%d8%a7%d9%84%d8%ad%d9%88%d8%a7%d8%ac%d8%b2%d9%8e-%d8%a7%d9%84%d9%81%d8%a7/> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024);

Syrians for Truth and Justice, Hakikat ve Adalet İçin Suriyeliler, "Suriye: "Güvenli Bölgelerde" Devam Eden İhlaller ve Muhalif Gruplar Arası İç Çatışmalar"

1 Ağustos 2022, <https://stj-sy.org/en/syria-continued-violations-and-opposition-intra-factional-clashes-in-safe-areas/> (Erişim tarihi: 15 Ocak 2024)

⁶¹ Elizabeth Tsurkov, "Kuzey Suriye Çeteleri: Türkiye'nin Vekilleri Altında Yaşam" Newlines Strateji ve Politika Enstitüsü, 7 Aralık 2022.

⁶² İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Abu Salem ile WhatsApp üzerinden yürüttüğü mülakat, 30 Mart 2023.

⁶³ Bkz. Suriye Geçici Hükümeti Savunma Bakanlığı'nın savaşçıların maaşlarına zam yapıldığı ve ücretlerin aylık olarak verileceğini açıklayan açıklaması: Suriye Geçici Hükümeti Facebook sayfası, 9 Kasım 2022, <https://www.facebook.com/100078009729646/posts/pfbidodEPfbZ4jHi1PuKmJnoVZWnauB1JurXfUk1ZhWSpqeLkv39zWqHJ53SdNbdqe3Val/?mibextid=crqu03> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

⁶⁴ ABD Hazine Bakanlığı, "Hazine, Suriye Rejimi Hapishanelerine, Yetkililerine ve Suriyeli Silahlı Gruba Yaptırım Uyguluyor" 28 Temmuz 2021, <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jyo292> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

2023'te, Afrin'de sivillere karşı işlenen ciddi insan hakları ihlalleri nedeniyle diğer iki Suriye Milli Ordusu grubu, Hamzat tümeni ve Süleyman Şah tugayı ile komutanlarına yaptırım uyguladı.⁶⁵ 2021 yılında ABD, BM ve insan hakları örgütlerinin çocukları silahlı kuvvetlerine aldığını bildirdiği Suriye Milli Ordusu gruplarına verdiği destek nedeniyle Türkiye'yi de çocuk asker kullanımına karışmış ülkeler listesine eklemiştir.⁶⁶ ABD, Türkiye'yi bir yıllık aradan sonra 2023 yılında tekrar listeye ekledi.⁶⁷ ABD, silahlı güçlerinde çocukları kullandığı ya da çocukları silah altına alan milisleri desteklediği için listeye alınan hükümetlerden belirli askeri yardım türlerini kesmektedir. Ancak ABD hükümeti, ulusal güvenliği gerekçe göstererek Türkiye'ye yönelik askeri yardım kısıtlamalarından kısmen feragat etti.⁶⁸

Suriye hükümeti, Suriye Demokratik Güçleri ve çatışmanın diğer tarafları da kendi kontrolleri altındaki bölgelerde, özellikle alıkoyma, zorla yerinden etme, barınma, arazi ve mülkiyet hakları ile demografik manipülasyonla ilgili olanlar olmak üzere benzer uygulamalarda bulunmuşlardır.⁶⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün bu rapor için görüştüğü kişilerden yedisi, şehir ve kasabalarını kontrol ettikleri süre içerisinde Suriye Demokratik Güçleri veya bileşenleri tarafından hak ihlallerine maruz bırakıldıklarını belirtti.

Türkiye makamları, kontrolleri altındaki bölgelerde yaşanan hak ihlallerine ve suç oranlarına yönelik artan uluslararası eleştirilere cevaben, son birkaç yıl içinde silahlı grup üyelerinin yaygın hak ihlallerini engellemekte büyük ölçüde başarısız olan bir dizi reform girişiminde bulundu. Bu tedbirler arasında savaşımları nüfusun yoğun olduğu merkezlerden

---

⁶⁵ ABD Hazine Bakanlığı, "Hazine, Kuzey Suriye'de Ciddi İnsan Hakları İhlallerinden Sorumlu Suriye Merkezli İki Silahlı Gruba Yaptırım Uyguluyor" 17 Ağustos 2023, <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy1699> (Erişim tarihi: 11 Ocak 2024).

⁶⁶ Hümeysra Pamuk, "ABD, Türkiye'yi çocuk asker kullanımına karışan ülkeler listesine ekledi" *Reuters*, 2 Temmuz 2021, <https://www.reuters.com/world/middle-east/us-adds-turkey-list-countries-implicated-use-child-soldiers-2021-07-01/> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024); Bkz, Yıllık Raporlar, BM Genel Sekreteri Çocuklar ve Silahlı Çatışma Özel Temsilcisi, <https://childrenandarmedconflict.un.org/document-type/annual-reports/> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

⁶⁷ ABD Dışişleri Bakanlığı, "2023 İnsan Kaçakçılığı Raporu," 2023, <https://www.state.gov/reports/2023-trafficking-in-persons-report/> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024). <https://www.state.gov/reports/2023-trafficking-in-persons-report/>

⁶⁸ Michael A. Weber, "Çocuk Askerleri Önleme Yasası: Güvenlik Yardımı Kısıtlamaları" Kongre Araştırma Servisi, 11 Ekim 2023, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF10901> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

⁶⁹ BM İnsan Hakları Konseyi, "Görünürde Sonu Yok: Suriye Arap Cumhuriyeti'nde İşkence ve Kötü Muamele 2020-2023", 10 Temmuz 2023, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iici-syria/no-end-in-sight> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024); İnsan Hakları İzleme Örgütü, *Kürt Yönetimi Altında: Suriye'nin PYD tarafından Yönetilen Yerleşim Bölgelerinde Hak İhlalleri*, 19 Haziran 2014, <https://www.hrw.org/report/2014/06/19/under-kurdish-rule/abuses-pyd-run-enclaves-syria#9523> ; "Suriye: Hükümet Muhaliflerin Topraklarını Çalıyor" İnsan Hakları İzleme Örgütü, haber yayını, 8 Nisan 2021, <https://www.hrw.org/news/2021/04/08/syria-government-stealing-opponents-land> ; Friedrich Naumann Vakfı, Suriye Savaşı Sırasında Demografik Mühendislik " 8 Mayıs 2023, <https://www.freiheit.org/lebanon/demographic-engineering-course-syrias-war> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

uzak tutmayı amaçlayan sivil bir polis gücü, onların davranışlarını denetlemeyi amaçlayan bir Askeri Polis gücü ve Afrin de dahil olmak üzere mülksüzleştirmeye maruz kalan bireylerin mülklerini geri almalarına yardımcı olmayı amaçlayan yerel şikayet komitelerinin kurulması yer alıyordu. Ancak her iki güç ve özellikle de Askeri Polis hak ihlallerine karıştı, savaşan gruplar yasadışı kazançlarının çoğunun elde edildiği kalabalık merkezlerin dışında faaliyet göstermeye devam ediyor ve şikayet komitelerinin güçlü grup komutanları karşısında ihlalleri caydırma ve ele alma konusunda etkisiz olduğu kanıtlandı.⁷⁰

Askeri polis gücü tarafından işletilen bir hapishaneye doğrudan erişimi olan bilgi sahibi bir kaynak Şubat 2023'te İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne hapis koşullarında bir miktar iyileşme ve çeşitli gruplar tarafından işletilen gayri resmi tutukevleri veya gizli hapishanelerin sayısında bir miktar azalma gördüğünü aktardı. "Bir yıl öncesine kadar [Askeri Polis tarafından yönetilen hapishanedeki] mahpuslar yerde uyurdu, yaşam koşulları korkunçtu" dedi. "Şimdi yatakları var, koşullar da biraz genişletildi." dedi.⁷¹ Ordu grupları tarafından işletilen derme çatma hapishaneler hakkında şunları söyledi: "Artık daha az sayıda var, ama tabii hala var, yargısız infazlar ve zorla kaybetmeler halen buralarda gerçekleşiyor." dedi.⁷²

Türkiye, en az bir kez, kendi güçleri ve desteklediği yerel gruplar tarafından insan haklarının ihlal edildiği iddialarını tümüyle yalanlamış olsa da rapor edilen olaylara ilişkin tarafsız, bağımsız ve şeffaf bir soruşturma başlatmamış ve uluslararası, bağımsız insan hakları gözlemcilerinin işgal altındaki bölgelere erişimine izin vermemiştir.⁷³ Aslında, herhangi bir uluslararası insani yardım kuruluşunun Türkiye işgali altındaki topraklara serbest ve düzenli erişimi nadiren mümkün olmaktadır.

Türkiye'nin Ekim 2019'da bölgeyi işgal etmesinden bu yana Resulayn ve Tel Abyad arasındaki hatta yönelik ilk BM insani yardım misyonu iki yıldan uzun bir süre sonra, Ekim 2022'de gerçekleşti.⁷⁴ Bir günlük görev kapsamında tıbbi malzemeler Kamışlı'dan sınırı

---

⁷⁰ Elizabeth Tsurkov, "Kuzey Suriye Çeteleri: Türkiye'nin Vekilleri Altında Yaşam" Newlines Strateji ve Politika Enstitüsü, 7 Aralık 2022.

⁷¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü mülakatı (ismi gizli tutuldu), Whatsapp aracılığıyla, 5 Şubat 2023.

⁷² Age.

⁷³ BM Suriye Soruşturma Komisyonu, Suriye Arap Cumhuriyeti Soruşturma Komisyonu'nun 21. raporu - A/HRC/45/31 15 Eylül 2020; "Türkiye, Suriye'de BM'nin insan hakları ihlali iddialarını reddetti" *Reuters*, 19 Eylül 2020, <https://www.reuters.com/article/syria-security-turkey-report-int-idUSKBN2692YX> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

⁷⁴ BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA), Suriye Arap Cumhuriyeti: Tematik İnsani Erişim Görüntüsü (Resulayn /Tel Abyad Bölgesi) Kasım 2022, 18 Aralık 2022, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syrian-arab-republic-thematic-humanitarian-access-snapshot-ras-al-ain-tell-abiad-area-november-2022> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

geçerek Resulayn Milli Hastanesi'ne ulaştırıldı. O tarihten bu yana iki ziyaret daha gerçekleştirildi. Son ziyaret Mayıs 2023'te oldu.⁷⁵

---

⁷⁵ BM Genel Sekreteri, "Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanması 2139 (2014), 2165 (2014), 2191 (2014), 2258 (2015), 2332 (2016), 2393 (2017), 2401 (2018), 2449 (2018), 2504 (2020), 2533 (2020) 2585 (2021), 2642 (2022) ve 2672 (2023) : Genel Sekreterin raporu,"S/2023/621, 23 Ağustos 2024, <https://digitallibrary.un.org/record/4020549?ln=en> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

II. Mahpusluk ile ilgili hak ihlalleri

Bu tür uygulamalara göz yummakla kalmayıp zımnen onay veren ya da doğrudan müdahil olan Türk askeri ve istihbarat güçlerinin gözetiminde, Türkiye destekli Suriye Milli Ordusu'na bağlı birlikler ve bu birliklerin ihlallerini engellemek için kurulan Askeri Polis birimi, 2018'de Afrin'i ve Ekim 2019'da Resulayn'ı ele geçirdiklerinden bu yana çok sayıda kişiyi keyfi olarak gözaltına aldılar, alıkoydular, zorla kaybettiler, işkence ve diğer kötü muamelelere maruz bıraktılar, adil olmayan askeri yargılamalara tabi tuttular ve bu eylemleri dolayısıyla cezalandırılmadılar.⁷⁶ Alıkonan Kürt kadınlar tecavüz de dahil olmak üzere cinsel şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Altı aylık küçük çocuklar anneleriyle birlikte hapsedildi.⁷⁷

İnsan Hakları İzleme Örgütü, BM Soruşturma Komisyonu ve diğer insan hakları örgütleri tarafından belgelenen vakalarda, genellikle Suriye Demokratik Güçleri, Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi (AANES) veya Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile bağlantılı oldukları şüphesiyle, bu ihlallerin yükünü büyük ölçüde Kürtler çekmiştir. Suriye Demokratik Güçleri (SDG) ve Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi ile yakın bağları olduğu düşünülen Araplar ve SDG yönetimi altındaki diğer kişiler de hedef alınmıştır. On dört eski mahpus ve halen mahpus olanlar ile eski mahpusların yakınları, kendilerini sorguya çekenler tarafından çeşitli Kürt silahlı gruplarıyla bağlantılı oldukları iddiaları konusunda sorgulandıklarını ilettiler.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Türkiye'nin saldırılarının ardından Afrin ve Resulayn'da tutulmuş eski mahpuslar ve halen mahpus olanların yakınlarından oluşan 40 kişiyle görüştü. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün belgelediği tüm alıkonma vakaları Ocak 2018 ile Ağustos 2023 tarihleri arasında gerçekleşti. Bu metin kaleme alındığı sırada iki kişi halen mahpus, bir kişi ise kayıptı. Geçmişte mahpus olan dört kişi, Suriye Milli Ordusu grupları veya Askeri Polis mensuplarının kendileriyle birlikte bir veya birden fazla aile üyelerinin de alıkoyulduğunu söyledi.

---

⁷⁶ Syrians for Truth and Justice, Hakikat ve Adalet için Suriyeliler, Barış Pınarı Hattında İşkence: Zulüm ve Zorla Yerinden Edilmenin Sürdürülmesi için Bir Araç” 26 Haziran 2023, <https://stj-sy.org/en/torture-in-the-peace-spring-strip-a-tool-for-persecution-and-the-perpetuation-of-forced-displacement/> (Erişim tarihi:15 Ocak 2024)

⁷⁷ Afrin'de annesi ve altı aylık çocuğuyla birlikte kendisi hapsedilmiş bir kadın ve diğer altı mahpus, anneleri ile birlikte hapsedilmiş çocuklar gördüklerini aktardılar. Şubat 2023'te, Askeri Polis ile doğrudan temas halinde olan bilgi sahibi bir kaynak, araştırmacılara Afrin merkez hapisanesinde 17'si kadın ve çocuk olmak üzere 459 mahpus bulunduğunu iletti.

Belgelenen ihlallerin çoğu Suriye Milli Ordusu grupları ve Askeri Polis birlikleri tarafından gerçekleştirilmiş ve bu birliklerin gözaltı merkezlerinde meydana gelmiş olsa da, eski mahpuslar Türk askeri ve istihbarat yetkililerinin bazen gözaltı ve sorgulanmalar sırasında hazır bulduklarını, bazı durumlarda maruz kaldıkları işkence ve kötü muameleye doğrudan dahil olduklarını bildirmişlerdir. Bazıları, Türk askeri veya istihbarat yetkililerinin düzenli olarak tutuldukları gözaltı merkezlerini ziyaret ettiklerini gördüklerini, ancak onlarla kişisel bir etkileşimleri olmadığını söyledi. Suriye Milli Ordusunun iç işleyişi hakkında doğrudan bilgi sahibi olan iki kaynak, grupların ve Askeri Polis'in doğrudan Türkiye'nin istihbarat kurumlarına hesap verdiğini doğruladı. Bu kaynaklardan biri, "Onların bilgisi olmadan hiçbir şey olmaz" dedi.⁷⁸

Eski bir mahpus, Resulayn'daki Askeri Polis departmanında 45 gün gözaltında tutulduğu süre zarfında bir Türk askeri yetkilinin gözaltı merkezine birkaç kez uğradığını söyledi. "Koşullarımız hakkında sorular sorardı" dedi. Bir şeye ihtiyacımız olup olmadığını sorardı. Her seferinde aynı kişi geldi ve yanında daima bir tercümanı vardı."⁷⁹

Görüşülen kişilerin ağır hak ihlallerinde bulunmakla suçladıkları gruplar arasında al-Hamzat Tümeni, al-Waqqas Tugayı, Sultan Süleyman Şah Tümeni, Sultan Murad Tümeni ve Ahrar al-Sharqiya grubunun yanı sıra Afrin ve Resulayn'daki Askeri Polis birimleri de yer alıyor. BM Soruşturma Komisyonu'nun (COI) Suriye'ye ilişkin ardı ardına yayınladığı insan hakları raporlarında Faylaq al-Sham ve Ahrar al-Sham grupları tarafından gerçekleştirilen ihlaller tespit edilmiştir.⁸⁰ BM Soruşturma Komisyonu, özellikle Şubat 2022 tarihli raporunda, belgeledikleri iddiaların birçoğunun al-Hamzat ve Sultan Murad gruplarına yönelik suçlamalar içerdiğini tespit etmiştir.⁸¹

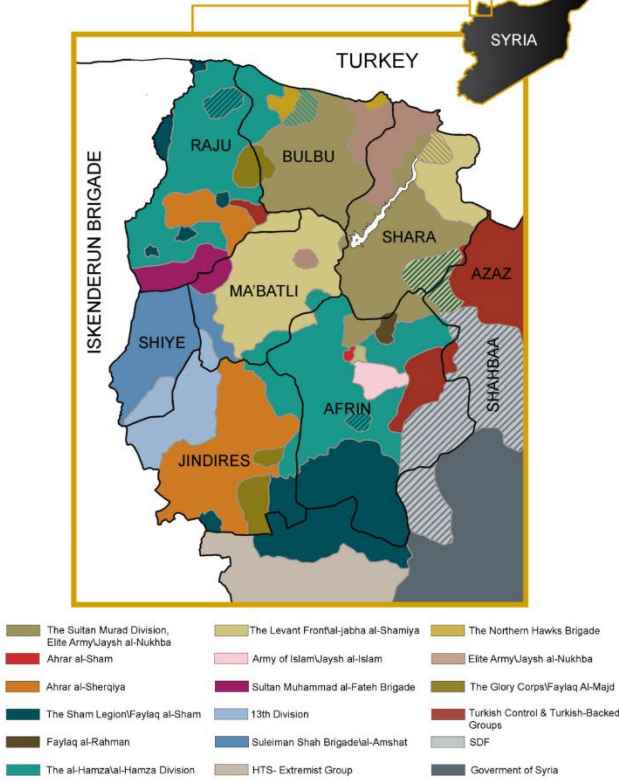
⁷⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün WhatsApp ve Signal aracılığıyla yaptığı mülakatlar. (İsimler gizli tutuldu), 5 Şubat 2023 ve 14 Temmuz 2023.

⁷⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, Kamışlı, Suriye, 6 Mayıs 2023.

⁸⁰ BM Suriye Soruşturma Komisyonu'nun bir dizi raporu: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iici-syria/independent-international-commission>

⁸¹ BM Suriye Soruşturma Komisyonu, Suriye Arap Cumhuriyeti Soruşturma Komisyonu'nun İnsan Hakları Konseyi'nin 49. olağan oturumuna sunulan raporu - A/HRC/49/77, 8 Şubat 2022, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/report-independent-international-commission-inquiry-syrian-arab-17>, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2024).

The Opposition Syrian National Army's Areas of Influence in Afrin

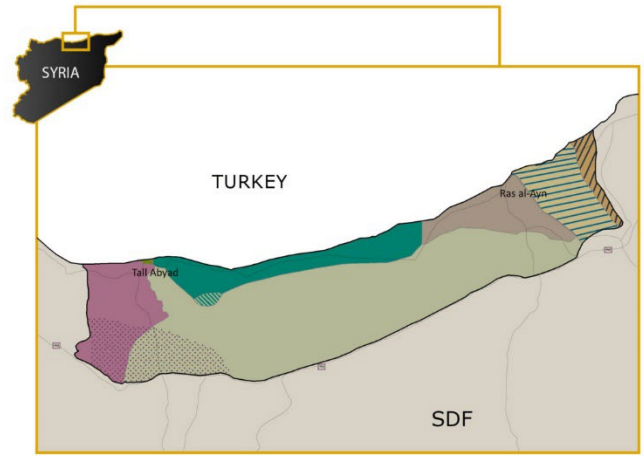

f HevestiSynergy

hevesti.org

The Opposition Syrian National Army's Areas OF Influence In Ras al-Ayn and Tall Abyad

f HevestiSynergy hevesti.org

Afrin bölgesindeki farklı Suriye Milli Ordusu gruplarının bölgesel kontrolünü gösteren yakın tarihli bir harita. Suriye'nin kuzeyindeki insan hakları ihlallerini belgeleme amacı taşıyan Suriyeli bir STK olan Hevesti-Synergy Mağdurlar Derneği tarafından üretilen ve Ağustos 2022'de yayınlanan harita, örgüte göre güncelliğini korumaktadır. © 2022 Hevesti-Synergy Mağdurlar Derneği

Resulayn-Tel Abyad bölgesindeki farklı Suriye Milli Ordusu gruplarının bölgesel kontrolünü gösteren yakın tarihli bir harita. Suriye'nin kuzeyindeki insan hakları ihlallerini belgeleme amacı taşıyan Suriyeli bir STK olan Hevesti-Synergy Mağdurlar Derneği tarafından üretilen ve Ağustos 2022'de yayınlanan harita, örgüte göre güncelliğini korumaktadır. © 2022 Hevesti-Synergy Mağdurlar Derneği

Askeri polisle yakın ilişkileri olan bir kaynak İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, sadece Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki bir bölgede yaşamış olmanın bile suç ortağı veya muhbir olmakla suçlanmaya yol açabileceğini ilettiler. ⁸² Bölgenin mevcut ve eski sakinleri, Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki alanlara göç ettirilen aile üyeleriyle iletişim kurmanın da alıkonma nedeni olabileceğini ilettiler. Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki Haseke kentinde yerinden edilenlerin kaldığı bir kampta yaşayan bir kadın, "[Suriye Demokratik Güçleri ve Suriye Milli Ordusu kontrolündeki bölgeler arasındaki] sınırın her iki tarafında

⁸² İnsan Hakları İzleme Örgütü mülakatı (ismi gizli tutuldu), Whatsapp aracılığıyla, 5 Şubat 2023.

insanlar diğer taraftaki aileleriyle iletişim kurmaktan korkuyor. Oradaki akrabalarımla iletişim kurarsam, bizi [Suriye Milli Ordusu] grupları için casusluk yapmakla suçlayacaklarından korkuyorum” dedi.⁸³

Suriye Milli Ordusu grupları ve Askeri Polis, tek amacı zengin olduklarını düşündükleri insanlardan para koparmak olan kaçırma ve alıkoyma eylemlerinde de bulundular. Bilgi sahibi kaynak, ”Bu şekilde çalışıyorlar. Alıkoyduğumuz bu adamın yurtdışında bir kimsesi ya da mal varlığı var mı diye soruyorlar? Onlar için bu bir meslek gibi, para kazanmanın başka bir yolu.”⁸⁴

Belgelenen vakaların çoğunda, silahlı gruplar ve Askeri Polis, alıkoydukları kişileri Kürt silahlı grupların emriyle ciddi suçlar işlemekle suçlanmış olmalarına rağmen, para karşılığında onları serbest bırakmışlardır. Belgelenen 23 vakada, kişiler kendilerinin veya alıkonan yakınlarının serbest bırakılmasını sağlamak için çeşitli silahlı gruplara ve Askeri Polis mensuplarına 100 ila 30.000 ABD Doları arasında ödeme yaptıklarını söyledi. 2021'in sonlarında, bir grup, Askeri Polis ile koordinasyon halinde, Afrin'de tutulan Kürt bir adamı ve annesini, ancak yurtdışındaki bir akrabalarının 70.000 ABD dolarına eşdeğer bir ödeme yapmasının ardından serbest bıraktı. "Alıkonduktan on bir ay sonra, ödeme yaparsam beni serbest bırakacaklarını söylediler. Bana dediler ki, ailenin Afrin çevresinde çok sayıda mülkü, daireleri, binaları, tarım arazileri var, bunu karşılayabilirsin.”⁸⁵

Yerinden edilmiş Kürt bir görüşmeci, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, işgalden sonra Afrin'den ayrılmayı reddeden 70 yaşındaki babasının Haziran 2018 ile Ocak 2020 arasında dört ayrı olayda "al-Amshat" olarak da bilinen Sultan Süleyman Şah Tümeni mensupları tarafından alıkondüğünü, 14 ila 22 gün tutulduğunu ve serbest bırakılması karşılığında her seferinde 2.000 ila 3.500 ABD Doları ödediğini anlattı.⁸⁶ Bir kadın, Nisan 2023'te araştırmacılara, erkek kardeşi ve iki arkadaşının Afrin'in Rajo bölgesindeki kontrol noktalarından birinde görevli bir grup tarafından alıkondüğünü, bölgedeki Askeri Polis birimine sevk edildiklerini ve ancak ertesi gün 250'şer ABD doları ödedikten sonra serbest bırakıldıklarını anlattı. "Bu, köyden insanları götürdükleri ilk olay değil, ancak ödeme

---

⁸³ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Suriye'nin Haseke kentindeki Washokani kampı yakınlarında toplu barınağa dönüştürülen bir okul binasında yerinden edilen bir kadınla yaptığı görüşme, 7 Mayıs 2023.

⁸⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü mülakatı (ismi gizli tutuldu), Whatsapp aracılığıyla, 5 Şubat 2023.

⁸⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün yerinden edilmiş bir adamla WhatsApp aracılığıyla mülakatı, 13 Mayıs 2023.

⁸⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Irak'ın Kürdistan Bölgesi Derik'te yerinden edilen bir adamla mülakatı, 26 Haziran 2023.

yaptıktan sonra serbest bırakıyorlar," dedi.⁸⁷ Mayıs 2023'te Afrin'in köylerinden birinde yaşayan bir kişi İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacılarına, köyün Askeri Polis biriminin altı Kürt erkeği ve bir Kürt kadını göz altına aldığını, ancak ertesi gün her birinin yaklaşık 200 ABD dolarına denk bir ödeme yaptıktan sonra serbest bırakıldığını ilettiler.⁸⁸

Resulayn ve Tel Abyad arasındaki sınırın Suriye Milli Ordusu kontrolündeki bölümünde, Suriye Demokratik Güçleri bölgelerinden Türkiye'ye insan kaçakçılığı büyük ölçüde çeşitli Suriye Milli Ordusu gruplarının müdahil olmasıyla gerçekleşiyor.⁸⁹ Araştırmacılar, kaçakçılara para vererek Türkiye'ye düzensiz geçiş yapmaya çalışanlara katılanlar arasında Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki bölgelerde yaşayan Kürtlerin, yolculuğu kolaylaştıran gruplar tarafından seçtikleri ve Kürt silahlı gruplarına mensup oldukları suçlamasıyla alıkondukları olayları belgeledi. Bu olaylarda da ödeme serbest bırakılmaya yol açtı.

Bu tür ihlal hikayelerinin kamuoyuna yansıdığı ve medyanın ilgisini çektiği durumlar haricinde, işgal altındaki topraklar üzerinde kontrol sahibi olan Türk istihbarat kurumları, grupların yağma eylemlerini görmezden geliyor.

Keyfi ve İletişimden Yoksun Şekilde Alıkonma

Eski mahpusların tümü Suriye Milli Ordusu güçlerinin onları ya çeşitli gruplara ait derme çatma gözaltı merkezlerinde ya da Afrin ve Resulayn'daki Askeri Polis'e ait gözaltı merkezlerinde (çoğu durumda her ikisinde de) üç haftadan iki yıla kadar değişen sürelerde iletişimden yoksun şekilde, kendilerine herhangi bir suçlama yöneltilmeksizin alıkonduklarını bildirdi.

Afrin'in Rajo bölgesindeki Askeri Polis biriminde bir yıldan fazla bir süre keyfi olarak tutulan 60 yaşında Kürt bir kadın olan Alin, "Ziyaretçilere izin verilmedi. Sonradan öğrendim ki kardeşim gelerek beni birçok kez görmeye çalışmış ama ona her seferinde orada olmadığını söylemişler. Ona beni unutmasını söylemişler."⁹⁰

---

⁸⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Afrin'de bir kadınla WhatsApp üzerinden mülakatı, 12 Nisan 2023.

⁸⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Afrin'de bir kadınla WhatsApp üzerinden mülakatı, 26 Mayıs 2023.

⁸⁹ Elizabeth Tsurkov, "Kuzey Suriye Çeteleri: Türkiye'nin Vekilleri Altında Yaşam" Newlines Strateji ve Politika Enstitüsü, 7 Aralık 2022.

⁹⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Alin ile Whatsapp üzerinden yaptığı mülakat, 29 Mart 2023.

Görüşülen kişiler, alıkonanlardan ancak zorla itiraf aldıktan sonra onların Afrin, El Bab, Azez ve Tel Abyad'da yine Askeri Polis tarafından işletilen merkezi cezaevlerine nakledildiklerini ve bazı durumlarda askeri mahkemelere çıkarıldıklarını ilettiler. Ancak merkezi cezaevlerine nakillerinden sonra aileleriyle iletişim kurmalarına izin verildi. 20 yaşında Kürt bir öğrenci olan Judi, "24 gün boyunca kimse ölü mü diri mi olduğumuzu bilmiyordu" dedi. Judi, Temmuz 2022'de 18 kişinin bulunduğu bir grupla Suriye Milli Ordusu'nun kontrolündeki bölgeden Türkiye'ye düzensiz geçiş yapmaya çalışırken al-Hamzat Tümeni üyeleri tarafından kuzeni, Kürt bir adam, Suriyeli kaçak bir asker ile birlikte seçildi ve alıkondu. Judi, "Bizimle birliktekilerden 100'er dolar aldılar ve geçmelerine izin verdiler," dedi.⁹¹

Türkiye yetkililerinin üç erkek kardeşini PKK üyesi oldukları şüphesiyle alıkoymalarının ardından Ağustos 2022'de Türkiye'den kaçarak memleketi Resulayn'a dönen genç bir adam, bir ay sonra Askeri Polis mensuplarının kendisini aramak için evini bastığını, kendisini bulamadıklarında da mahpusluğunu soran küçük kardeşini ve daha sonra babasını alıkoyduklarını aktardı. Onların ancak yedi ay sonra serbest bırakıldıklarını ve annesinin onları sadece bir kez ziyaret etmesine izin verildiğini söyledi. "Daha küçük olan kardeşim için hâlâ korkuyorum, keşke serbest kalsaydı" dedi.⁹²

Özellikle işgali takip eden aylarda Afrin'de alıkonan Kürtler yıllarca iletişim imkanından yoksun şekilde tutulduklarını ilettiler. Toplamda neredeyse iki buçuk yıl tutulan 26 yaşındaki bir kadın, "Ailem nerede olduğumu serbest bırakılmadan ancak iki ya da üç ay önce öğrendi" dedi.⁹³ "Kardeşlerimi gördüğümde onları tanıyamadım, ben gözaltına alındığımda onlar ergenlik çağındaydı" diyen bir başka mahpus, neredeyse 3 yıllık hapsin ancak ikinci yılında ailesini arayabilmiş. Ailesinin kendisini hapisanede ziyaret etmesine de hapse girmesinden ancak yaklaşık iki buçuk yıl sonra izin verilmiş.⁹⁴

İşkence ve Kötü Muamele

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü 16 eski mahpus, Afrin ve Resulayn'da hem Askeri Polis'in hem de Suriye Milli Ordusu'nun çeşitli gruplarının gözaltı merkezlerinde

---

⁹¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Suriye'nin Haseke kentinde Judi ile mülakatı, 6 Mayıs 2023.

⁹² İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Suriye'nin Haseke kentinde yerinden edilmiş bir adamla mülakatı, 6 Mayıs 2023.

⁹³ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 26 yaşındaki eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 5 Mart 2023.

⁹⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 26 Mart 2023.

işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamelelerine tanık olduklarını veya bunlara maruz kaldıklarını bildirdiler.

Anlattıkları işkence türleri arasında, genellikle kablolar, elektrik telleri ve metal borular kullanılarak ağır ve uzun süreli dayak, diş ve tırnak çekme, tavana veya lastiklere ipe bağlanma ve üzerinde sigara söndürme yer alıyordu. Sorgular sırasında eski mahpuslar sıklıkla gözlerinin bağlandığını ve ellerinin kelepçelendiğini bildirmişlerdir.

Hasekeli 30 yaşında Kürt bir adam, Ağustos 2022'de kaçakçıların yardımıyla 15 kişilik Suriyeli bir grupta Türkiye'ye geçmeye çalışırken askeri üniforma giymiş kişiler tarafından durdurulduğunu aktardı. Aktarımına göre, gayri resmi bir binaya götürüldüler, saatlerce bir odada tutuldular, onu tutanlar daha sonra kendisinin ve diğer iki kişinin Kürt olduğunu tespit ederek onları gruptan ayırdı. Bu kişi, daha sonra Resulayn'daki Askeri Polis birimine götürüldüklerini, burada 45 gün kaldıklarını ve Askeri Polis biriminde Kürt silahlı gruplarla bağlantılı olduğu iddiasıyla işkence yöntemleri kullanılarak defalarca sorgulandığını ilettili.

Sorgu boyunca her zaman gözlerim bağlı ve kelepçeliydim. Oranın şefi olan Abu Saddam bizi elleriyle dövdü, itiraf etmeye zorlamak için yüzümüze, karnımıza, vücudumuza vurdu. Orada bulunduğum süre içinde dört kez tavana asıldım. Beş veya altı kez son derece rahatsız edici pozisyonlarda bir lastiğin içine yerleştirildim. Yemin ederim asker değilim dedim ama beni itirafa zorlamaya devam ettiler. Sonunda tamam dedim, ne isterseniz yazın, başka ne yapacaktım? Dövülmeye devam mı edecektim?⁹⁵

Yetkililer nihayetinde onu 15 günlüğüne polise ait sivil bir gözaltı merkezine naklettili. Daha sonra Tel Abyad'da bir askeri mahkeme tarafından beraatine karar verilmesinden önce iki ay daha geçirdiği Resulayn'daki merkezi hapis haneye nakledildi.

Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki bir sınır kasabasında yaşayan 34 yaşında bir Kürt olan Alaa, Suriye dışında daha güvenli bir yaşam arayışıyla Temmuz 2022'de Türkiye'ye düzensiz geçiş yapmaya çalışırken bir bacağını kaybetti. Suriye ile Türkiye'yi ayıran üç metre yüksekliğindeki sınır duvarını aşmaya çalışırken ayak bileğini kıran ve Türkiye sınır

---

⁹⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Suriye'nin Haseke kentinde yerinden edilmiş bir adamla mülakatı, 6 Mayıs 2023.

muhafızları tarafından alıkonan Alaa, Türkiye'de sınır muhafızları tarafından dövüldü, tokatlandı, kafasına basıldı, uzun saatler boyunca kırık bacağının üzerinde durmaya ve yürümeye zorlandı. Suriye'ye geri gönderildikten sonra, Türk istihbarat yetkilileri ve Resulayn'daki Suriye Milli Ordusu'nun Askeri Polis birimi üyeleri tarafından devam eden işkenceye maruz kaldı.

Askeri polis gözümü bağladı ve beni kelepçeledi. Beni [sorguya çeken Türk] acımasızca dövdü ve bana sorular sordu. Bana Arap mı Kürt mü olduğumu sordu, Suriyeli olduğumu söyledim. Bana Türkiye'nin bacağımı keseceğini söyledi. Hazır bir tercüman vardı. Sürekli kırık bacağıma vurdu. Hala gözlerim bağlıydı ve beni yaklaşık bir buçuk saat boyunca dövmeye devam etti. Ben Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi çalışanıydım, öğretmendim, ona kardeşlerim arasında tek erkek olduğumu, bu nedenle askerliğin benim için zorunlu olmadığını söyledim. Ama durmadı. Bakır bir kabloyla beni dövdü, yüzüme ve kafama vurdu.⁹⁶

Alaa, serbest bırakılmasına karar verilmesinden önce Resulayn askeri mahkemesinde sınırdan yasadışı geçiş suçlamasıyla karşı karşıya kalarak Askeri Polis biriminde sekiz gün geçirdiğini aktardı. Alaa daha sonra, enfekte olan kırık ayak bileği için herhangi bir tıbbi yardım almadan merkezi hapisnede altı gün daha geçirdi. Kaçakçılık rotaları üzerinden Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki kasabasına döndükten sonra, ampütasyon öneren bir doktora görüldü. Eski bir sporcu olan Alaa, kararın kendisi için çok acı olduğunu söyledi. "Eskiden futbol oynardım, ağırlık kaldırırdım. Şimdi ben bir amputeyim" dedi.⁹⁷ Tıbbi yardımın reddedilmesi ve Alaa'nın durumunda engelliliğe yol açacak şekilde kasten yaralanmaya neden olunması, uluslararası hukuk kapsamında suç teşkil edebilir.

Merkezi bir cezaevine nakledilmeden önce 2018-2020 yılları arasında dört farklı hapisnede iki yıldan uzun bir süre keyfi olarak tutulan 30 yaşındaki Kürt bir kadın, kendisine uygulanan işkencenin büyük bir kısmının Afrin'deki bir cezaevinde gerçekleştiğini ilettili. Onu sorgulayanlar arasından Türkçe ve (yerel lehçelerden ziyade) klasik Arapça konuşan birinin kendisine hapisaneyi Türk istihbarat yetkililerinin işlettiğini söylediğini aktardı. "Çoğu kez yüzümü tokatladılar. Sırtıma vurarak dövdüler,

---

⁹⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Suriye'nin Amuda kentinde Alaa ile mülakatı, 6 Mayıs 2023.

⁹⁷ Age.

boğdular. Yerde yatarken karnımı tekmelediler. Saçımdan çekip yerde sürüklediler. Dayağın nereden geldiğini çoğu zaman bilmiyordum. Birkaç kez bilincimi kaybettim. Bana bir kez elektrik verdiler. Başka bir kez, beni direklerden sallandırdılar" dedi.⁹⁸

48 yaşındaki bir adam 2018'in başlarında Afrin'de dört ay tutulduğunu ve bu süre zarfında Türk yetkililerin kendisini Suriyeli bir tercüman eşliğinde defalarca sorguladığını aktardı. Adam, "Sorgumu yapan bir Türk, penseyle 11'den fazla dişimi çektii, neredeyse acıdan bayılıyordum. Daha sonra beni uyandırmak için yüzüme su döktü, göğsüme tekme attı ve vücuduma benzin döktü. PKK ile çalıştığımı itiraf etmemi istedi, bu yüzden bacaklarıma bir çakmak tuttu ve yaktı" dedi.⁹⁹

Ağustos 2018'de askeri polis personelinin, gözaltındaki kocasının kendisini görmek istediğini söyleyerek Afrin kentindeki bir gözaltı merkezine götürdüğü 26 yaşındaki bir başka kadın, daha sonra en az dört cezaevi ve gözaltı merkezinde iki buçuk yıldan fazla bir süre keyfi olarak alıkonuldu. Direklere asıldığını, kablolarla dövüldüğünü ve üzerinde sigara söndürüldüğünü anlattı. "Bana yemek verdikleri zamanlar hariç bir hafta boyunca ellerim ve ayaklarım kelepçeliydi. Bir keresinde yediğim dayak nedeniyle kan kustum. Yüzüm yara bere içinde kalmıştı."¹⁰⁰

Bir vakada, Afrin'de Kürt bir adam, serbest bırakılmasına yönelik Türk yetkililerin emirleri ihlal edilerek, Suriye Milli Ordusuna bağlı bir grup tarafından uzun süreli keyfi alıkonma ve ağır işkenceye maruz kalmıştır. Türkiye'nin 2018'deki işgalinden önce, muhalif Kürt grupları açıkça desteklediği için Suriye Demokratik Güçleri tarafından tutuklanmaktan korkarak Halep'e gitmek üzere Afrin'den ayrıldığını söyleyen Farouq, 2020'de ailesinin işgalin ardından Suriye Milli Ordusuna bağlı gruplara kaptırdıkları evlerini ve topraklarını geri almalarına yardımcı olmak için geri döndü. Ailesine ait zeytinliğin kontrolünü elinde bulunduran Suriye Milli Ordusu, zeytinliğin iadesine yönelik taleplerine onu Suriye Demokratik Güçleri ile bağlantılı olmakla suçlayarak karşılık verdi. "Onlardan mülklerimizi geri isteyene kadar hedefe alınmamıştım. Döndükten günler sonra Suriye Milli Ordusuna bağlı bir grubun üyelerinin kendisini alıkoyduğunu ve sonraki bir yıldan fazla süre Askeri Polis'e, silahlı gruba ve sivil polise ait çeşitli gözaltı merkezlerinde tutulduğunu aktardı.

---

⁹⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 26 Mart 2023.

⁹⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 22 Ocak 2023.

¹⁰⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 26 yaşındaki eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 5 Mart 2023.

Farouq, alikonulmasının hemen ardından kendisini Türk yetkililerin sorguladığını ve serbest bırakılmasını emrettiklerini, ancak mülklerini elinde bulunduran Suriye Milli Ordusu grubunun bu emre karşı çıktığını söyledi..

Farouq, grup üyeleri ve askeri polis tarafından maruz bırakıldığı işkenceyi anlattı:

İtirafıta bulunmam için yüzüme ıslak bez sarıp su dökerek boğdular, elektrik verdiler, kablolarla dövdüler, tüm tırnaklarımı söküp iğne batırdılar, hala hayatta olduğuma şaşırıyorum. Kışın beni çıırılçıplak soyarlardı, üzerime buz gibi soğuk su dökerlerdi, sonra kablolarla döverlerdi." dedi.¹⁰¹

Resulayn'da al-Hamzat tümenine ait olduğunu söylediği iki derme çatma gözaltı yerinde, 20 yaşındaki Kürt bir erkek, silahlı grup üyelerinin kendisi ve diğer dört kişiye uyguladığı işkence ve kötü muameleyi anlattı:

Bir elektrik kablosu getirdiler, adam kabloyu beş kez sardı ve sonra onunla bizi dövmeğe başladı. Yüzümüze, başımıza ya da vücudumuza olması fark etmiyordu. [Sorgular sırasında] beni diz çöktürdüler ve gözlerimi bir pantolonla bağladılar, başımı o kadar sıkı bağladılar ki gözlerim yerinden fırlayacakmış gibi hissettim.¹⁰²

Fiziksel işkence ve kötü muamelenin ötesinde, birçok mağdur, psikolojik işkence olarak ise uzun süre hücre hapsinde tutulma, kötü muamele, işkence ve ölümle tehdit edilme ve çoğu zaman kendi akrabaları olan diğer mahpuslara yapılan işkenceleri izlemeye zorlanmaya da maruz kaldıklarını anlatmışlardır.

On beş eski mahpus, sorgu yapanların işkence yaptığını tanık olduklarını ya da başkalarına işkence yapıldığını duyduklarını iletiler. Görüşülenlerden dört kişi, hem Türk hem de Suriyeliler tarafından yürütülen sorgular esnasında aile veya topluluk üyelerine işkence ederlerken izlemeye zorlandıklarını veya kendilerine işkence edilirken onlara izletildiğini aktardı.

---

¹⁰¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Farooq ile Whatsapp üzerinden yaptığı mülakat, 13 Mart 2023.

¹⁰² İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Suriye'nin Haseke kentinde eski bir mahpus ile mülakatı, 6 Mayıs 2023.

"Başkalarının dövüldüğünü duymak, bana işkence edilmesinden daha çok acı veriyordu" diyen bir kadın, sorgu yapanların kendi babası da dahil olmak üzere başka mahpusları getirip, onlara gözleri önünde işkence yaptıklarını anlattı. Ayrıca diğer mahpuslara yapılan işkencelere tanık olmaya zorlandığını açıkladı. "Bir keresinde beni sorgu odasına getirdiler ve her yer kan içindeydi. Benden önce işkence ettikleri adamı getirdiler, sırtını yardılar ve yaralarına tuz ve limon döktüler."¹⁰³

Annesiyle birlikte hapsedilen bir adam, "En kötüsü, işkenceme tanık olması için annemi getirmeleriydi.¹⁰⁴ Bir keresinde sesinin yaklaştığını duydum, gözlerim bağlıydı, ellerim kelepçeliydi ve yüzümden kan damlıyordu, çok acı çekiyordum ama beni o şekilde görmesinden önce aceleyle kanları silmeye çalışıyordum." dedi.

Bir kadın, yurtdışında yaşayan oğlunun kendisine, Suriye Milli Ordusu üyelerinin mahpus kardeşine her işkence yaptıklarında kendisini görüntülü olarak aradıklarını söylediğini aktardı. "Kardeşine işkence etmeyi bırakmalarını istiyorsa onlara para göndermesini isteyerek şantaj yapıyorlardı."¹⁰⁵

Hapiste Ölümler

Alıkonan altı kişi İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne mahpus kadın ve erkeklerin öldüğünü bildiklerini veya buna tanık olduklarını söylediler. 2018 yılından itibaren iki yıl boyunca hakkında bir suç iddiası olmaksızın tutulduğunu söyleyen 26 yaşındaki bir kadın, "Bir cesedi günlerce hücrede tuttular. Kokmaya başladı."¹⁰⁶

Yurtdışındaki bir akrabasının İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne aktardığına göre, Türk yetkililerin karıştığı kayda değer bir vakada, 2018'deki Türk işgalinin ardından Afrin'de kalan tanınmış Kürt avukat Luqman Hannan'ın ailesi 22 Aralık 2022'de Afrin'deki askeri hastaneden bir telefon aldı. Telefonda aileye, Hannan'ın sivil polis yan sıra Türk askeri ve istihbarat yetkilileri tarafından tutuklanmasından sadece beş gün sonra hayatını kaybettiği bildirildi. Hannan evinin yakınlarında, 9 yaşındaki kızının gözleri önünde

---

¹⁰³ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 26 Mart 2023.

¹⁰⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 26 yaşındaki eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 5 Mart 2023.

¹⁰⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 3 Haziran 2023.

¹⁰⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 26 yaşındaki eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 5 Mart 2023.

tutuklanmıştı. Akrabası, "Yakınlarım hastaneye naaşı almaya gittiğinde yüzünde, bacaklarında, karnında ve sırtında işkence izleri buldular" dedi.¹⁰⁷

Mart 2023 tarihli raporunda BM Suriye Araştırma Komisyonu, Suriye Milli Ordusu gruplarının sivilleri keyfi olarak alıkoymaya devam ettiğini ve bazı durumlarda ölümlerine yol açacak şekilde işkenceye maruz bıraktığını belirtti. Raporda ayrıca, Komisyon'un "sorgular sırasında Türk yetkililerin varlığını, bu yetkililerin bazılarının tutuklulara işkence veya kötü muamele uyguladıklarını" belgelemeye devam ettiği belirtildi.

Tecavüz ve Cinsel Şiddet

Dört kadın İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne kendilerinin ve alıkonan diğer kadınların hem Suriye Milli Ordusu birliklerinin alıkoyma yerlerinde hem de Afrin kentindeki Askeri Polis biriminde cinsel şiddete maruz kaldıklarını anlattılar. İki kadın, kendileri buna maruz kalmadıkları halde, ya başkalarının başına geldiğine tanık olduklarını ya da diğer mahpuslardan bunu öğrendiklerini aktardı. Bir adam, gardiyanların onu iki Kürt kadına tecavüz edilmesine tanık olmaya zorladıklarını söyledi. Belgelenen tüm vakalar Ocak 2018 ile Temmuz 2022 tarihleri arasında Afrin'de Kürtlere karşı işlenmiştir.

Kadınlar, sorgu yapanların kendilerine cinsel içerikli sorular sorduğunu ve uygunsuz şekilde dokunduklarını, tuvalete gittiklerinde ya da duş aldıklarında gardiyanlarının onları nasıl izlediğini anlattılar. Kocasını kayıp olan ve Askeri Polis biriminin kendisiyle birlikte annesini de tutukladığı bir kadın, altı aylık kızına bakacak kimsenin olmadığını, bu nedenle annesinin 11 aylık tutulmaları süresince kendileriyle kalmasına izin vermeleri için yalvardığını aktardı. "Onlar [gardiyanlar] beni soyar ve fotoğraflarımı çekerlerdi. İçlerinden biri sürekli kızımı onun önünde emzirmemi isterdi, soruşturma sırasında onu benden almakla tehdit ederlerdi" dedi.¹⁰⁸

İki kadın, Türkçe ve resmi Arapça konuşan ve içlerinden birine kendisini Türkiye'nin askeri istihbarat teşkilatında görevli bir subay olarak tanıtan bir adamın kendilerine hem fiziksel hem de sözlü olarak birçok kez cinsel tacizde bulunduğunu, her iki kadına da kendisiyle evlenmeyi kabul etmeleri halinde onları serbest bırakacağına dair ayrı ayrı söz verdiğini

---

¹⁰⁷ Bir mağdurun akrabası tarafından sağlanan işkence izlerinin görüntüleri İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından kayıt altına alınmıştır.

¹⁰⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 2 April 2023.

aktardılar. Her iki kadın hapiste tutuldukları süre boyunca diğer gardiyanlardan da evlenme teklifleri aldılar.

Bir kadın, askeri polis birimi ve Türk askeri istihbaratı tarafından işletilen bir cezaevi müdürünün kendisine defalarca tecavüz ettiğini anlattı.

Bir gece saat 2'de, o sırada hapishaneyi yöneten [Suriyeli] adam gözlerimi bağladı, ellerimi kelepçeledi ve beni başka bir odaya götürdü. Nerede olduğumu bilmiyordum, gözlerim bağlı olmadığına bile hapishane çok karanlıktı. Göğüslerime, vücudumun diğer kısımlarına dokundu, karşı koyacak gücüm yoktu. Vücudumun alt kısmını açtı ve bana tecavüz etti. Ondan sonra geceleri haftada iki veya üç kez gelmeye başladı. Bir keresinde bana tecavüz ederken beni kayda almıştı. Asla yüksek sesle ağlamadım çünkü babamın yakınlardaki bir hücrede ağladığımı duymasını istemedim.¹⁰⁹

Kadın, hapishanedeki diğer erkeklerin de kendisine tecavüz ettiğini, hapishane müdürünün bir keresinde 19 yaşındaki başka bir kadına kendisinin önünde tecavüz ettiğini ilettilti. Eski mahpus olan bir başka kadın da tutulduğu süre boyunca tanımadığı bir gardiyan tarafından tecavüze uğradığını söyledi. "O kadar utanç ve iğrenme hissettim ki bir keresinde hapishanede kendimi öldürmeye çalıştım" dedi.¹¹⁰

2018'de dört ay boyunca alıkonan bir kişi, Türk sorgucuların iki genç Kürt kadını getirdiklerini ve PKK ile çalıştığını itiraf etmemesi halinde onlara önünde tecavüz edeceklerini söylediklerini anlattı. "Ve yaptılar, kadınları tanıımıyordum ama Kürt olduklarını biliyordum çünkü Kürtçe yardım çığlıkları atmaya başladılar. Kelepçeliydim, yetkililerden biri beni izlemeye zorlamak için başımı yukarıda tuttu" dedi. Adam onların Türk olduğunu bildiğini çünkü askeri üniformalarındaki Türk bayrağını tanıdığını, kendi aralarında Türkçe konuştuklarını ve yanlarında bir tercüman olduğunu söyledi.¹¹¹

---

¹⁰⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 26 Mart 2023.

¹¹⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 26 yaşındaki eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 5 Mart 2023.

¹¹¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 22 Ocak 2023.

BM Suriye Araştırma Komisyonu, Ocak 2020'den bu yana ve Aralık 2022 gibi yakın bir tarihe kadar, Suriye Milli Ordusu'nun çeşitli unsurları tarafından mahpus Kürt kadınlara yönelik tecavüz ve cinsel şiddeti belgelemiştir. Bu da Suriye Milli Ordusu'na bağlı silahlı grupların cinsel şiddeti bir savaş silahı olarak kullandığını göstermektedir. Komisyon ayrıca Kürt çocuklar, erkekler ile Yezidi kadınlara yönelik cinsel şiddeti de belgelemiştir. Komisyon en az bir vakada, bir Kürt kadına tecavüzün "Türkiye üniforması giyen ve Türkçe konuşan kişiler" tarafından gerçekleştirildiğini belgelemiştir.¹¹²

Uygunsuz Alıkonma Koşulları

Özellikle Askeri Polis'in gözaltı merkezlerinde ve çeşitli Suriye Milli Ordusu gruplarının derme çatma hapishanelerinde tutulmuş eski mahpuslar korkunç alıkonma koşullarından bahsetmiş, çoğu zaman böceklerin istila ettiği, küçük, tek kişilik hücrelerde ya da uzanacak yer olmayan, doğru düzgün şilte ve battaniyelerin bulunmadığı aşırı kalabalık odalarda aylarca kaldıklarını anlatmışlardır. Eski mahpusların yeraltına inerek ulaşıldığını anlattıkları bazı hapishaneler genellikle tamamen karanlıktı. Bazı eski mahpuslar, zaman zaman alıkoyma merkezine dönüştürülen evlerde tutulduklarını söylediler. Resulayn kentindeki al-Hamzat tümenine ait olduğunu söylediği bir alıkoyma yerini tarif eden bir adam, "Bir evi hücrelere bölmüşlerdi" dedi.¹¹³

Eski bir mahpus, "Bize köpek muamelesi yapıldı.¹¹⁴ Karanlık, nemli ve kirliydi. Bir sürü böcek vardı, ağırlı çıbanlar çıkardığımı hatırlıyorum." dedi. Bir başkası, "Bazı kadınlar nihayet serbest bırakıldığımızda, hepimizin saçında bitler vardı. [Derme çatma hapishanelerden birinde geçirdiğim] yedi aylık süre boyunca sadece bir ya da iki kez soğuk suyla duş aldım." dedi¹¹⁵ İki eski mahpus, tutuldukları tüm süreyi alıkonduklarında giydikleri kıyafetlerle geçirdiklerini, nihayet serbest bırakıldıklarında yalınayak dışarı çıktıklarını söyledi.

---

¹¹² BM İnsan Hakları Konseyi, "Report of the Commission of Inquiry on Syrian Arab Republic to the 52nd regular session of the Human Rights Council," 13 Mart 2023, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iici-syria/report-coi-syria-march2023> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024); BM İnsan Hakları Konseyi, "Report of the Commission of Inquiry on Syrian Arab Republic to the 51th regular session of the Human Rights Council," 14 Eylül 2022, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iici-syria/report-coi-syria-september2022> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

¹¹³ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Suriye'nin Haseke kentinde eski bir mahpus ile mülakatı, 6 Mayıs 2023.

¹¹⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 3 Haziran 2023.

¹¹⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 26 yaşındaki eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 5 Mart 2023.

Tüm eski mahpuslar aç bırakıldıklarını veya kendilerine bozulan yiyeceklerin verildiğini anlattılar. Bir eski mahpus, "Her gün bir somun ekmek ve birkaç zeytinle besleniyordum, hepsi bu." dedi. Bir başkası, "Bir yılı aşkın bir süre tutulduğum al-Hamzat tümenine ait bir hapishanede daima aç kaldık. Bir keresinde bize bozulmuş gibi görünen bir peynir getirdiler, ben ve tutulan diğer kadınlardan üçü gıda zehirlenmesinden kötü bir şekilde hastalandık" dedi.¹¹⁶ Üçüncü bir eski mahpus, "Konserve yiyecekleri plastik bir poşete boşaltırlardı, yiyip yemediğimiz ve yiyecekleri nasıl dağıttığımız bize bağlıydı" dedi.¹¹⁷

Maruz kaldıkları işkenceye ek olarak, alıkonanlardan hiçbiri herhangi yeterli bir tıbbi bakım gördüğünden bahsetmemiştir. Bir kadın, bir keresinde gardiyanlarından birinin kafasına ağır bir darbe indirdiğini, hapishane müdürünün dahi beyin sarsıntısıyla uyumlu belirtiler gösterdiğini kabul ettiğini ilettiler. "Beni görmesi için hiç doktor getirmediler, başka mahpuslar getirdiler ve onlara beni uyanık tutmalarını söylediler" dedi.¹¹⁸ Bir başka kadın, hapishane yetkililerinin sadece birisi ölmek üzereyken bir hemşire getirdiklerini söyledi.¹¹⁹

Askeri mahkemelerdeki duruşmaları öncesinde merkezi hapishanelere nakledilen tüm eski mahpuslar, buradaki tutulma koşullarının nispeten daha iyi olduğu konusunda hemfikirlerdi. Merkezi cezaevlerinde aşırı kalabalık, yetersiz gıda ve su temini ve hijyenik olmayan yaşam koşulları hala bir sorun teşkil etse de alıkonanların hiçbiri burada dövüldüklerini veya işkence gördüklerini bildirmediler. Eski mahpusların tümü hapishane yetkililerinin nihayet aileleriyle görüşmelerine izin verdiğini ilettiler. Eski bir mahpus, "Burada bana diğer mahkumlar en azından ölümle karşı karşıya olmadığım konusunda güvence verdiler" dedi.¹²⁰

Sahte Yargılamalar

Şubat 2018'de Suriye Geçici Hükümeti Savunma Bakanlığı bir askeri yargı sistemi kurdu. Temel amacı, Suriye Milli Ordusuna bağlı çeşitli grupların üyeleri tarafından işlenen ihlalleri soruşturmak ve aralarında meydana gelen ve genellikle şiddet içeren uyuşmazlıklar hakkında yargılama yapmaktır. Bu girişim, Fırat Kalkanı Operasyonu

---

¹¹⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 26 Mart 2023.

¹¹⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 24 Mayıs 2023.

¹¹⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 26 yaşındaki eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 5 Mart 2023.

¹¹⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 26 Mart 2023.

¹²⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Suriye'nin Amuda kentinde eski bir mahpus ile mülakatı, 6 Mayıs 2023.

sırasında Türkiye tarafından işgal edilen bölgelerde askeri mahkemeler ve Askeri Polis gücü kurulmasını içeriyordu. Türkiye daha fazla toprak ele geçirdikçe bu mekanizmanın yetki alanı Afrin, Resulayn ve Tel Abyad'a kadar genişletildi.¹²¹ Bilgi sahibi kaynaklara göre, askeri yargı mekanizmasının tamamı büyük ölçüde eski Suriye Milli Ordusu yetkililerinden oluşuyor ve hakimler Türk istihbarat teşkilatlarıyla koordinasyon içinde atanıyor. Yargı mekanizması, işgalci bir kuvvet olan Türkiye'nin denetiminde faaliyet göstermektedir. Sivil mahkemeler kurulmuş olsa da, Kürt silahlı gruplarına, Suriye hükümetine veya IŞİD'e mensup olmak veya bunlarla bağlantılı olmak suçlamasıyla, Askeri Polis ile koordinasyon halinde çeşitli gruplar tarafından keyfi olarak alıkonan ve tutulan kişiler genellikle askeri mahkemelerde yargılanmaktadır.

Bu askeri mahkemeler bağımsızlık, tarafsızlık ve adil yargılama kriterlerine bağlılıktan yoksundur. Hakimleri askeri komuta ve üstlerin emirlerine tabidir. Alıkonanlar tutuldukları süre boyunca avukat yardımından mahrum bırakılmakta, zorla alınan itiraflar delil olarak, çoğu zaman da tek delil olarak kullanılmaktadır. Aileler, silahlı grup üyelerine veya Askeri Polis mensuplarına rüşvet vererek yakınlarının yargı sistemi dışına çıkarılmalarını ve serbest bırakılmalarını çoğu zaman sağlayabilmektedirler.¹²²

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün belgelediği eski mahpuslara ilişkin vakaların 9'unda, mahpusların alıkonmaları ile hakim karşısına çıkarılmaları arasında 3 hafta ile 2 yıllık süreler geçti. Askeri hakim karşısına çıkarılan mahpuslardan hiçbiri alıkondukları süre boyunca avukata erişemedi. Sekiz kişi, işlediklerini reddettikleri suçları itiraf etmeye zorlandıklarını, iki kişi ise kendilerine suç itirafları içeren ifadelerin ezberletildiğini aktardılar. Mahpuslar, ezberletilen itiraflar ile alıkondukları süre boyunca kendilerine adil davranıldığını kamera önünde zorla söylediklerini aktardılar.

¹²¹ الحكومة السورية المؤقتة تشكل شرطة ومحكمة عسكرية بريف حلب“ (Suriye Geçici Hükümeti Halep kırsalında askeri polis ve mahkeme kuruyor) *Al Araby*, 20 Şubat 2018, <https://www.alaraby.co.uk/%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%83%D9%88%D9%85%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A4%D9%82%D8%AA%D8%A9-%D8%AA%D8%B4%D9%83%D9%91%D9%84-%D8%B4%D8%B1%D8%B7%D8%A9-%D9%88%D9%85%D8%AD%D9%83%D9%85%D8%A9-%D8%B9%D8%B3%D9%83%D8%B1%D9%8A%D8%A9-%D8%A8%D8%B1%D9%8A%D9%81-%D8%AD%D9%84%D8%A8> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024), Khaled Al Khatib, "المعارضة تعلن عن تشكيل الشرطة العسكرية في منطقة درع الغرات", *Al Monitor* (Muhalefet Fırat Kalkanı bölgesinde askeri polis kurulduğunu duyurdu" *Al Monitor*, 22 Mart 2018, <https://www.al-monitor.com/ar/contents/articles/originals/2018/03/syria-opposition-military-police-euphrates-national-army.html> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

¹²² BM Suriye Soruşturma Komisyonu'nun bir dizi raporu: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iici-syria/documentation>. Bkz. "سقوط الفصائل فوق القاء العسكري شمالي حلب", (Kuzey Halep'te grupların askeri yargı üzerindeki kontrolü) *Enab Baladi*, 5 Haziran 2022, <https://www.enabbaladi.net/archives/578888> (12 Ocak 2024).

"Bir gün, üzerinde çeşitli suçlamalar bulunan bir kağıt getirdiler ve imzalamamı istediler. Benim PKK'lı olduğumu, Kamışlı'da PKK'nın istihbarat birimi için çalıştığımı söylediler ama ben Kamışlı'ya daha hiç gitmedim. Ayrıca bu suçlamaları kamera karşısında itiraf etmemi istediler. Ezberledim ve kamera önünde söyledim. Doğru yapmak için birkaç kez tekrarlamak zorunda kaldım; her hata yaptığımda bana bağıyor ve işkenceyle tehdit ediyorlardı" dedi.¹²³

Dört eski mahpus, nihayet askeri mahkemede hakim karşısına çıktıklarında işkenceye maruz kaldıklarını anlattıklarını, ancak hakimlerin bu konuda hiçbir şey yapmadığını aktardı.

Tutulduğu gözaltı merkezlerinden birinde Suriye Milli Ordusu üyelerinin kendisine tecavüz ettiğini askeri hakime anlattığını söyleyen bir kadın, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, hakimın kendisine böyle şeylerden bahsetmesinin utanç verici olduğunu ve itibarını korumak için bu konuda sessiz kalması gerektiğini söyleyerek karşılık verdiğini anlattı.¹²⁴

Bir başka eski mahpus ise "Yargıca vücudumdaki morlukları gösterdim, bunu yapan adamı hapse atılabileceğini ama bunu yaparsa onların da bana misilleme yapacaklarını" söyledi.¹²⁵

Eski bir mahpus, Tel Abyad'daki askeri mahkeme tarafından ancak ailesinin yaklaşık 5.000 ABD doları rüşvet ödemesinin ardından beraat ettirildiğini söyledi.

Bize bir avukat geldi, eğer serbest kalmak istiyorsak ödeme yapmamız gerektiğini söyledi. Ailem ona 1,500 ABD doları ödemeyi kabul etti. Serbest bırakılacağım gün beni başka bir mahpusla ayrı bir odaya götürdü ve transfer tamamlanır tamamlanmaz, paramı alır almaz serbest bırakılacağımı söyledi.¹²⁶

---

¹²³ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 26 Mart 2023.

¹²⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 26 yaşındaki eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 5 Mart 2023.

¹²⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 13 Mart 2023.

¹²⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Suriye'nin Haseke kentinde eski bir mahpus ile mülakatı, 7 Mayıs 2023.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün belgelediği vakaların sadece ikisinde mahpuslar işlemekle itham edildikleri ağır suçlar nedeniyle hapis cezasına çarptırıldılar ve her iki vakada da adil bir şekilde yargılanmadılar.

Bir vakada, Arap bir kadın, evlerini yağmalanmaktan veya el konulmaktan korumak için 2019 yılındaki Türk askeri operasyonunun sona ermesinden 15 gün sonra yaşlı annesiyle birlikte Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki Haseke şehrinde Resulayn'a döndü. Yerinden edilen erkek kardeşi İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, Türk askeri istihbarat görevlilerinin Nisan 2020'de Suriye Milli Ordusu'nun Askeri Polis ile koordinasyon içinde onu alıkonduklarını ilettiler.¹²⁷ Resulayn'de kalan ve kendisini ziyaret etmeyi başaran teyzesinin, onun yüzündeki ve vücudundaki işkence izlerini gördüğünü, kız kardeşinin ise kendisine Türk sorgucuların kendisini dövdüğünü ve kötü muamelede bulunduğunu anlattığını ilettiler.

Kardeşi, yaklaşık 1.000 ABD Doları karşılığında bir avukat tuttuklarını ve bu avukat tarafından kendisinin Türk istihbaratının bir tutsağı olduğunun, bomba yerleştirme ve casusluk suçlarına ilişkin itiraflarının zorla yaptırıldığının ispat edildiğini aktardı. "Kız kardeşim, teyzeme tüm dayaktan sonra her şeyi söyleyebileceğini, hatta kendi annesini öldürdüğünü bile söyleyebileceğini" ilettiler. Çaresizlik içinde, mali işlemlerin bu tür vakaları çözebileceğini öneren tanıdıklarıyla iletişime geçtiler. Bir aracılara iki milyon Suriye lirası (yaklaşık 1.400 ABD Doları)¹²⁸ ödediler, ancak sonuç alamadılar. Avukatı suçlamaların düşürülmesini sağlamış, ancak açıklanmayan diğer suçlamalar nedeniyle yedi yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Kardeşi, "Kız kardeşim asla yanlış bir şey yapmadı. Tek yaptığı evle ilgilenmektir. Avukattan bize kardeşimin ne yaptığını söylemesini istedim. Bir şey mi bombaladı? Birini mi öldürdü? Bilmediğini söyledi. Ona sen avukatsın, nasıl bilmezsin dedim.

Mart 2023 tarihli raporunda BM Soruşturma Komisyonu, Türk işgali altındaki bölgelerde tutulanların avukattan mahrum bırakılmaya ve askeri mahkemelere çıkarılmaya devam

---

¹²⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün mahpusun akrabasıyla WhatsApp üzerinden röportajı, 9 Haziran 2023.

¹²⁸ Haziran 2021 USD/SYP döviz kuru olan 1'e 1360 esas alınmıştır.

edildiğini de belgelemiştir. Bazıları daha sonra beraat etmelerine rağmen, ancak Suriye Milli Ordusu Askeri Polisi üyelerine ödeme yapıldıktan sonra serbest bırakıldılar.¹²⁹

---

¹²⁹ UN COI, Suriye Arap Cumhuriyeti Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu Raporu, 7 şubat 2023, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/report-independent-international-commission-inquiry-syrian-arab-republic-ahrc5269-enarruzh>, (Erişim tarihi:21 Ocak 2024)

III. Konut, Arazi ve Mülkiyet Haklarının İhlali

Sanki zaten onlarınmış gibi her şeyi aldılar.

—Halil, Irak'ın Kürdistan Bölgesi'nde yaşayan Afrinli Kürt bir doktor.

Benim için en zor şey evimin önünde durup içeri girememektir.

—Resulayn şehrinde yerinden edilmiş bir Yezidi.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, 20'si Afrin'den hepsi Kürt olan ve 15'i Resulayn'dan 4'ü Kürt, 8'i Arap, ikisi Yezidi ve biri dini bir azınlık grubu üyesi olmak üzere toplam 36 kişiyle görüştü. Bu kişiler kendilerinin veya aile fertlerinin konut, arazi ve mülkiyet haklarının ihlaline ilişkin deneyimlerini anlattılar.

Türkiye'nin 2018'de Afrin'de gerçekleştirdiği Zeytin Dalı Harekâtı ile 2019'da Tel Abyad ile Resulayn arasındaki hatta gerçekleştirdiği Barış Pınarı Harekâtı'nı müteakiben yüz binlerce kişi evlerini terk ederken, Suriye Demokratik Güçleri'ne bağlı gruplar yağma, talan, ev, arazi ve işyerlerine el koyma eylemlerine girişti.¹³⁰

Ağustos 2023 itibarıyla, Afrin'in işgalinden altı yıldan fazla bir süre sonra, Resulayn ve Tel Abyad'ın işgalinin üzerinden ise neredeyse beş yıl geçmiş olmasına rağmen, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü barınma, arazi ve mülkiyet hakları ihlal edilen bölge sakinleri ve geri dönenlerin büyük çoğunluğu hala uygun bir iade veya tazminat alabilmiş değil. Yağma, talan ve el koyma olayları devam ederken, silahlı gruplara karşı çıkmaya cesaret eden bölge sakinleri ve geri dönenler keyfi gözaltı, alıkonma, işkence ve kötü muamele, kaçırılma ve zorla kaybedilme tehlikeleriyle karşı karşıya kalmaya devam ediyor. Bu gerçeğin farkında olan binlerce mülksüzleştirmeye maruz kalmış aile, evlerine geri dönmek için tehlikeli ve pahalı bir yolculuğu göze almak istemediklerinden Suriye'nin diğer bölgelerinde ve ötesinde yerlerinden edilmiş haldeler. Haseke vilayetinde yaşayan ve ailesinin Afrin'de evleri, işyerleri ve tarım arazileri olan Kürt bir adam "Geri dönmek istiyorum. Ancak bu insanlar hala mülklerimi işgal ediyorsa, geri dönmeyi düşünmem, bir saniyelikliğine bile aklımdan geçirmem." dedi.¹³¹

¹³⁰ "Suriye: Mülklere El Koyan Türkiye Destekli Gruplar," İnsan Hakları İzleme Örgütü haber yayını, 14 Haziran 2018, <https://www.hrw.org/news/2018/06/14/syria-turkey-backed-groups-seizing-property> ; Ayrıca bir dizi BM Soruşturma Komisyonu raporuna bakınız, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iici-syria/documentation> .

¹³¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün yerinden edilmiş bir adamla WhatsApp aracılığıyla mülakatı, 19 Mayıs 2023.

Türk Kuvvetlerinin Kürt Topraklarının Yeniden Yerleşimine Müdahalesi

Afrin'in işgalinden sonraki ilk günlerde, BM Soruşturma Komisyonu tarafından hazırlanan bir rapora göre, tanıklar Türk askerlerinin zaman zaman silahlı grupların yağmaladığı bölgelerde bulduklarını ancak bunları önlemek için müdahale etmediklerini veya harekete geçmediklerini ifade etmişlerdir.¹³²

Bazı vakalarda, Türkiye sadece ihlalleri göz ardı etmekle kalmadı, aynı zamanda ihlallerin doğrudan faili oldu. Türkiye, 2018'de Doğu Guta'da yerinden edilmiş yüzlerce Sünni Arap ailenin Afrin'de yerinden edilmiş Kürtlerin evlerine yerleştirilmesini organize etti ve bunu daha sonra Suriye'nin başka yerlerinden gelen Arap Suriyeliler de uyguladı. Resulayn'da, Ekim 2019 ile Mayıs 2020 arasında, Dawoudiya köyü, Türk kara kuvvetleri tarafından evlerin yıkılmasına ve başkalarının askeri amaçları için kullanılmasına, köyün tamamının bir Türk askeri üssüne dönüştürülmesine ve insanların evlerine dönmelerinin engellenmesine tanık oldu.¹³³ Temmuz 2023'te Dawoudiya'nın yerinden edilmiş eski bir sakini, "O zamandan beri köye giriş yasaklandı" dedi.¹³⁴ Ağustos 2020'de Hakikat ve Adalet İçin Suriyeliler (Syrians for Truth and Justice) tarafından yapılan bir araştırma, Türk insani yardım kuruluşu İHH'nin Resulayn'daki Kürt ailelere ait el konulmuş iki evi Kuran çalışmaları için enstitülere dönüştürdüğünü ortaya çıkardı.¹³⁵ Aynı yılın Haziran ayında, Tel Abyad ve Resulayn arasında işgal altında bulunan hattı idari olarak denetleyen Türkiye'nin Şanlıurfa ilinin valisi de mezuniyet törenine katıldı.¹³⁶

---

¹³² BM COI, Suriye Arap Cumhuriyeti Soruşturma Komisyonu 16. Raporu, A/HRC/39/65, 9 Ağustos 2018 <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/report-independent-international-commission-inquiry-syrian-arab-5>, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2024).

¹³³ UN COI, Suriye Arap Cumhuriyeti Soruşturma Komisyonu 21. Raporu, A/HRC/45/31, 14 Ağustos 2020 <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/report-independent-international-commission-inquiry-syrian-arab-11>, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2024); UN COI, Suriye Arap Cumhuriyeti Uluslararası Bağımsız Soruşturma Komisyonu Raporu (A/HRC/51/45), 17 Ağustos 2022 <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/report-independent-international-commission-inquiry-syrian-arab-republic-ahrc5145-enarruzh> (Erişim tarihi: 21 Ocak 2024); İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün yerinden edilmiş eski bir Dawoudiya sakiniyle WhatsApp üzerinden yaptığı görüşme, 7 Haziran 2023.

¹³⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün yerinden edilmiş eski bir Dawoudiya sakini ile mülakatı, Whatsapp aracılığıyla, 7 Haziran 2023.

¹³⁵ Syrians for Truth and Justice, Hakikat ve Adalet İçin Suriyeliler, "Resulayn: İHH, Ele Geçirilen iki Evi Kuran Enstitüsüne Dönüştürüyor" 11 Ağustos 2020, <https://stj-sy.org/en/ras-al-ayn-ihh-turns-two-seized-houses-into-quran-institutes/>, (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

¹³⁶ "Vali Abdullah Erin, Resulayn'da Mezuniyet Törenine Katıldı," Şanlıurfa Valiliği, 23 Haziran 2023, video klip, YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=GKLG5LqxID4>

Türkiye destekli Suriyeli bir Arap savaşçı, 18 Mart 2018'de Suriye'nin kuzeybatısındaki Afrin kentinin kontrolünü Kürt Halk Koruma Birlikleri'nden (YPG) ele geçirdikten sonra yağmalanan eşyaları bir römorkla götürüyor. © 2018 BULENT KILIC/AFP, Getty Images aracılığıyla)

Yağma ve Talan

Görüşülenler kişiler arasından yirmi ikisi İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne 2018 ve 2019'da Türkiye'nin işgallerinin ardından evlerinin, dükkanlarının ve arazilerinin yanı sıra akrabalarının ve komşularının evlerinin de yağmalandığını bildirdi.¹³⁷

Annesi ve kız kardeşinin Afrin'in işgalinden iki ay sonra içi boşaltılmış bir eve döndüğünü, zeytin bahçesinden 20.000 ABD doları değerinde tarım ekipmanı çalındığını söyleyen bir adam, "Annem [evine] döndüğünde uyumak için bir komşudan ödünç yatak almak zorunda kaldı," dedi.¹³⁸

---

¹³⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü, Ekim 2022 ve Eylül 2023 tarihleri arasında Irak'ın Kürdistan Bölgesi sakinleriyle, Suriye'nin kuzeydoğusunda Türkiye'nin işgali altındaki bölgelerin sakinleri ve eski sakinleriyle hem WhatsApp ve Signal üzerinden hem de yüz yüze görüşmeler yaptı.

¹³⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 13 Mart 2023.

Kaçtıkları Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki Kamışlı'da iş bulamadığı ve ailesini geçindiremediği için Mayıs 2020'de Resulayn'a dönen bir adam, "Döndüğümde ne evim ne de dükkanım bıraktığım gibiydi" dedi. "Dükkan bombardımana maruz kalmış ve tamamen boşaltılmış. Evimin de kapıları kırılmış, her şey çalınmış, dolaplardaki iç çamaşırlarını bile almışlar" dedi.

Resulayn'dakiler ayrıca elektrik kabloları ve elektrik iletim kuleleri de dahil olmak üzere kamu mallarının da yağmalandığını bildirdi. "[Yağmaladıkları] demirleri, elektrik kablolarını, her şeyi sattılar," diyen bir adam Resulayn'daki köylerin bir süre karanlığa gömüldüğünü aktardı.

Mülklere El Koyma ve Yağma

BM Soruşturma Komisyonu'nun Türk güçleri ve Türkiye destekli gruplar tarafından konut, arazi ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini belgeleyen Eylül 2018 tarihli raporuna cevaben Türkiye, "Afrin'in Afrin halkına ait olduğunu" belirtmiş ve ülke içinde yerinden edilmiş halkların ve Afrin kökenli mültecilerin geri dönüşü konusunda kararlı olduğunu iddia etmiştir.¹³⁹

Ancak çeşitli gruplar köyler, kasabalar ve şehirler üzerindeki kontrollerini sağlamlaştırdıkça ve bazı bölgeler mahalle ve sokak düzeyinde aralarında bölündükçe, mülk yağmalamak silahlı gruplar için önemli bir gelir kaynağı oldu.¹⁴⁰ Savaşçıların evlerini karargâh, gizli hapisane ya da aileleri için ev haline getirdiği kişiler evlerini geri alamazken, diğerleri evlerini geri almak için para ödemek ya da evlerinde kalmak için silahlı gruplara kira ödemek zorunda kaldı.¹⁴¹ Arabalar, jeneratörler, aletler, elektrikli cihazlar ve fabrika ekipmanları gibi taşınır malları çalınanlar, bunları geri alabilmek için savaşçılara binlerce dolara varan önemli miktarlarda ödemeler yapmak zorunda kaldılar. Özellikle hasat mevsiminde, çiftçiler mahsullerinin belli bir yüzdesini "vergi" olarak

¹³⁹ UN COI, Suriye Arap Cumhuriyeti Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu Raporu (A/HRC/39/65), 12 Eylül 2018, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/report-independent-international-commission-inquiry-syrian-arab-5>.

¹⁴⁰ Elizabeth Tsurkov, "Kuzey Suriye Çeteleri: Türkiye'nin Vekilleri Altında Yaşam" Newlines Strateji ve Politika Enstitüsü, 7 Aralık 2022. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 2023 yılında WhatsApp ve Signal üzerinden bilgi sahibi iki kaynakla yaptığı çok sayıda mülakat.

¹⁴¹ Synergy Hevesti, "Evim Nerede? Kuzey Suriye'deki Mülkiyet Hakkı İhlalleri Demografik Değişimi Kalıcı Hale Getiriyor" 25 Ocak 2023, <https://hevdesti.org/en/violations-of-property-rights-in-northern-syria/> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024); Thimas McGee, "'Hiçbirşey artık bizim değil' -Afrin, Suriye'de konut, arazi ve mülkiyet hakkı ihlalleri " Peter McMullin Vatansızlık Merkezi, (Peter McMullin Centre on Statelessness), 12 Aralık 2019, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3492414 (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

köylerini kontrol eden gruba vermek zorunda kaldıklarını bildirmişlerdir.¹⁴² Topraklarını ellerinde tutmalarına izin verilmesine rağmen, bazıları bu toprakları işlemek için vergi ödemek zorunda kaldıklarını da bildirmişlerdir. Bir yıl sonra Resulayn ve Tel Abyad arasındaki hatta da aynı olaylar gözlenmiştir.¹⁴³

Ağustos 2023'e gelindiğinde Afrin ve Resulayn'ın Kürt sakinlerinin çok azı orada kalmış durumdadır. Kalanlar da tekrar tekrar alıkonma, fidye için kaçırılma, taciz ve yağma korkusuyla yaşamaktadır.¹⁴⁴ Kalanlar ve Suriye Demokratik Güçleri ile bağlantısı olduğu düşünülen Araplar, Yezidiler, Hristiyanlar ve diğer azınlıklar, mülklerinin kontrolünü genellikle ancak büyük bedeller ödeyerek geri alabilmekte, bunu yapana kadar da akrabalarının ya da komşularının yanında kalmak zorunda kalmaktadırlar. Ayrıca, gruplar özellikle kasaba, köy ve mahallelerin kontrolü için savaşımaya devam ettikçe, mülklerinden tahliye edilmeye devam ettiler. Suriye-Türkiye sınırında Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki Derbasiye'de yaşayan Resulaynlı bir Kürt, "Amcam [evini geri almak için] bir gruba para ödedi, onlar gidince ertesi gün başka bir grup gelip onu evinden kovdu" dedi.¹⁴⁵

İşgallerden kaçan ve bugün yerinden edilmiş durumda olan görüşmeciler İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne hem geri döndüklerinde ayrımcılık görüp alıkonmaktan ve zulme uğramaktan korktukları için hem de yaygın suç ortamının evlerine, dükkanlarına ve arazilerine yeniden erişmelerini engelleyeceğine inandıkları için geri dönemediklerini aktardılar. 2018'de kaçan bir adam, "Geri dönemem. Kürtlerle ilgili her şeyi bu silahlı gruplar hedef alacaktır. Üzerinde Kürt kelimesi yazılı bir taş olsa, onu bile hedef alırlar." dedi.¹⁴⁶

İşgal sonucu yerinden edilenlerin birçoğu, geride kalan veya geri dönen akrabaları veya komşuları aracılığıyla, geride bıraktıkları mülklerin akıbetini öğrendiler. Evler, dükkanlar ve

---

¹⁴² PÊL Civil Waves, "2018 sonrası Afrin'de Konut, Arazi ve Mülkiyet Hakkı İhlalleri", 30 Temmuz 2023 <https://pel-cw.org/en/15563/> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

¹⁴³ Hakikat ve Adalet İçin Suriyeliler, (Syrians for Truth and Justice) "Hoşunuza Gitmeyecek Şeyler Görmeden Buradan Gidin ve Asla Geri Dönmeyin!", 8 Ekim 2022, <https://stj-sy.org/en/syria-get-out-of-here-before-you-see-things-you-would-not-like-and-never-return/> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024); Ayrıca bkz: Bir dizi BM Soruşturma Komisyonu raporu.

¹⁴⁴ Avrupa Birliği İltica Ajansı, "Ülke Rehberliği, Suriye 2023", 4.10.2. Kürtler, Şubat 2023, <https://euaa.europa.eu/country-guidance-syria-2023/4102-kurds> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

¹⁴⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Resulayn'da yerinden edilmiş Kürt bir adamla mülakatı, Whatsapp aracılığıyla, 9 Haziran 2023.

¹⁴⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Afrin'de yerinden edilmiş bir adamla WhatsApp aracılığıyla mülakatı, 25 Mayıs 2023.

tarım arazileri çıplak bırakıldı, terk edildi, el konuldu, işgal edildi ya da başkalarına kiralandı.

"Evim Sultan Murad Tümeni [üyeleri] tarafından işgal edildi," diyen 52 yaşındaki Salih, 2018'deki işgal sırasında eşi ve iki çocuğuyla birlikte Afrin'den kaçmış ve geride evini, bir dükkanını, deposunu ve zeytin sıkma tesisini bırakmış. Evinin ve dükkanının silahlı grup tarafından başka yerlerden Afrin'e göç ettirilen Suriyelilere kiralandığını, zeytin fabrikasına Ahrar al-Sharqiya grubu tarafından el konulduğunu ve geri almaları için ailesinden 50.000 ABD doları istendiğini söyledi.¹⁴⁷

İşgal sırasında Haseke iline göç etmek zorunda kalan Kürt bir kadın, "Olayların başlangıcında Resulayn'daki evim askeri bir karakola dönüştürüldü. Daha sonra Deyrezzor'dan bir Suriye Milli Ordusu komutanı ve ailesi burayı aldı ve başka ailelere kiralamaya başladı. Bildiğim kadarıyla, o zamandan beri evde dört ayrı aile yaşadı." dedi.¹⁴⁸

Görüşülen kişilerden on dokuzu, kendilerinin veya aile üyelerinin mülklerini geri alma çabalarıyla ilgili olarak barınma, arazi ve mülkiyet haklarının ihlal edilmesi yanında alıkonma gibi ihlallere de maruz kaldıklarını söyledi.

Irak'ın Kürdistan bölgesinde yaşayan Afrinli bir Kürt doktor olan Halil, "Kardeşim evine geri döndüğünde orada yaşayan insanlar buldu. Gitmelerini sağlamak için ortalama 500.000 Suriye Lirası (yaklaşık 1.128 ABD Doları) ödemek zorunda kaldı." dedi.¹⁴⁹ Khalil'in kardeşi işgalden sonra Afrin'e döndü ve evini geri almasına rağmen köyünü kontrol eden grubun üyeleri tarafından keyfi alıkonma, yağma ve yıllarca süren tacizlere maruz kaldı.¹⁵⁰ Khalil, "Kardeşim annemle birlikte Afrin'deki köyümüze döndükten bir hafta sonra, gruplar onu 25 gün boyunca alıkoydu. Onu YPG ile bağlantılı olmakla suçlamışlar ve dövmüşler. Serbest bırakılmak için yaklaşık 1,000 ABD Doları ödemek zorunda kalmış." dedi. Takip eden yıllarda maruz kaldığı tehdit ve tacizlerin, yerinden edilerek Suriye'nin diğer bölgelerinde yaşayan aile üyelerine ilişkin olduğu, silahlı kişilerin düzenli olarak kardeşini onlar

---

¹⁴⁷ Görüşmeciler tarafından sağlanan, mülklerinin Afrin'in Suriye Milli Ordusu birlikleri tarafından ele geçirilmesinden önceki ve sonraki halini gösteren resim ve videolar İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından belgelenmiştir.

¹⁴⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 8 Mayıs 2023 tarihinde Suriye'nin Haseke kentinde yerinden edilenler için kurulan Serekaniye kampında bir kamp yöneticisiyle yaptığı mülakat.

¹⁴⁹ Haziran 2018 USD/SYP döviz kuru olan 1/443'e göre yaklaşık 1.128 ABD Dolarına eşdeğerdir.

¹⁵⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü, yerinden edilmiş bir doktor ve eşi ile 18 Kasım 2022'de Derik'teki evlerinde röportaj yaptı.

hakkında sorguladıklarını ilettiler. Khalil ayrıca başka bir köydeki aile evlerine döndüklerinde, 80 yaşın üzerindeki annelerinin, evin bir Suriye Milli Ordusu mensubunun ailesi tarafından işgal edildiğini gördüğünü aktardı. Khalil'in eşinin aktarımına göre "Evi işgal edenler ona bir oda sana yeter, daha fazla yere ihtiyacın yok" demişler.¹⁵¹

Annesi ve kız kardeşi işgalden iki ay sonra Afrin'e dönen Kürt bir adam, şehirdeki evlerini işgal eden Suriye Milli Ordusu mensupları evden ayrılmayı reddettikleri için köydeki evlerine taşınmak zorunda kaldıklarını söyledi. Köydeki evlerini ve zeytinliklerini geri almak için bir gruba 3.000 ABD dolarına eşdeğer bir ödeme yaptıklarını söylediler.¹⁵² Görüşmecisi sonraki yıllarda, ailesinin mülklerini geri almalarına yardım etmek için geri döndüğünde aynı silahlı grubun askeri polisle koordineli olarak kendisine ve ailesinin çeşitli üyelerine yönelik keyfi alıkoyma, işkence ve kötü muamele ile yağma eylemlerinde bulduklarını söyledi. Görüşmecinin annesi, " [Oğlum] ne zaman iş için uzak bir yere gitmek zorunda kalsa, o geri dönene kadar endişeli ve kaygılı oluyorum. Her kapı çaldığında korkuyor, endişeye kapılıyoruz." dedi.

Zeytinlikleri ve meyve ağaçlarıyla bilinen Afrin'in verimli bölgelerinde ve çiftçiliğin çoğu bölge sakini için ana gelir kaynağı olduğu Resulayn ile Tel Abyad arasındaki geniş buğday ve arpa tarlalarında çiftçiler, silahlı grupların topraklarına el koymalarını ve ürünlerini kendilerininmiş gibi satmalarını izlediler. Topraklarını işlemeye devam edebilmek için pek çok kişi mahsullerinin bir kısmını "vergi" olarak vermek zorunda kaldı.¹⁵³

Yerinden edilmiş bir kadın, "[İşgalden sonraki] ilk yıllarda ailemin [Afrin'deki] topraklarını ziyaret etmelerine bile izin verilmedi.¹⁵⁴ Şimdi orada çiftçilik yapmalarına izin veriliyor. Ama kontrolü elinde tutan silahlı grup üründen vergi alıyor." dedi. Afrin'de ailesi 600 zeytin ağacına sahip olan bir adam, "Ağaçlarımızı almadılar ama Amşat Tugayı'na (daha çok

---

¹⁵¹ Araştırmacılar bu anlaşmayı ispat eden videoları inceledi.

¹⁵² İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün eski bir mahpusla mülakatı, WhatsApp aracılığıyla, 13 Mart 2023.

¹⁵³ Bir dizi BM Soruşturma Komisyonu raporu için : <https://hevdesti.org/en/violations-of-property-rights-in-northern-syria/> (Erişim tarihi: 17 Ocak 2024); İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 27 mağdurla yaptığı mülakatlar.

¹⁵⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün yerinden edilmiş bir kadınla yaptığı mülakat, Derik, Irak Kürdistan Bölgesi, 18 Kasım 2023.

Sultan Süleyman Şah Tugayı olarak biliniyor) her yıl ürün kârımızın yüzde 50'sini vermek zorundayız" dedi.¹⁵⁵

Çiftçiler, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne köy ve kasabalarını kontrol eden silahlı grupların sadece topraklarına el koymakla kalmadıklarını, en çok üzüldüklerinin ısınma ve diğer amaçlarla kullanılan odunlarını satmak için zeytin ve meyve ağaçlarını kesmeleri olduğunu aktardılar.

"Bu zeytin ağaçları babamın çocukları gibi" diyen Afrinli bir adam, silahlı grupların ailesine ait en az 20 zeytin ağacını nasıl kestiğini anlattı. "Bu ağaçlar 50, 60, bazıları 100 yaşında. Afrin'in öteki tarafında, ağaçları kesiyorlar, tomrukları alıyorlar ve İdlib'de satıyorlar. Kimse karşı çıkmak için tek kelime edemiyor" dedi.

Bir adam mülkünü geri alma arayışında son derece ağır ve kalıcı bir bedel ödedi. Resulayn'ın köylerinden birinde yaşayan ve işgal sırasında tüm ailesi Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki bölgelere kaçan bir Arap olan Mazen, "ev yüzünden" geride kalmaya karar verdiğini anlattı.¹⁵⁶ Kısa bir süre sonra köyünün kontrolünü ele geçiren silahlı gruplardan biri tarafından bir hafta boyunca alıkondu ve kötü muameleye maruz kaldı. Serbest bırakılmasının ardından bir yıl boyunca AANES'te sivil memur olarak çalıştığını söyleyen Mazen, çeşitli grupların kendisini taciz ettiğini ve haraç aldığını, Ahrar al Şarkiye grubunun 150 dönümlük arazisininin 125 dönümüne el koyduğunu ve arpa mahsulleri kendilerine aitmiş gibi sattıklarını söyledi. Hamzat Tümeni'ne bağlı al-Ghab Tugayı'nın, ödeme yapmaması halinde ailesinin AANES'le bağlantılı olduğu gerekçesiyle kendisini alıkoymakla tehdit ettiklerini söyledi. Mazen, "Bir keresinde 400.000 Suriye Lirası, yaklaşık 1.000 dolar ödedim" dedi.¹⁵⁷

Ekim 2020'nin sonlarında, Ahrar al-Sharqiya grubunun bir üyesinin üç gün içinde kendisine yüklü miktarda ödeme yapmaması halinde kendisini öldürmekle tehdit etmesinin ardından, sivil polis, askeri polis ve başka bir grubun üyelerinin evine baskın düzenlediğini, iki küçük çocuğunun önünde kendisini kelepçelerek alıkoymalarını ve

---

¹⁵⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Afrin'de yerinden edilen Kürt bir adamla yaptığı görüşme, Derik, Irak Kürdistan Bölgesi, 26 Haziran 2023.

¹⁵⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Resulayn'da yerinden edilmiş Mazen ile yaptığı mülakat, Serekaniye Kampı, Haseke, Suriye, 4 Mayıs 2023.

¹⁵⁷ Age.

köy merkezine götürdüklerini söyledi. Onlar başka bir kişiyi gözaltına almakla meşgulken Mazen kaçmaya çalıştı.

"Yere, ayaklarımın yanlarına kurşun sıkmaya başladılar. Ellerim arkadan kelepçeliyken onlardan kaçmaya başladım, sendeliyordum, bana ateş etmeye devam ettiler" dedi. Yüzünden vurulan Mazen, tedavi için Türkiye'ye götürüldü ve burada bir aydan fazla kaldı. Hastanedeyken Türk istihbarat görevlilerinin kendisini Suriye Demokratik Güçleri ile olan bağları konusunda sorguladıklarını söyledi. Resulayn'a döndüğünde yine kendisine ve sülalesine ait çeşitli mülkleri geri almaya çalışsa da başarılı olamadı. Misillemeden korkan Mazen, araştırmacılara Suriye Milli Ordusuna karşı yaralanmalarından dolayı şikayette bulunmamayı tercih ettiğini söyledi. Nihayetinde bir yıl sonra niçin ayrılmayı seçtiğini açıkladı:

Orada her gün şantaj, taciz, tehdit vardı. Daha fazla dayanamadım, onlara para ödemeye devam edemedim. Arazilerimizi, evlerimizi aldılar. 21 Ekim 2021'de köyü terk ettim, her şeyi geride bıraktım.

Etkisiz İade Çabaları

Mülk sahiplerinin geri dönüp mülklerini geri alma sürecini başlatmalarını engellediğini söylediği en büyük engeller arasında bu bölgelerde devam eden güvensizlik, korku ve kaos ortamı yer alıyor. Mülk sahiplerinin haklarını ararken karşılaşabilecekleri taciz, korkutma, tehdit ve gasp; özellikle de pek çok kişinin çatışma sırasında resmi belgelerini kaybettiği veya geri alamadığı düşünüldüğünde, mülkiyeti kanıtlamak için belge ve kanıt sunma zorunluluğu ve mülk iadesi için kapsamlı ve şeffaf bir yasal çerçevenin bulunmaması mevcut zorluklar arasında. Genel olarak, güvenlik endişeleri, hiziplere ayrılmış kontrol, belgelendirme gereklilikleri, gözdağı, mali yükler ve yasal belirsizlik bir araya geldiğinde, Suriye'nin Türk işgali altındaki bölgelerinde mülklerini geri almak isteyen bireyler için önemli engeller söz konusu olmaktadır.

Sivillerin kötüye kullanma ve ihlalleri bildirebilecekleri askeri ve sivil polis güçlerinin yanı sıra farklı gruplar tarafından kurulan yerel şikayet komiteleri, Suriye Milli Ordusu'nun çeşitli unsurları tarafından yağmalanan, çalınan veya zarar gören konut, arazi ve mülklerin iadesini sağlama konusunda ilerleme gösterememiştir. Bunun en önemli nedeni, yukarıda bahsi geçen oluşumların, kötü niyetli eylemleri düzeltmeleri gereken grupların mevcut veya

eski üyelerinden oluşmalarıdır.¹⁵⁸ Bilgi sahibi iki kaynağa göre, bu eski hizip üyeleri genellikle kendi hiziplerine bağlılıklarını sürdürüyor, onlarla işbirliği yapmaya devam ederken gerektiğinde onlara koruma da sağlıyor.¹⁵⁹

İnsan Hakları İzleme Örgütü, BM Soruşturma Komisyonu ve yerel örgütler, çeşitli grupların üyelerinin, mevcut şikayet ve tazminat yollarına başvuran kişilere karşı misilleme eylemlerinde buldukları vakaları kayıt altına alarak belgelemiştir. Mülklerini silahlı gruplardan geri almayı başaranlar bile kaybettiklerinin tamamını geri alamadılar. Çoğu yukarıda bahsedilen tazminat yolları haricinde kendi evlerinde yaşamak, kendi dükkanlarını işletmek ve kendi topraklarına bakmak için silahlı gruplara veya köylerinden ve mahallelerinden sorumlu Askeri Polis mensuplarına büyük rüşvetler ödemeyi, kira, harç veya "vergi" ödemeyi kabul ederek bunu başardı.

Eylül 2020'de Afrin'de, Suriye Milli Ordusu'nun ihlallerine dair sert bir raporun ardından, aralarında Sultan Murad, Hamzat, Ahrar al-Sharqiya, and Jaish al-Sharqiya'nın bulunduğu çeşitli silahlı gruplar bir araya gelerek, grupların kendi üyeleri tarafından yönetilen yerel bir şikayet komitesini, Hakların İadesi Komitesini kurdular.¹⁶⁰

Komite bir ay sonra yayınladığı bir genelgeyle Suriye Milli Ordusunun tüm gruplarına seslenerek zeytin ve meyve hasadından vergi alınmasını yasakladı ve 2020 sezonu için çiftçilerden "ağaç koruma vergisi" adı altında toplanan paraların en geç on gün içinde iade edilmesini istedi.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ Silahlı grup üyelerinin Resulayn'da bir traktörü, bir araziye ve bir fabrikayı sahiplerine iade ettiğini gösteren Sultan Murad videosu için: "Suriye Geçici Hükümeti Başkanı'nın rehberliğinde. "الفيلق الثاني يعمل على تحسين" بتوجيه من رئيس الحكومة السورية المؤقتة. الغيلق الثاني يعمل على تحسين" (İkinci Kolordu Resulayn'daki güvenlik durumunu iyileştirmek için çalışıyor), "Suriye Geçici Hükümeti, 28 Nisan 2021, video klip, YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=E86CbuQZR04> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024)

¹⁵⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 2023 yılında WhatsApp ve Signal üzerinden bilgi sahibi iki kaynakla yaptığı çok sayıda mülakat.

¹⁶⁰ Firas Faham, "رد المالم" و"الصصلاح" في الشمال السوري, (Kuzey Suriye'de "mağduriyetlerin giderilmesi" ve "reform" için iki komitenin kurulması) *Suriye TV*, 23 Ekim 2020, <https://www.syria.tv/%D8%AA%D8%B4%D9%83%D9%8A%D9%84-%D9%84%D8%AC%D9%86%D8%AA%D9%8A%D9%86-%D9%84%D9%80-%D8%B1%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B8%D8%A7%D9%84%D9%85-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B5%D9%84%D8%A7%D8%AD-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D9%85%D8%A7%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

¹⁶¹ "Afrin, "يمنع فرض الضرائب المالية على الأشجار "عفرين" ..الجيش الوطني" (Afrin... Suriye Milli Ordusu ağaçlara vergi uygulanmasını yasakladı), *Enab Baladi*, 24 Ekim 2020, <https://www.enabbaladi.net/archives/426030> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

Ancak, komitenin her iki sorunu çözüme konusundaki etkinliği sınırlı kalmıştır ve ihlaller devam etmektedir. Komite iki yıl sonra faaliyetlerine son verdiğini açıkladı, ancak raporlar bazı grupların çekilmesiyle komitenin aylar önce faaliyetlerini durdurduğunu öne sürüyordu.¹⁶² Askeri polisin çeşitli unsurlarıyla doğrudan temas halinde olan bilgi sahibi bir kaynağa göre, Şubat 2023 itibariyle, Komiteye getirilen 3.750'den fazla mülkiyetle ilgili uyuşmazlık, komitenin feshedilmesinin ardından sivil mahkemelere gönderildi ve çözümsüz kaldı. Bilgi sahibi kaynak, "Komitenin başarısı çok sınırlı kaldı. Yaptırım uygulanmak istenen hizip üyesi güçlüyse ya da elinde bir koz varsa, komitenin onun üzerinde hiçbir etkisi olmaz, değilse de örneğin kurbana sembolik bir miktar kira ödemesini sağladılar." dedi.¹⁶³

Başlangıçta Afrin'in yeniden inşasına katılma motivasyonu ile ilçenin yerel meclislerinden birinde çalışmak üzere geri dönen, aslen Afrinli Kürt bir Suriyeli olan Jaber, komitenin verimsizliğinden söz etti.

Jaber, "Komite iyi çalışmadı çünkü insanlardan savaş sırasında kaybolan tapuları ve diğer belgeler gibi temin etmesi imkansız belgeler sağlamalarını istediler. Birisi evin kendisine ait olduğuna dair bir kanıt sunsa bile, özellikle de ev Suriye Milli Ordusu içinde gücü olan biri tarafından işgal ediliyorsa evi geri almak zordu" dedi.

Yerel konseydeki çalışmalarından memnun olmayan silahlı gruplardan çok sayıda tehdit aldığını söyleyen Jaber, 2022 yazında silahlı ve maskeli kişilerin kendisini evinden kaçırmalarıyla bizzat hedef haline geldi. Kendisini kaçıranlar, onu Kürt gruplarla bağlantılı olmakla suçlamışlar, gözlerini bağlayıp onu silahlarıyla bayıltana kadar dövdükten sonra kaçırmışlar. "Beni öldürdüklerini sandılar" dedi. Jaber olayı yerel konseye, sivil polise ve Afrin'den sorumlu Türk valisine bildirdi. Bir eyleme geçilmeyince istifa ederek ülkeyi terk etti.¹⁶⁴

---

¹⁶² بعفرين توقف جميع أعمالها "رد المظالم" .. بعد عامين على إنشائها " Kuruluşundan iki yıl sonra... Afrin'deki mağduriyetleri gidermek için kurulan [Komite] tüm çalışmalarını askıya aldı) *Enab Baladi*, 9 Kasım 2020, <https://www.enabbaladi.net/archives/613265> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

¹⁶³ İnsan Hakları İzleme Örgütü mülakatı (ismi gizli tutuldu), Whatsapp aracılığıyla, 5 Şubat 2023.

¹⁶⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Jaber ile Whatsapp üzerinden yaptığı mülakat, 18 Şubat 2023.

Nisan 2021'de komiteye başvuran 52 yaşındaki Afrinli Kürt bir kadın olan Asbahar, kısa bir süre sonra komitenin çalınan mülkünü geri getirebileceğine olan inancını yitirdi. "Evim Ahrar al-Sharqiya grubundan biri tarafından işgal edildi" dedi. Asbahar, "Annemin evi al-Jabha al-Shamiya grubundan biri tarafından, kayınpederimin evi ise Muntasır Billah Tugay'ndan biri tarafından işgal edildi." dedi. Komiteyi her ziyaret ettiğinde, bir sonraki hafta tekrar gelmesini istediklerini ve kendisine herhangi uygun bir belge yerine sadece bir şikayet numarası verdiklerini söyledi. Asbahar, evini işgal eden kişiyle karşılaştığını, bu kişinin kendisine kira ödemeyi vaat ettiğini, 2021 yılında 500 Türk Lirası (yaklaşık 36 ABD Doları) tutarında bir aylık kira verdiğini ve evi yağma ve hasardan koruduğunu iddia ettiğini anlattı. "Ondan sonra da bir daha ödeme yapmadı" dedi. Asbahar, 18 Temmuz 2023'te silahlı grup üyesinin evden ayrıldığını ve evinin satılık listesinde olduğunu öğrendiğini aktardı.¹⁶⁵

Bağımsız haber sitesi *Syria Direct* tarafından Temmuz 2023'te yapılan bir araştırma, Afrin'in asıl (ve çoğunlukla yerinden edilmiş) sakinlerine ait mülklerin Facebook ve WhatsApp'ta ilana çıkarıldığı, çeşitli askeri gruplar, mülkleri ele geçirenler ya da daha önce bu gruplardan satın alan siviller tarafından asıl fiyatının çok altında yasadışı bir şekilde satıldığı yaygın bir olguya ışık tuttu.¹⁶⁶

Türkiye'nin 2019'daki saldırısını takip eden yıllarda, Türk medya kuruluşları Türkiye'nin müdahalesinin bölgedeki azınlıklar, yani Hristiyanlar ve Yezidiler üzerindeki olumlu etkisini överken, Türk yetkililer ve Türkiye'nin desteklediği Resulayn yerel meclisi de azınlıkları geri dönmeye teşvik eden açıklamalar yaptı. Türk Savunma Bakanlığı da resmi X (eski adıyla Twitter) hesabından bölgedeki Hristiyan kiliselerini restore eden silahlı kuvvetler mensuplarının görüntülerini paylaştı.¹⁶⁷

¹⁶⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Asbahar ile Whatsapp üzerinden yaptığı mülakat, 12 Nisan 2023.

¹⁶⁶ Walid Al Nofal, "عقارات مغصوبة في عفرين تباع بتراب المصاري," (Afrin'de el koyulan mülkler çok düşük fiyatlara satıldı), Syria Direct, 21 Temmuz 2023, <https://syriadirect.org/%D8%B9%D9%82%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D9%85%D8%BA%D8%B5%D9%88%D8%A8%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%B9%D9%81%D8%B1%D9%8A%D9%86-%D8%AA%D8%A8%D8%A7%D8%B9-%D8%A8%D9%80%D8%AA%D8%B1%D8%A7%D8%A8-%D8%A7%D9%84/?lang=ar> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

¹⁶⁷ "Resulayn'daki Hristiyanlar, YPG terörünü sona erdirdiği için Türkiye'ye minnettar" *Daily Sabah*, 4 Kasım 2021, <https://www.dailysabah.com/politics/war-on-terror/christians-in-ras-al-ain-grateful-to-turkey-for-ending-ypg-terror> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024); T.C. Milli Savunma Bakanlığı, X (eski adıyla Twitter) sayfası, 14 Temmuz 2021, <https://twitter.com/tcsavunma/status/1415247342270361602> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024); Suriyeli Geçici Hükümeti "MoD Medya Ofisi" Telegram kanalı, <https://t.me/SIGdefencemedia/117> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

Kardeşleriyle birlikte Resulayn'ın çeşitli bölgelerinde tarım arazilerine ve köylerinden birinde birkaç eve sahip olan Yezidi bir toprak sahibi, toplumunun ileri gelenlerinin Türkiye'den geri döndüklerinde zarar görmeyeceklerine ve mülklerini geri alabileceklerine dair garanti aldıklarını söylemeleri üzerine Eylül 2021'de geri dönmeye karar verdiğini söyledi.¹⁶⁸ Eşini ve üç çocuğunu Haseke'de bırakan 40 yaşındaki Murad, geri döndüğünde Arap komşularının yanında kaldı ve bölgedeki sayısız gayriresmi kontrol noktasından geçebilmek için gerekli olan ve yerel meclis tarafından verilen kimliklerden aldı. "Yaklaşık dört beş köyde arazim var. "Her köy farklı bir silahlı grubun kontrolü altında, her birinin kendi prosedürleri var. Mülklerimi nasıl geri isteyeceğimi bilmiyordum." dedi. Murad, farklı gruplarla olan etkileşimlerini anlatırken, iki grubun sözlü olarak üç ayrı köyde sahip olduğu arazileri fazla sorun çıkarmadan iade etmeyi kabul ettiğini söyledi. Murad, onlardan biriyle olan etkileşimleri hakkında şunları söyledi:

Karargahlarına gittim, terk edilmiş bir evi kullanıyorlar. Onlara burada arazim olduğunu, sahibinin ben olduğumu söyledim ve onlara evrakları gösterdim. Yanımda bölgeden iki Arap vardı, onları da tanık olarak getirdim. Orada silahlı grubun başındaki kişiyle görüştüm, bana kim olduğumu sordu ve beni kontrol etti, sonra bu toprakların sahibi olduğun sürece onlar benim, onlarla istediğini yapmakta özgürsün dedi.

Ancak Murad, kendi evinin, kardeşlerinin evlerinin ve 700 dönümlük arazisinin kendisine iade edilmesini talep etmek için kendi köyünün kontrolünü elinde tutan gruba gittiğinde sorgulandığını, Kürt siyasi partileriyle bağlantılı olmakla suçlandığını ve mülklerinin iadesi karşılığında kendisinden büyük miktarlarda para alındığını anlattı. Murad, silahlı grubun evini bir tür karargaha dönüştürdüğünü ve ürünlerini hasat edip sattıklarını söyledi. Silahlı grubun kendisini müslüman yapma girişimleri de dahil olmak üzere maruz kaldığı gözdağı, taciz ve dini ayrımcılık örneklerini anlattı. Ağustos 2022'de, evini geri alamadığını sosyal medyada paylaştığı için misilleme olarak Askeri Polis tarafından kısa bir süre alıkonduktan sonra tekrar Haseke şehrine kaçtı.

Orada bulunduğum süre boyunca, tüm arazim ve mülküm onların elindeyken ben başkalarının evlerinde kaldım. Bunu [askeri] polise söyledim. Askeri polis mensupları, onlar üzerinde güçleri olmadığını

---

¹⁶⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Suriye'nin Haseke kentinde Murad ile mülakatı, 7 Mayıs 2023.

söylediler... Halen işlerin düzeleceğini, silahlı grupların gideceğini ve topraklarımızı geri alabileceğimizi umuyoruz.

Mayıs 2020'de, iki çocuk babası Hristiyan bir Ermeni, dükkanını yeniden açmak ve evini geri almak için Resulayn'a geri dönmüş ve güvenlik endişeleri nedeniyle ailesini Kamışlı'da bırakmış. Döndüğünde evini ve dükkânını harabeye dönmüş halde, kendisinin ve kardeşinin evlerini de şehirdeki Askeri Polis biriminin bir üyesinin kontrolü altında bulmuş. Görüşmeci, geldikten on beş gün sonra ve yapılan sorgunun ardından, evini geri almayı başardığını, dini azınlık grubu mensubu biri olmasaydı bunun mümkün olamayacağını ilettili. Dükkanını onarmak ve işletmek için komşularından borç para almış ve bu sayede yaklaşık iki yıl boyunca Kamışlı'daki ailesinin geçimini sağlayabilmiş. Ancak Aralık 2022'de işten eve dönerken maskeli ve silahlı kişiler tarafından kaçırılmış, fiziksel ve psikolojik tacize maruz bırakılmış ve üç gün boyunca aç, susuz ve tuvaletsiz bir şekilde alıkonmuş. Sonunda Askeri Polis birimi tarafından kurtarılmış. Görüşmeci, kaçırılma haberi Türk yetkililere ulaşmasaydı bunun gerçekleşmeyeceğini aktardı. Görüşmeci serbest bırakıldıktan bir gün sonra tekrar Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki Kamışlı'ya ailesinin yanına kaçtı ve bu satırların yazıldığı sırada işsizdi. Yaşadığı çileye rağmen, yerinden edilmiş bir şekilde yaşamaktan duyduğu yılgınlığı ve geri dönmeyi düşündüğünü ilettili. Görüşmeci: "Çok çaresizim. Geri dönüp dükkânımı tekrar açmayı düşünüyorum. Başka ne yapacağım." dedi.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün görüştüğü kişilerden hiçbiri, bu yazının yazıldığı tarih itibarıyla, alıkonmaya ilişkin ihlaller ya da çeşitli gruplar ve askeri polis tarafından konut, arazi ve mülkiyet ihlalleri nedeniyle uygun şekilde ya da tam olarak tazmin edilmedi.

Yurtdışında yaşayan veya ülke içinde yerinden edilen mülk sahipleri mülklerini yönetmekte ciddi zorluklarla karşılaşmıştır. Zarar görme korkusuyla geri dönmek istemediklerini ya da geri dönme imkânları olmadığını ifade edenler, kayıp ya da zarar görmüş mülkleri için tazminat talep etme imkânları olmadığını belirtmişlerdir. Irak'ın Kürdistan Bölgesi'nde yaşayan Kürt bir adam "Eğer şahsen geri dönmezseniz, size hiçbir şey vermezler. Geri dönerseniz, size ait olanı geri alabilirsiniz, ancak bunun için dayak, aşağılanma ve para gerekir" dedi.¹⁶⁹ Eylül 2022 tarihli raporunda BM Soruşturma Komisyonu, silahlı grupların

---

¹⁶⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Afrin'de yerinden edilen bir adamla yaptığı görüşme, Derik, Irak Kürdistan Bölgesi, 29 Ekim 2023. !!!

artık toprak sahibi olmayanların mülklerini korumalarına izin veren resmi veya gayri resmi vekaletnameleri tanımadığını belirtmiştir.

Afrin'de iki farklı Suriye Milli Ordusuna bağlı grup tarafından keyfi alıkoyma, işkence ve cinsel şiddet de dahil olmak üzere ağır ihlallere maruz kalan bir kadın, Temmuz 2022'de ikinci kez alıkonduktan sonra Avrupa'ya kaçmaya karar verdiğini, ancak gitmeden önce silahlı grupların el koymasını engellemek için tüm mülkünü geride kalan bir akrabası adına kaydettirdiğini aktardı. "Afrin'de olmayanların mülklerini elbette ele geçiriyorlar. Ancak son zamanlarda, [akrabam] bize grupların tapu kayıtlarını incelediğini, mülklerin neden bir kişiden diğerine aktarıldığını sorguladıklarını ve el koymakla tehdit ettiklerini söylüyor." dedi¹⁷⁰

Yerlerinden edilen bazıları, Türk işgali altındaki topraklarda yaşayan kişilerden para karşılığında mülklerini kendilerine iade etmelerini teklif eden telefonlar aldıklarını ilettiler. 2019 işgali sırasında Resulayn'dan Suriye Demokratik Güçleri kontrolündeki bölgelere kaçan Arap bir adam," Başlangıçta orada tanıdıklarım aracılığıyla benimle iletişime geçtiler. Bana mülklerimin grup üyelerinin kontrolünde olduğu ve onları geri istiyorsam bedelini ödemem gerektiği söylendi." dedi.¹⁷¹

Kamuoyuna çokça yansıyan birkaç olayda grupların el koydukları mülkleri iade ettikleri olmuştur. Suriye Milli Ordusu bünyesindeki askeri oluşumlardan birinin liderlik konseyi üyesi olan Al-Farouq Abu Bakr, Nisan 2023'te Halep'in doğu kırsalında Arapların çoğunlukta olduğu El-Bab kentinde çiftlikler, apartmanlar ve dükkanlar da dahil olmak üzere el konulan mülklerin altı hak sahibine iade edildiğini duyurdu.¹⁷² Bu mülklerin teslimi ve iadesi, Eylül 2022'de yapılan ve Sultan Melikşah grubu tarafından beş yılı aşkın bir süredir işgal edilen mülklerin boşaltılması için altı aylık bir süre tanıyan önceki anlaşmanın bir parçasıydı. Mülkler, yerel toplum ve aktivistlerin yaygın protestoları ve iade taleplerinin ardından sahiplerine iade edildi. Aynı ay içinde, Sultan Murad, Hamzat, Jaysh al-Islam ve Faylaq al-Rahman gruplarını içeren Suriye Milli Ordusunun İkinci Kolordusu,

---

¹⁷⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü mülakatı (ismi gizli tutuldu), Whatsapp aracılığıyla, 18 Temmuz 2023.

¹⁷¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Suriye'nin Haseke kentinde yerinden edilmiş bir adamla mülakatı, 5 Mayıs 2023.

¹⁷² Al-Farouq Abu Bakr (Al-Farouq Abu Bakr) Facebook gönderisi, 27 Nisan 2023, https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02PcyPMaaVFQv87fu6AtHQaxGegYaYK9asbsrrxAj5xpiYseiy5cvcmXyzER5t9Y2ql&id=100042302613646 (Erişim tarihi:12 Ocak 2024); "Al-Bab. Milli Ordunun ele geçirmesinin ardından mülkler sahiplerine geri dönüyor," "الباب .ممتلكات تعود لأصحابها بعد استيلاء الجيش الوطني عليه"،

Enab Baladi, 28 Nisan 2024, <https://www.enabbaladi.net/archives/639811> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

üyelerinin bir iş makinesi, bir arazi parçası ve bir fabrikayı "gerekli tüm belgeleri" sunan üç sahibine iade ettiğini gösteren bir video yayınladı ve sahiplerinin mülklerini geri almalarını kayda aldı.¹⁷³

Bununla birlikte, Mart 2023 raporunda COI, Türk işgali altındaki bölgelerde görüşülen kişilerin mülklerine erişimlerinin engellendiğinin bildirilmeye devam ettiğini belirtmiştir.¹⁷⁴ Şubat ve Eylül 2022 raporlarında COI, Suriye Milli Ordusu üyelerinin yerel şikayet komitelerine başvuruda bulunan mal sahiplerine karşı tehdit, dayak, kaçırma ve trajik bir olayda mülkünü geri almayı başaran bir çiftçinin öldürülmesi gibi misilleme eylemlerini belgelemiştir.¹⁷⁵

---

¹⁷³ Suriye Geçici Hükümeti, الفيلق الثاني يعمل على تحسين الوضع الأمني في رأس العين, (Suriye Geçici Hükümeti başkanının talimatıyla İkinci Kolordu Resulayn'daki güvenlik koşullarını iyileştirmek için çalışıyor)" 28 Nisan 2021, <https://syriaig.net/ar/1345/content/%D8%A8%D8%AA%D9%88%D8%AC%D9%8A%D9%87%20%D9%85%D9%86%20%D8%B1%D8%A6%D9%8A%D8%B3%20%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%83%D9%88%D9%85%D8%A9%20%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%B1%D9%8A%D8%A9%20%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%A4%D9%82%D8%AA%D8%A9.%20%25D> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

¹⁷⁴ UN COI, Suriye Arap Cumhuriyeti Bağımsız Uluslararası Soruşturma Komisyonu Raporu, 13 Mart 2023 <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/report-independent-international-commission-inquiry-syrian-arab-republic-ahrc5269-enarruzh>, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2024).

¹⁷⁵ UN COI, İnsan Hakları Konseyi 49. olağan oturumuna sunulan Suriye Arap Cumhuriyeti Soruşturma Komisyonu Raporu - A/HRC/49/77, 8 Şubat 2022, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/report-independent-international-commission-inquiry-syrian-arab-17> (Erişim tarihi:21 Ocak 2024); UN COI, İnsan Hakları Konseyi 51. olağan oturumuna sunulan Suriye Arap Cumhuriyeti Soruşturma Komisyonu Raporu, A/HRC/51/45, 17 Ağustos 2022, <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/report-independent-international-commission-inquiry-syrian-arab-republic-ahrc5145-enarruzh>, (Erişim tarihi: 21 Ocak 2024).

IV. Hesap Verebilirliğin Olmaması

Tek istediğim başımdan geçenler için adalet.

—Afrin'li eski mahpus ve 60 yaşında bir Kürt olan Alin

Muhtemel savaş suçları da dahil olmak üzere, Suriye Milli Ordusu'na bağlı çeşitli grupların komutanları ve üyeleri ile Askeri Polis'in en azından 2018'den bu yana Afrin, Resulayn ve Türk işgali altındaki diğer bölgelerde işlemekle suçlandığı insan hakları ihlallerine rağmen, ne Suriye Milli Ordusunun bağımsızlık ve tarafsızlıktan yoksun kendi askeri mahkemeleri ne de ilgili bölgelerdeki işgalci güç ve Suriye Milli Ordusunun ana destekçisi olan Türkiye tarafından neredeyse sorumlu tutulan kimse olmamıştır. Türkiye'nin, işgal ettiği topraklarda alıkonmayla ilgili ihlallere veya konut, arazi ve mülkiyet hakları ihlallerine karıştıkları için kendi yetkililerinden herhangi birini soruşturması veya sorumlu tutması hakkında kamuya açık bir bilgi bulunmamaktadır. Türkiye, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 21 Kasım 2023 tarihinde Savunma ve Dışişleri Bakanlıklarına gönderdiği, tespitlerini ortaya koyan ve Türkiye'nin işgal ettiği bölgelerdeki eylemleri ve tepkileriyle ilgili çok sayıda soruya yanıt arayan mektuplarına yanıt vermedi.

Suriye Milli Ordusu grupları, sadece özellikle tahammül edilemez olaylar medyaya yansıdığı ve tartışmalara yol açtığı bu ihlalleri ele alıyor. Şubat 2022'de Hama'dan Arap bir sivilin Afrin'de Faylaq al-Sham'a ait bir gözaltı merkezinde işkenceyle öldürülmesi, Ekim 2022'de sözünü sakınmayan bir Arap aktivistin ve hamile eşinin El Bab'da Hamzat Tümeni mensupları tarafından öldürülmesi ya da Mart 2023'te Afrin'deki Nevruz kutlamaları sırasında Kürt bir aileden dört kişinin Jaish al-Sharqiya tarafından canice öldürülmesi öne çıkan olaylar arasındadır.¹⁷⁶ Yukarıda bahsi geçen olayların ardından Suriye Milli Ordusu'nun çeşitli unsurları işlenen suçları kınayan ya da bu suçlarla aralarına

---

¹⁷⁶ Syrians for Truth and Justice, (Hakikat ve Adalet için Suriyeliler), "Afrin: Al-Sham Grubu Bir Sivil İşkenceyle Öldürdü" 31 Mart 2022, <https://stj-sy.org/en/afrin-al-sham-legion-tortured-a-civilian-to-death/> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024); Walid Al Nofal, "'Hesap verilirlik yada yıkım': Suriye Milli Ordusu'nun Hamza Tümeni, Halep'in kuzeyinde muhalif bir aktivistin öldürülmesinin ardından ateş altında," *Syria Direct*, 12 Ekim 2022, <https://syriadirect.org/accountability-or-fall-syrian-national-armys-hamza-division-under-fire-after-assassination-of-opposition-activist-in-northern-aleppo/>(Erişim tarihi:12 Ocak 2024); "Suriye: Türkiye Destekli Savaşçılar 4 Kürt Sivil Öldürdü," İnsan Hakları İzleme Örgütü haber yayını, <https://www.hrw.org/news/2023/03/22/syria-turkey-backed-fighters-kill-4-kurdish-civilians>; Syrians for Truth and Justice, (Hakikat ve Adalet için Suriyeliler) "Jindires/Afrin: Nevruz Şafağı Cinayeti Olayının Tümü", 16 Mayıs 2023, <https://stj-sy.org/en/jindires-afrin-the-full-story-of-the-nowruz-eve-murder/>, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2024); Hamza Tümeni X (eski adıyla Twitter) gönderisi, 10 Ekim 2022, https://twitter.com/alhamza_brigade/status/1579517263077863425 (Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

mesafe koyan açıklamalar yayınlamış, ilgili silahlı gruplar soruşturma ve yargılamalarda işbirliği yapacaklarına dair söz vererek faileri Askeri Polise teslim etmiştir.¹⁷⁷ Ancak bu davalar da göstermiştir ki, askeri mahkemeler kamuya açık olmadığından, yargılamalarla ilgili diğer bilgiler genellikle kamuya açıklanmamakta ve hesap verilirlik için yapılan baskılar azalmaktadır. Bu yazının kaleme alındığı tarih itibarıyla, Ocak 2024'te üç failin idam cezasına ve bir failin de üç yıl hapis cezasına çarptırılmasıyla sonuçlanan Nevruz cinayeti davası dışında, yukarıda bahsi geçen diğer olaylarla ilgili yargılamaların ayrıntıları hakkında kesin bir bilgi ortaya çıkmamış olup failerin akıbeti bilinmemektedir. Her üç vakada da suçlar işlenirken sorumlu bulunan silahlı grup komutanları görevlerinde kalmaya devam etmektedir. Syria Direct'e göre, Mart ayındaki Nevruz kutlamaları sırasında öldürülen dört kişinin hayatta kalan aile üyeleri, davadan vazgeçmeleri ya da Afrin'i terk etmeleri için tehditlere ve fiziksel saldırılara maruz kaldılar.¹⁷⁸

BM Soruşturma Komisyonu, Suriye'ye ilişkin bir dizi raporunda Suriye Milli Ordusunun hesap veriliğine yönelik bazı sınırlı çabalara yer vermiştir. Temmuz 2023 tarihli bir raporda, Suriye Milli Ordusu üyelerinin 2019 ve 2021 yılları arasında işkence, kötü muamele ve kaçırma eylemleri dolayısıyla iç kovuşturmaya uğradığı en az dört vakanın olduğu belirtildi.¹⁷⁹ Komisyon ayrıca, 2018 ve 2022 yılları arasında Suriye Milli Ordusu'nun başka üyelerinin de işkence, cinayet, tecavüz ve mülklere el koyma eylemleri dolayısıyla askeri mahkemeler tarafından mahkum edildiklerini veya soruşturulduklarını belirtti. Komisyon, yargılamaların detayları hakkında ya da temel adil yargılama standartlarının karşılanıp karşılanmadığı konusunda kesin bir bilgiye sahip olunmadığını belirtmiştir.

Suriye Geçici Hükümeti'nin askeri mahkemelerinin bugüne kadarki sicili, Askeri Polis mensupları bir yana, yapının bizzat silahlı grupların üyeleri ve komutanları tarafından işlenen ciddi suçları soruşturmak ve kovuşturmak için etkili bir araç olarak hizmet edebileceği konusunda şüphelere sebebiyet vermektedir.

---

¹⁷⁷ Faylaq al-Sham grubunun açıklaması İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından kayıt altına alındı. Suriye Geçici Hükümeti Savunma Bakanlığı'nın bir aktivist ve eşinin ölümüyle ilgili açıklaması İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından kayıt altına alındı.

¹⁷⁸ Ahmad Kitme, "Afrin'deki Nevruz cinayetlerinden altı ay sonra: Adalete giden çıkmaz yol ve tehdit altındaki bir aile," *Syria Direct*, 21 Eylül 2023, <https://syriadirect.org/six-months-after-afrins-nowruz-killings-a-dead-end-road-to-justice-a-family-under-threat/> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

¹⁷⁹ BM İnsan Hakları Konseyi, "Görünürde Sonu Yok: Suriye Arap Cumhuriyeti'nde İşkence ve Kötü Muamele 2020-2023", 10 Temmuz 2023, <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iici-syria/no-end-in-sight> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024)

Savunma Bakanlığı'nın Mayıs 2023'te Askeri Adalet Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılmasını öngören ve Türk işgali altındaki topraklarda yeni atanan hakim, savcı ve soruşturma birimi üyelerinin isimlerini listeleyen kararını İnsan Hakları İzleme Örgütü'yle paylaşan bilgi sahibi bir kaynak, "Hakim de ve gardiyan da aynı kişi" dedi.¹⁸⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne konuşan kaynak, atanan kişilerin çoğunun Suriye Milli Ordusu'nu oluşturan grupların eski üyeleri olduğunu söyledi.

Bilgi sahibi bir başka kaynak ise araştırmacılarla, Suriye Geçici Hükümeti'nin Askeri Adalet Bakanlığı'nın Hamzat Tümenine gönderdiği ve grubun altı üyesini görevi kötüye kullanmaktan soruşturmaya çağırarak 2019 tarihli iki tebligatı ve Hamzat Tümeninin söz konusu kişilerin gruba üye olduklarını reddeden resmi yanıtlarını paylaştı. Kaynak, düşük kademedeki grup üyelerine yönelik bu çağrı kağıtlarının çeşitli gruplar tarafından genellikle göz ardı edildiğini, Askeri Adalet Bakanlığı'nın bunları nadiren takip ettiğini açıkladı.¹⁸¹

Kovuşturmadan Kaçmak

İnsan Hakları İzleme Örgütü, görüşülen kişilerin aktardığı keyfi alıkonma, işkence ve cinsel şiddet de dahil olmak üzere ciddi ihlallere karıştığı ve başkaca suçlar işlediği iddia edilen üst kademelerdeki silahlı grup komutanı, güvenlik yetkilisi ve Askeri Polis mensubunun davalarını inceledi. Bilgi sahibi olan kaynaklar göre bu kişilerin hiçbiri hakkında dava açılmadı ve üçü halen Suriye Milli Ordusu yapısı içinde üst düzey görevlerde bulunuyor. Bu kişiler:

Ahmad Zakour olarak da bilinen Ahmad Zakaria Nako

Tümen komutanı Saif Abu Bakr'ın gözetiminde en az Mayıs 2020'ye kadar Afrin'deki Hamzat tümeninin güvenlik departmanını yöneten Ahmed Zakour, hakkında aynı yıl mahpus Kürt kadınlara yönelik işkence ve cinsel şiddet suçlamaları ileri sürüldü. Zakour'a ait olduğunu söyledikleri fotoğrafları ve Zakour'un kadınların alıkonulduğunu kabul ettiği WhatsApp konuşmalarının ekran görüntülerini paylaşan bilgi sahibi bir kaynağa göre Zakour, başka bir grup tarafından ele geçirilmeden önce Hamzat tümenine ait bir askeri

---

¹⁸⁰ Karar İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından arşivlendi.

¹⁸¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü mülakatı (ismi gizli tutuldu), WhatsApp aracılığıyla, 8 Temmuz 2023; Çağrılar ve Yanıtlar, İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından kayıt altına alındı.

karargahta bulunan en az sekiz mahpus kadını gösteren bir videonun yayılmasının ardından Hamzat tümenindeki görevinden uzaklaştırıldı.¹⁸² Bilgi sahibi kaynak, Zakour'un serbest bırakılmadan önce tümenin kendi hapisanesinde üç ay kadar kaldığını, daha sonra Sultan Murad tümeninde nispeten yüksek bir pozisyona sahip olduğu El Bab şehrine taşındığını söyledi. Bilgi sahibi ikinci bir kaynak bu haberi doğruladı ve Ocak 2024'te Zakour'un Hamzat tümenine geri döndüğünü bildirdi.¹⁸³ İnsan Hakları İzleme Örgütü, 2020 yılında sınır dışı edilmesinin ardından Zakour hakkında verilen bilgileri bağımsız olarak doğrulayamadı.

Motaz al-Abdullah

Al Abdullah, iki eski mahpusun 2020'de tutuldukları sırada maruz kaldıkları ihlallere karıştığı iddia edilen ve başka ihlallerle de suçlanan Hamzat grubunun eski bir askeri komutanıdır.

24 Temmuz 2021'de Hamzat Tümeni, o sırada "Al Ghab" tugayının komutanı olan al-Abdullah'ı grup kurallarına uymadığı gerekçesiyle görevinden aldı ve grup içindeki bir askeri komiteye sevk etti.¹⁸⁴ O tarihten sonra al-Abdullah'a karşı başka suçlamalar da yapılmıştır. Her iki kaynağa göre de, al-Abdullah görevinden alınmış olsa da kovuşturmadan kaçtı ve halen Türkiye'de ikamet ediyor. Son paylaşımı 28 Nisan 2022 tarihli olmasına rağmen, X (eski adıyla Twitter) hesabı hala açık.¹⁸⁵

Abu Riyad olarak da bilinen Mohammad Hamadeen

Hamadeen, Nisan 2022'de Afrin Askeri Polisi yöneticiliği görevinden istifa etti¹⁸⁶. Hamadeen daha önce al-Jabha al-Shamiya grubunun askeri komutanıydı. Eylül 2018'e

¹⁸² Syrians for Truth and Justice, (Hakikat ve Adalet için Suriyeliler), "كيف أخفت فرقة الحمزة قسرياً ن نسام من عفرين؟", (Hamzat Tümeni Afrin'de kadınları nasıl zorla kaybetti?) 3 Ağustos 2020, <https://stj-sy.org/ar/%D9%83%D9%8A%D9%81-%D8%A3%D8%AE%D9%81%D8%AA-%D9%81%D8%B1%D9%82%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%85%D8%B2%D8%A9-%D9%82%D8%B3%D8%B1%D9%8A%D8%A7%D9%8B-%D9%86%D8%B3%D8%A7%D8%A1-%D9%85%D9%86-%D8%B9%D9%81/> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

¹⁸³ İnsan Hakları İzleme Örgütü mülakatı (ismi gizli tutuldu), Whatsapp aracılığıyla, 8 Temmuz 2023.

¹⁸⁴ "فرقة الحمزة تعتقل أحد قادتها وعدد من العناصر بينهم قسداً" (Hamza Tümeni, komutanlarından birini ve bazı üyelerini yolsuzluk suçlamasıyla tutukladı. Al Hamza birimi, liderlerinden birini ve bazı üyelerini yolsuzluk suçlamasıyla hapsedti) *Jesr Press*, 25 Temmuz 2021, <https://www.jesrpress.com/%D9%81%D8%B1%D9%82%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D9%85%D8%B2%D8%A9-%D8%AA%D8%B9%D8%AA%D9%82%D9%84-%D8%A3%D8%AD%D8%AF-%D9%82%D8%A7%D8%AF%D8%AA%D9%87%D8%A7-%D9%88%D8%B9%D8%AF%D8%AF-%D9%85%D9%86-%D8%A7/> (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2024).

¹⁸⁵ Motaz al-Abdullah, X (eski adıyla Twitter) profili, <https://twitter.com/m3tazalabduh> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

¹⁸⁶ "Mohammad Hamadeen sicilindeki suçlara rağmen hapsedildi" *Afrin Post*, 24 Nisan 2022, <https://afrinpost.net/ar/archives/20554> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

Hapiste Açıklanmamış Ölümler

İnsan Hakları İzleme Örgütü, 20 Kasım 2023 tarihinde Suriye Geçici Hükümeti Savunma Bakanlığı'na gönderdiği bir mektupta, Ocak 2022 ile Mayıs 2023 tarihleri arasında meydana gelen ve kamuoyuna yansıyan dört hapiste ölüm vakasıyla ilgili olarak adli süreç yürütülüp yürütülmediğini sordu. Bu kişiler:

Rezan Khalil - Ocak 2022

Ocak 2022'nin sonlarında, Syrians for Truth and Justice (Hakikat ve Adalet için Suriyeliler), Rezan Khalil adlı bir sivilin ölümünü rapor etti ve Ahrar al-Sharqiya'nın iki üyesi, Afrin'deki Askeri Polisin iki üyesi, yerel bir sağlık çalışanı ve Afrin'deki diğer yerel kaynaklarla yaptığı görüşmelere göre, Khalil'in Afrin şehrinde Ahrar al-Sharqiya tarafından yönetilen bir gözaltı merkezinde işkencede öldüğünü belirledi.¹⁹¹ Ahrar al-Sharqiya 3 Şubat'ta bir açıklama yayınlamaya ölümün sorumluluğunu reddetti. Silahlı grubun ikamet ettiği bölgede hiçbir varlığı olmadığını iddia etti ve grup üyelerinin cenaze törenlerine katıldığını, ailesine başsağlığı dilendiğini aktardı.¹⁹²

Ancak Hakikat ve Adalet için Suriyeliler'e göre Khalil, PKK ile bağlantılı olduğu suçlamasıyla alıkonan yeğeninin serbest bırakılmasını görüşmek üzere Afrin'deki Ahrar al-Sharqiya gözaltı merkezine gitmişti. Merkezde silahlı grup Khalil'i beş gün tuttu, onu işkence ve kötü muameleye maruz bıraktı. 24 Ocak'ta Afrin askeri hastanesine nakledilen Khalil, daha sonra Reyhanlı'daki bir hastaneye sevk edildi ve burada hayatını kaybetti.

Afrin askeri hastanesinde ya da Reyhanlı'daki Sağlık Bakanlığı tarafından işletilen hastanede yer alan ölüm belgeleri, adli tıp raporları gibi belgelerin hiçbiri Askeri Polis tarafından yayınlanmadı. Askeri Polis konuyla ilgili açıklama da yapmadı. 4 Şubat'ta Ahrar al-Sharqiya bu kez "Teşekkür ve Minnettarlık" başlıklı bir açıklama yayınlamaya Afrin Askeri Polisini "Rezan'ın ölümüyle ilgili gerçeği ortaya çıkardığı" için övdü. Silahlı grup

---

<https://stj-sy.org/en/frin-ahrar-al-sharqiya-tortures-a-civilian-to-death/> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

¹⁹¹ Syrians for Truth and Justice, (Hakikat ve Adalet için Suriyeliler), "Afrin: Ahrar al-Sharqiya Bir Sivil İşkencede Öldürdü", 1 Mart 2022, <https://stj-sy.org/en/frin-ahrar-al-sharqiya-tortures-a-civilian-to-death/> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

¹⁹² Rezan Khalil'in ölümüyle ilgili ifadeler ve görüntüler İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından kayıt altına alındı.

ayrıca Suriye halkı arasındaki sosyal uyumu bozmaya yönelik "yalanlar" olarak adlandırdıkları şeylerin yayılmasına karşı koyma sözü verdi. Rezan'ın ölümünü çevreleyen olaylarla ilgili bir soruşturma açılmadı.

Temmuz 2021'de ABD Hazine Bakanlığı Ahrar al-Sharqiya'yı ve iki liderini "başta Suriyeli Kürtler olmak üzere sivillere karşı işledikleri yasadışı cinayetler, kaçırma, işkence, özel mülke el koyma gibi suçlar" ve eski IŞİD üyelerini saflarına kattıkları gerekçesiyle yaptırım listesine aldı.¹⁹³

Abdulrazaq al-Nuaimi - Şubat 2022

25 Şubat 2022'de aktivistler sosyal medyada ağır işkence izleri taşıyan bir cesedin rahatsız edici fotoğraflarını paylaştı. Mağdurun, Afrin bölgesinde Faylaq al-Sham'a (Şam Lejyonu'na) ait bir güvenlik merkezinde tutulan ve işkence edilerek öldürülen Hama ilinde yerinden edilmiş bir sivil olan Abdulrazaq Trad al-Obaid al-Nuaimi olduğu tespit edildi. Silahlı grup daha sonra El Nuaimi'nin gözaltı merkezinde işkenceyle öldürüldüğünü kabul ederek failleri gözaltına aldı ve adaletin yerini bulması için askeri yargıya teslim etti.¹⁹⁴ O tarihten bu yana dava hakkında herhangi bir bilgi açıklanmadı.

Luqman Hannan - Aralık 2022

22 Aralık 2022'de Kürt avukat ve aktivist Luqman Hannan'ın ailesi Afrin askeri hastanesinden gelen bir telefonla Hannan'ın öldüğünü öğrendi. Bir akrabasına göre, sadece üç gün önce, Türk istihbarat yetkilileri ve sivil polis mensupları Hannan'ı 9 yaşındaki kızıyla birlikte eve doğru yürürken durdurup alıkoymuş. Akrabası, Türk güçlerinin kısa bir süre sonra Hannan'ın evine baskın düzenleyerek arama yaptıklarını ve yanlarında Kürtçe konuşan kadın bir tercüman olduğunu söyledi. Hannan'ın akrabası, "Yakınlarım Afrin askeri hastanesine naaşı almaya gittiğinde yüzünde, bacaklarında, karnında ve sırtında işkence izleri buldular" dedi. O dönemde, adli tıp doktoru ve yargıç tarafından hazırlandığı iddia edilen bir rapora ait görüntülerde ölüm nedeni kalp krizine bağlı kalp ve

---

¹⁹³ ABD Hazine Bakanlığı, "Hazine, Suriye Rejimi Hapishanelerine, Yetkililerine ve Suriyeli Silahlı Gruba Yaptırım Uyguluyor" 28 Temmuz 2021, <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jyo292> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

¹⁹⁴ STJ'nin ölümle ilgili haberine bakınız: Syrians for Truth and Justice (Hakikat ve Adalet için Suriyeliler), "Afrin: Al-Sham Lejyonu bir sivili işkencede Öldürdü," 31 Mart 2022; Faylaq al Sham açıklaması İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından kayıt altına alındı; Al-Nuaimi aşiretinden açıklama: "Sada Al-Naim Kabilesi" "قبيلة السادة النعيم" Facebook sayfası, <https://www.facebook.com/kapelatalsabh/photos/a.100478032229161/284693757140920/> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024); Suriye'deki Özgür Avukatlar Birliğinden Açıklama, "نقابة المحامين الأحرار في سوريا" Facebook sayfası, <https://www.facebook.com/107021227475237/posts/489134062597283> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

solunum durmasına bağlanmış ve otopsiye gerek olmadığı belirtilmiştir. Suriye Geçici Hükümeti tarafından ölüme ilgili herhangi bir resmi açıklama yapılmadı.¹⁹⁵

Basel Jakish, Mayıs 2023

Mayıs 2023'te Azez'deki Askeri Polis birimi tarafından alıkonulmasından günler sonra, Türkiye'ye yasadışı yollardan geçmeye çalıştığı bildirilen kuzey Hama kırsalından Kürt bir adam hapishanede öldü.¹⁹⁶ Basel Jakish ve mahpus bir çocuk, 23 Mayıs'ta sosyal medyada dolaşıma sokulan bir videoda, Askeri Polis mensupları tarafından kuşatılmış bir şekilde görünüyor. 19 Mayıs'tan bu yana Azez'deki Askeri Polis departmanında tutulduğu doğrulandı.¹⁹⁷ 30 Mayıs'ta Askeri Polis, Jakish'in 27 Mayıs'ta Azez'de "sağlığının bozulması" nedeniyle nakledildiği hastanede öldüğünü açıklayan bir bildiri yayınladı. Açıklamada, olayla ilgili soruşturma yürütüldüğü, şüphelilerin görevden uzaklaştırıldığı ve suçla ilgili sorumluluğu veya ihmali ispat edilen herkesin "hak ettikleri cezayı almaları için adalete teslim edileceği" belirtildi.¹⁹⁸ Bu vakada da, takip eden bir ceza yargılaması veya hesap verirlikle ilgili herhangi bir bilgi ortaya çıkmamıştır.

İnsan hakları örgütleri, BM Soruşturma Komisyonu, medya kuruluşları ve bağımsız araştırmacılar tarafından ortaya konan çok sayıda delile rağmen, herhangi bir üst düzey komutanın yada grup üyelerinin suçlandıkları ciddi eylemler nedeniyle kovuşturmayla uğradığına dair kamuya açık bir kayıt bulunmamaktadır.

Savaş suçları gibi uluslararası suçlarda komuta sorumluluğu söz konusu olduğunda, astları tarafından işlenen suçları bilen veya bilmesi gereken ancak bunları önlemek veya cezalandırmak için hiçbir eylemde bulunmayan komutanlar cezai olarak sorumlu tutulmalıdır.

¹⁹⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Luqman Hannan'ın akrabasıyla WhatsApp üzerinden yaptığı görüşme, 30 Aralık 2023.

¹⁹⁶ "كيف قتل باسل جاكيش في سجون الشرطة العسكرية باعزاز" (Basel Jakesh Azez'deki Askeri Polis hapishanelerinde nasıl öldürüldü) *Enab Baladi*, 30 Mayıs 2023, <https://www.enabbaladi.net/archives/643950> (Erişim tarihi:12 Ocak 2024).

¹⁹⁷ "وفاة شاب تحت التعذيب في سجن فصيل موال لتركيا بمدينة اعزاز" (Azez'de Türkiye yanlısı grubun hapishanesinde işkence altında bir adamın ölümü, *Kurd Online*, 31 Mayıs 2023, <https://kurd-online.com/%D9%88%D9%81%D8%A7%D8%A9-%D8%B4%D8%A7%D8%A8-%D8%AA%D8%AD%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%B9%D8%B0%D9%8A%D8%A8-%D9%81%D9%8A-%D8%B3%D8%AC%D9%86-%D9%81%D8%B5%D9%8A%D9%84-%D9%85%D9%88%D8%A7%D9%84-%D9%84%D8%AA/> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024).

¹⁹⁸ "وفاة شاب في سجون الشرطة العسكرية باعزاز ما التفاصيل ؟ ألم الشمل" ("?" Azez'deki Askeri Cezaevinde Bir Adamın Ölümü, Detaylar Neler? Yeniden Birleşme/Lam Al Shaml [programın adı]) Syria TV, 31 Mayıs 2023, video clip, YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=Wlt5mxowoPs> (Erişim tarihi: 12 Ocak 2024)

Ocak 2024'te iki insan hakları örgütü, Avrupa Anayasa ve İnsan Hakları Merkezi (European Center for Constitutional and Human Rights) ve Hakikat ve Adalet için Suriyeliler (Syrians for Truth and Justice) , Alman Federal Savcılığına 2018'den bu yana Afrin'deki Suriye Milli Ordusu birlikleri tarafından gerçekleştirilen uluslararası hukuk ihlallerinin soruşturulması talebiyle bir suç duyurusunda bulundu.¹⁹⁹ Avrupa'daki çeşitli adli makamların Suriye'de işlenen ciddi uluslararası suçları soruşturma ve mümkün olan hallerde kovuşturma çabaları sınırlı ölçüde adalet sağlarken, diğer yollar kapalı kalmaya devam etmektedir.²⁰⁰ "Evrensel yargı yetkisi" ilkesi uyarınca, ulusal yargı makamları, belirli ağır uluslararası suçlara karışmış olması muhtemel kişilere karşı, suçun başka bir yerde işlenmiş olmasına ve iddiaya konu fail ile mağdurların ülke vatandaşı olmamasına rağmen dava açabilmektedirler.

Türkiye'nin İşgalci Güç Olarak Yükümlülükleri

İşgalci bir güç olarak Türkiye, hem başta dört Cenevre Sözleşmesi ve Ek Protokol I olmak üzere uluslararası insancıl hukuka hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi²⁰¹ gibi onayladığı anlaşmaları içeren uluslararası insan hakları hukuku yükümlülüklerine tabidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, AİHS'e taraf olan bir ülkenin, kendi kontrolü veya yetkisi altındaki yabancı bireyleri korumak için ve kendi toprakları dışında etkili kontrol uyguladığında Sözleşmeyi ulusal sınırları dışında da uygulaması gerektiğini açıkça belirtmiştir.²⁰²

Türkiye, kendi görevlilerinin ve emirleri altındakilerin, özellikle siviller ve alıkonanlar gibi aktif olarak savaşta yer almayan diğer kişilere yönelik eylemleri bakımından, uluslararası insancıl hukuku veya insan hakları hukukunu ihlal etmemelerini sağlamakla yükümlüdür. Bu raporda belgelenen ihlallerden bazıları keyfi alıkonma, işkence ve cinsel şiddet de

---

¹⁹⁹ Syrians for Truth and Justice, (Hakikat ve Adalet için Suriyeliler), "Suriye'nin Kuzeyinde Afrin'de Uluslararası Suçlar: Federal Savcılık soruşturmalı", 18 Ocak 2024, <https://stj-sy.org/en/international-crimes-in-afrin-in-northern-syria-federal-public-prosecutors-office-must-investigate/> (Erişim tarihi: 21 Ocak 2024).

²⁰⁰ İnsan hakları İzleme Örgütü, "Kaçtığımız Suçlar Bunlar: İsveç ve Alman Mahkemelerinde Suriye için Adalet", 3 Ekim 2017, <https://www.hrw.org/report/2017/10/04/these-are-crimes-we-are-fleeing/justice-syria-swedish-and-german-courts#9336>

²⁰¹ Türkiye, 1954 yılından bu yana Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne, 1988 yılından bu yana İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'ye, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye tarafıdır.

²⁰² Bkz. Loizidou a.g.e. Al Skeini vd. V. /Birleik Krallık, 7 Temmuz 2011 tarihli karar, <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-3601054-4079088> (Erişim tarihi:25 Ocak 2024).

dahil olmak üzere kötü muamele, sivillerin ve alıkonanların hukuk dışı ölümleri ve mülkiyet haklarına yönelik keyfi müdahalelerdir. İşkence, tecavüz ve kişisel haysiyete yönelik diğer saldırılar savaş suçu teşkil edebilir.²⁰³

Türk makamları, hem insan hakları hem de insancıl hukuk ihlalleri iddialarını soruşturmak ve sorumluların uygun şekilde cezalandırılmalarını sağlamakla yükümlüdür. Uluslararası hukuk kapsamında, astlarının işlediği suçları bilen veya bilmesi gereken ancak bunları önlemek veya cezalandırmak için herhangi bir işlem yapmayan komutanlar komuta sorumluluğu gereği cezai olarak sorumlu tutulabilirler.

Konut, arazi ve mülkiyet hakları

Türkiye, özel mülkün yağmalanmamasını veya kişisel kullanım için zorla alınmamasını sağlamakla yükümlüdür. Savaş kurallarına göre bu yasaktır ve bir savaş suçu teşkil edebilir.²⁰⁴ Savaşçıların kendi ailelerini barındırmak da dahil olmak üzere kişisel kullanım için mülk ele geçirmelerine izin verilemez. Savaş kuralları ayrıca askeri zorunluluk nedeniyle meşru olmadıkça mülklere zarar verilmesini de yasaklar.²⁰⁵

Fiili yönetim makamlarının, kontrol ettikleri topraklarda yeterli barınağa sahip olmayan yerinden edilmiş ailelere ve diğer savunmasız kişilere barınak sağlamak gibi acil bir görevi vardır, ancak bu mal sahiplerinin mülkiyet haklarını ihlal etmeyecek şekilde yapılmalıdır.²⁰⁶ Yerinden edilmiş ailelerin ve yeterli barınağı olmayan diğer savunmasız kişilerin barınması için boş mülklerin kullanımı geçici olmalıdır. Mülk sahiplerine mülklerinin kullanımı ve oluşan zararlar için tazminat ödenmeli; mülk sahiplerinin ve geri dönenlerin hakları güvence altına alınmalıdır.²⁰⁷

---

²⁰³ Bkz. örn. Dört Cenevre Sözleşmesi, Ortak 3. madde, Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi, kabul tarihi 12 Ağustos 1949, 75 U.N.T.S. 287, Yürürlüğe giriş tarihi 21 Ekim 1950, madde 27, ve 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek ve Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Protokol (Protokol I), kabul tarihi 8 Haziran 1977, 1125 U.N.T.S. 3, yürürlüğe giriş tarihi 7 Aralık 1978, madde. 75.

²⁰⁴ Bkz. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, md. 33 ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin Uluslararası İnsancıl Teamül Hukuku Çalışmasının 51. Kuralı

²⁰⁵ Bkz. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, md. 53 ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin Uluslararası İnsancıl Teamül Hukuku Çalışmasının 50 ve 51. kuralları

²⁰⁶ Ek Protokol I, madde 69.

²⁰⁷ Bkz. örneğin : Lahey Sözleşmesi (IV) Karada Savaş Hukukuna ve Teamüllerine Saygıya İlişkin Sözleşme ve Eki: Karada Savaş Hukukuna ve Teamüllerine İlişkin Düzenlemeler, 1907, madde 53.

Mültecilerin ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin geri dönüşü bağlamında konut ve mülk iadesine ilişkin yaygın olarak uygulanabilir uluslararası hukuk standartlarını yansıtan BM Pinheiro İlkeleri, "tüm mültecilerin ve yerinden edilmiş kişilerin, keyfi veya hukuka aykırı olarak mahrum bırakıldıkları konut, arazi ve/veya mülklerinin kendilerine iade edilmesi veya iadesi fiilen mümkün olmayan konut, arazi ve/veya mülkler için bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından tespit edilerek kendilerine tazminat ödenmesi hakkına sahip olduklarını" belirtmektedir.²⁰⁸

AİHS'in 1 No.lu Protokolünün 1. maddesi de mülk sahiplerini yerlerinden eden ve daha sonra mülklerine erişimlerini engelleyen eylemler de dahil olmak üzere, bireylerin mülklerini keyfi müdahalelere karşı korumaktadır. İşgalci bir güç olarak Türkiye, hem kuzey Suriye'de işgal ettiği bölgelerde yaşayanların mülkiyet haklarına saygı göstermeli hem de hakları ihlal edilenlere tazminat ödemelidir.²⁰⁹

Yerinden edilenlerin özel mülklerinin ellerinden alınması, işgal edilmesi veya tahrip edilmesi, geri dönüşlerinin önünde ciddi bir engel teşkil edebilmektedir.

İşgal Altındaki Bölgelerde Mahpusların İdaresi, Kamu Düzeni ve Güvenliğinin Sağlanması

Türkiye'nin işgalci güç statüsü, işgal altındaki topraklarda kanun ve düzen ile toplum hayatını koruma yükümlülüğü getirmektedir. 1907 Lahey Sözleşmelerinin 43. maddesi işgalci güce kamu düzeni ve güvenliğini tesis etme ve koruma sorumluluğu yüklemektedir. Bu nedenle Türkiye, Suriye'nin kuzeyinde işgal ettiği topraklarda yaşayanları kaynağı ne olursa olsun şiddetten korumakla yükümlüdür.²¹⁰ Türkiye'nin ayrıca savaş ve barış zamanında, uluslararası insan hakları ve insancıl hukuk kapsamında, hem teamül hem de sözleşme hukuku gereği, kontrol ettiği bölgelerde işkence ve cinsel şiddet eylemleri de dahil olmak üzere yasaklanmış kötü muamele eylemlerinde bulunması veya bunlara

---

²⁰⁸ BM İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması Alt Komisyonu, Mülteciler ve Yerlerinden Edilmiş Kişiler için Konut ve Mülkiyet İadesi İlkeleri (BM Pinheiro İlkeleri), 28 Haziran 2005, E/CN.4/Sub.2/2005/17, İlke 2.1.

²⁰⁹ Bkz. örneğin, Loizidou/Türkiye, 18 Aralık 1996 tarihli karar, Karar Raporları, 1996-VI, karar Türkiye işgali altındaki Kıbrıs'ta yerinden edilen bir başvuranın mülküyle ilgilidir.

²¹⁰ Özellikle bkz. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, maddeler. 27-34 ve 47-78, Ek Protokol I, maddeler. 69, 72-79, ve Lahey Sözleşmesi (IV), madde. 43.

müsamaha göstermesi yasaktır.²¹¹ Türkiye, kendi görevlileri veya kontrolü altındaki kişiler tarafından işlenen hak ihlallerine konu eylemlerden, başkaları tarafından işlenmekle birlikte bilgisi dahilinde gerçekleşen veya bilgi sahibi olması gereken eylemleri önlemekten ve/veya cezalandırmamaktan sorumludur.

Suriye Vatandaşlarının Yargılanmak veya Hapsedilmek Üzere Türkiye'ye Nakledilmeleri Savaş kuralları Türkiye makamlarının işgal altındaki topraklarda sivilleri güvenlik gerekçesiyle geçici olarak alıkoymalarına izin vermektedir. Ancak, ilgili makamların ister tutuklama ister yargılama amacıyla olsun Suriye vatandaşlarını işgal altındaki bir bölgeden Türkiye'ye göndermeleri yasaktır.²¹²

---

²¹¹ Örneğin bkz. Cenevre Sözleşmeleri ortak 3. madde, Ek 1. Protokol md.75, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, md.3, 213 U.N.T.S. 222, Yürürlüğe giriş tarihi 3 Eylül 1953), Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme md.7, Kabul tarihi 16 Aralık 1966, G.A. Res. 2200A (XXI), 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16),52, U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, Yürürlüğe giriş tarihi 23 Mart 1976, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme (İşkenceye Karşı Sözleşme), Kabul tarihi 1984, yürürlüğe giriş tarihi 1987.

²¹² Dördüncü Cenevre Sözleşmesi, madde 49

Teşekkür

Bu rapor, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün kıdemli araştırmacısı Hiba Zayadin ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölümü'ndeki iki araştırma görevlisi tarafından yürütülen kapsamlı araştırmalarla hazırlanarak yazılmıştır.

Raporun editörlüğü, Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölümü direktör yardımcısı Adam Coogle ve program direktör yardımcısı Tom Porteous tarafından yapıldı. Kıdemli hukuk danışmanları Clive Baldwin ve Aisling Reidy hukuki inceleme yaptılar. Bill Frelick, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Mülteci ve Göçmen Hakları Bölümü Direktör yardımcısı, Bill Van Esveld, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Çocuk Hakları Bölümü Direktör yardımcısı, Emina Ćerimović, kıdemli engellilik hakları araştırmacısı, Sahar Fetrat, kadın hakları araştırmacısı, Suze Bergesten Park İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Kadın Hakları Bölümü kıdemli koordinatörü de uzmanlık incelemeleri yaptılar.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölümünde kıdemli sorumlu olan Charbel Salloum ve İnsan Hakları İzleme Örgütü'nde fotoğraf ve yayınlar koordinatörü Travis Carr, raporun yayına hazırlanmasına katkı sundular.

İnsan hakları İzleme Örgütü, bazen kişisel risk alarak bu raporun hazırlanmasının mümkün kılınması için bilgi ve deneyimlerini paylaşan tüm bireylere içtenlikle teşekkür eder.

Ek I: Suriye Geçici Hükümetine Mektup

HUMAN RIGHTS WATCH

350 Fifth Avenue, 34th Floor
New York, NY 10118-3299
Tel: +1-212-290-4700
Fax: +1-212-736-1300; 917-591-3452

MIDDLE EAST AND NORTH AFRICA DIVISION

Lama Fakih, *Executive Director*
Eric Goldstein, *Deputy Director*
Michael Page, *Deputy Director*
Adam Coogler, *Deputy Director*
Ahmed Benchemsi, *Advocacy and Communications
Director*

ADVISORY COMMITTEE

Asil Bali, *Co-Chair*
Kathleen Peralis, *Co-Chair*
Bruce Rabb, *Vice-Chair*
Fouad Abdelmoumni
Gamal M. Abouali
Barrak Alahmad
Hala Al-Dosari
Ghanim Al-Najjar
Sam Bahour
Ishac Diwan
Bahay El Din Hassan
Hassan Elmasy
Mai El-Sadany
Mansour Farhang
Loubna Freih Georges
Nadim Houry
Shawan Jabarin
Ahmed Mansoor
Abdelaziz Nouaydi
Nabeel Rajab
Charles Shamas
Susan Tahmasebi

HUMAN RIGHTS WATCH

Tirana Hassan, *Executive Director*
DEPUTY EXECUTIVE DIRECTOR
Wisla Heneghan, *DED/ Chief Operating Officer*
SENIOR LEADERSHIP
Sari Bashir, *Program Director*
Lauren Camilli, *General Counsel*
Mel Fong, *Chief Communications Officer*
Abir Ghattas, *Chief Technology Officer (Acting)*
Marusya Lazo, *Chief Financial Officer*
Joe Lisi, *Chief People Officer (Acting)*
Valentina Rosa, *Chief Development Officer*
James Ross, *Legal and Policy Director*
Bruno Stagno Ugarte, *Chief Advocacy Officer*
Minjon Tholen, *Global Head of Diversity, Equity, and
Inclusion*

1

Sayın Abdel Rahman Mustafa

Suriye Geçici Hükümeti Başkanı
Suriye Geçici Hükümeti

CC: Tuğgeneral Arafat Hamoud

Askeri Adalet Bakanlığı Direktörü
Askeri Adalet Bakanlığı
Savunma Bakanlığı
Suriye Geçici Hükümeti

20 Kasım 2023

Sayın Abdel Rahman Mustafa,

Suriye Milli Ordusu ve Suriye Geçici Hükümeti Askeri Polisi unsurları tarafından Suriye'nin kuzeyindeki bölgelerde işlenen ciddi insan hakları ihlallerini açığa çıkaran ve yakında yayınlanacak olan İnsan Hakları İzleme Örgütü raporu hakkında sizi önceden bilgilendirmek ve Suriye'nin kuzeyinde Suriye Geçici Hükümeti ve Türkiye'nin kontrolü altındaki bölgelerdeki insan hakları koşullarıyla ilgili sorulara yanıt vermenizi talep etmek için yazıyorum.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, dünya çapında 100'den fazla ülkedeki insan hakları ihlallerini belgeleyen uluslararası bir sivil toplum kuruluşudur. İnsan Hakları İzleme Örgütü Suriye'deki insan hakları ihlallerini 1991 yılından bu yana belgelediği gibi, 2011 yılından bu yana da ülkede yaşanan çatışmanın tüm taraflarının gerçekleştirdiği insan hakları ihlallerine ilişkin çok sayıda rapor hazırlamıştır. Raporlarımız derinlemesine araştırmalara, mülakatlara ve imkanlar elverdiğinde Suriye'de yerinde yapılan incelemelere dayanmaktadır.

Kasım 2022 ve Eylül 2023 tarihleri arasında hak ihlallerinin mağdurları, onların yakınları ve bu ihlallerin tanıklarının yanı sıra çeşitli sivil toplum kuruluşu temsilcileri, gazeteciler, aktivistler ve araştırmacılarla yapılan 58 görüşmeye dayanan son araştırmamız, 2018'deki Zeytin Dalı Operasyonu ve 2019'daki Barış Pınarı Operasyonu sonrasında Suriye'nin kuzeyinde ele geçirilen bölgelerde Suriye Milli Ordusu'nun içinde yer alan çeşitli gruplar, Askeri İnzibat, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları ve istihbarat görevlileri

HUMAN
RIGHTS
WATCH

HRW.org

AMMAN - AMSTERDAM - BEIRUT - BERLIN - BRUSSELS - CHICAGO - COPENHAGEN - GENEVA - GOMA - JOHANNESBURG - KYIV - KINSHASA - LONDON - LOS ANGELES - MIAMI
NAIROBI - NEW YORK - PARIS - SAN FRANCISCO - SÃO PAULO - SILICON VALLEY - STOCKHOLM - SYDNEY - TOKYO - TORONTO - WASHINGTON - ZÜRICH

tarafından gerçekleştirilen kaçırma, keyfi tutuklama, hukuksuz gözaltı, cinsel şiddet ve işkence gibi ciddi hak ihlallerini belgeliyor. Ayrıca, yaygın yağma ve talan, mülk müsadereci ve gasp gibi konut, arazi ve mülkiyet hakkı ihlallerini belgeliyor ve hesap verebilirlik ilkesinin işletilmesi için yakın geçmişte uygulamaya konulan önlemlerin, ihlalleri etkili bir şekilde ele almada veya mağdurların tazmin ve telafisini sağlamada yetersiz kalmasına yol açan önemli eksikliklerini vurguluyor. Etkilenen 58 görüşmeciden 19'u eski mahpuslarken, 21'i de eski ve mevcut mahpusların yakınlarıydı. Barınma, arazi ve mülkiyet hakları ihlal edilen 36 kişinin bir kısmı mahpuslukla bağlantılı ihlallere de maruz kalmıştı. Suriye araştırma ekibimiz tarafından yapılan görüşmeler güvenli mesajlaşma uygulamaları üzerinden Arapça ve Kürtçe olarak ve ayrıca Irak'ın Kürdistan Bölgesi'nde ve Suriye'nin kuzeydoğusundaki Amude, Haseke ve Kamışlı'da yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Suriye Geçici Hükümeti ve Suriye Milli Ordusu pozisyonlarını doğru bir şekilde yansıtmak istediğimiz için vereceğiniz yanıtlar büyük önem taşımaktadır. Yanıtlarınızı 11 Aralık 2023'e kadar iletebilerseniz, görüşlerinizi yayınlayacağımız belgelere yansıtmaya özen göstereceğiz.

Mahpusluk ile ilgili hak ihlalleri

Araştırmamız, 2018'de Afrin'in ve Ekim 2019'da Resulayn'ın ele geçirilmesinden bu yana, Türk silahlı kuvvetleri ile istihbarat görevlilerinin gözetimi altında çalışan Suriye Milli Ordusu ve Askeri İnzibat birliklerinin, çok sayıda insanı keyfi olarak yakalayıp alıkoyduğunu, zorla kaybettiğini, işkence ve kötü muameleyle maruz bıraktığını, adil olmayan askeri yargılamalara tabi tuttuğunu ve bunların cezasız kaldığını gösteriyor. Kadın mahpuslar tecavüz de dahil olmak üzere cinsel şiddete maruz kaldıklarını bildiriyorlar. Altı aylık kadar küçük çocuklar anneleriyle birlikte tutuluyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün belgelediği tüm alıkonma vakaları Ocak 2018 ile Ağustos 2023 tarihleri arasında gerçekleşti. Bu metin kaleme alındığı sırada iki kişi halen mahpus, bir kişi ise kayıptı. Görüşülen kişiler tarafından ağır ihlallerde bulunmakla suçlanan birlikler arasında El Hamzat Tümeni, El Vakkas Tugayı, Sultan Süleyman Şah Tümeni, Sultan Murad Tümeni ve Ahrar El Şarkiye fraksiyonunun yanı sıra Afrin ve Resulayn'daki askeri polis birlikleri de yer almaktadır.

Araştırmamız, bu ihlallerden en büyük zararı, genellikle Kürtlerin başını çektiği silahlı gruplarla bağlantılı oldukları şüphesiyle, Kürt etnisitesine mensup kişilerin çektiğini gösteriyor. Araştırma ayrıca, daha önce Kürtlerin öncülüğündeki Suriye Demokratik Güçleri'nin yönetimi altında yaşamış olan ve SDG ya da onun sivil kanadı Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi ile yakın bağları olduğu düşünülen Arapların ve diğerlerinin de hedef alındığını ortaya koyuyor. Suriye Milli Ordusu gruplarının ve askeri kolluğun öncelikli amacı gasp olan insan kaçırma, keyfi tutuklama ve zorla alıkoyma eylemlerine giriştiği bazı vakalar

da tarafımızca belgelendi. Dahası, belgelenen vakaların çoğunda, silahlı gruplar ve askeri inzibat gözetimine aldıkları kişileri Kürt silahlı gruplarının talimatı doğrultusunda ciddi suçlar işlemekle itham ettiklerinde bile, bu kişileri para karşılığında serbest bırakmışlardır.

Eski mahpuslar, özellikle askeri inzibatın nezarethanelerinde ve çeşitli Suriye Milli Ordusu'na bağlı silahlı grupların derme çatma hapishanelerinde hüküm süren korkunç koşulları anlatırken, bazı mahpusların böceklerin istilasına uğramış küçük tek kişilik hücrelerde ya da uzanacak yer olmayan, doğru dürüst şilte ve battaniyenin bulunmadığı aşırı kalabalık odalarda aylarca kaldığını belirttiler. Eski mahpusların yeraltına inerek ulaştıklarını anlattıkları bazı nezarethaneler genellikle tümüyle karanlıkmış. Beş eski mahpus da derme çatma nezarethanelere dönüştürülmüş evlerde tutulduklarını anlattılar.

Eski mahpuslar, bazı vakalarda yakalanmalarının üzerinden iki yıl geçtikten sonra bile askeri mahkemelerde adil olmayan yargılamalara maruz kaldıklarını bildirdiler. Mahpuslar, alıkonuldukları süre boyunca avukatla görüşmekten mutlak olarak mahrum bırakılmışlar. Bazıları, zorla alınan itirafların kendilerine karşı öncelikli ve kimi vakalarda da tek delil olarak kullanıldığını bildirdi. Mahpusların aileleri yakınlarının resmi yargı yolları dışında serbest bırakılmasını sağlamak için sık sık silahlı grup mensuplarına veya askeri inzibata rüşvet verme yöntemine başvurmuşlar. Askeri hâkim karşısına çıkan bazı eski mahkumlar, alıkonulduklarında işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarını bildirmelerine rağmen hakimlerin hiçbir işlem yapmadığını aktardı.

Mahpusluk ile ilgili ihlallere ilişkin aşağıdaki sorularımızı yanıtlamanız bizi memnun edecektir:

1. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün araştırması, Suriye Milli Ordusu'na bağlı birçok grubun kendi derme çatma veya gayri resmi nezarethanelerini çalıştırdığını ortaya çıkardı; oysa bu uygulamanın durdurulması için girişimlerde bulunulduğu bildirilmişti. Bu gayri resmi nezarethanelerin varlığından haberdar mısınız ve Suriye'nin kuzeyinde Suriye Milli Ordusu'na bağlı çeşitli gruplarının bu tür kaç nezarethane çalıştırdığını biliyor musunuz? Bu nezarethanelerin hangi fraksiyonlar tarafından çalıştırıldığı, şu anda bu nezarethanelerin her birinde kaç mahpus bulunduğu ve bunların kaçının kadın ve çocuk olduğu konusunda bilginiz var mı? Bu tesislerin hangi gruplar tarafından işletildiğinden, şu anda bu nezarethanelerin her birinde kaç mahpus bulunduğu ve bunların kaçının kadın ve çocuk olduğundan haberdar mısınız?
2. Suriye Milli Ordusu tarafından işletilen gözaltı merkezlerinde tutulanların refahının denetlenmesinden ve kabul edilebilir insani koşulların sağlanmasından kim sorumludur?

3. Türk Silahlı Kuvvetleri ve istihbarat teşkilatları El Bab, Cerablus, Resulayn (Serekaniye) ve Afrin'de Suriye Geçici Hükümeti'nin Askeri İnzibat birimini yönlendiren operasyon odaları bulunduruyor mu?
4. Şu anda Suriye'nin kuzeyinde Suriye Geçici Hükümeti kontrolü altındaki bölgelerde Askeri Polis birimine ait gözaltı merkezlerde kaç mahpus tutulmaktadır? Bu mahpusların kaç kadındır? Kaçu çocuktur?
5. Askeri Polis departmanı tarafından tutulan kişilere yönelik muameleyi hangi politikalar, kurallar veya yönetmelikler düzenlemektedir? Lütfen yazılı politikaların veya yönetmeliklerin bir kopyasını İnsan Hakları İzleme Örgütü ile paylaşınız.
6. Kurulduğu Şubat 2018'den bu yana hem Suriye Milli Ordusu birlikleri hem de Askeri Polis tarafından hapiste maruz kalınan ihlallerle ilgili olarak Askeri Yargıya kaç işkence veya kötü muamele şikayeti yapılmıştır? Bu şikâyetler üzerine Askeri Yargı ne gibi önlemler almıştır?
7. Hapishanelerde tutulan kişilere yönelik tecavüz de dahil olmak üzere cinsel şiddet şikayetleri nasıl ele alınıyor? Bu tür ciddi suçları önlemek ve bunlara müdahale etmek için ne gibi önlemler alınmaktadır?
8. Askeri hakimlerin tarafsız ve dış etkilerden uzak bir şekilde hareket edebilmelerini sağlamak için hangi mekanizmalar mevcuttur?
9. Askeri hakimler, mahpusların tutuldukları süre boyunca işkence ve kötü muamele gördüklerine dair iddiaları karşısında ne gibi adımlar atabilir?
10. Bu tür iddiaları hızlı ve etkili bir şekilde ele almak için herhangi bir protokol veya mekanizma mevcut mu?
11. Mahpusların haksız yere mahkum edildiği veya adil olmayan yargılamalara tabi tutulduğu davaların incelenmesi ve ele alınması için bir mekanizma var mı?

Konut, arazi ve mülkiyet hakkı ihlalleri

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Türkiye'nin 2018 ve 2019 işgallerinin ardından Suriye Milli Ordusu birliklerinin sivillerin evlerini, dükkanlarını ve arazilerini yağmaladığı ve talan ettiği 22 vakayı belgeledi. Bunlar arasında değerli eşyaların çalınması ve mülklerde meydana gelen büyük hasarlar da vardı. Mağdurlar ayrıca, elektrik kabloları ve gerilim kuleleri gibi kamu mallarının yağmalandığını, bunun da mahallelerde kesintilere ve sıkıntılara yol açtığını bildirdiler.

Araştırmamızda ortaya çıkan rahatsız edici bir eğilim, Suriye Milli Ordusu'na bağlı fraksiyonların bir gelir elde etme aracı olarak mülk müsaderelerini kullanmasıydı. Birçoğu yerinden edilmiş ya da etnik veya dini azınlık gruplarına mensup olan mülk sahipleri, evlerini, dükkanlarını ve arazilerini geri alma konusunda büyük güçlüklerle karşılaştılar. Mülklerini geri almak için genellikle yüklü meblağlar ödemek, ya da onları ele geçirmiş fraksiyonlardan, kendi mülklerini "kiralamak" zorunda bırakıldılar. Tanım arazisi sahipleri, mahsullerinin bir kısmını "vergi" olarak vermek zorunda bırakıldılar, bu da zaten içinde buldukları ekonomik zorlukları daha da ağırlaştırdı. Araştırmacılar 29 mülk müsaderesi ve 12 gasp vakası belgelediler.

Araştırmamız, konut, arazi ve mülk ihlallerinin tazminine yönelik Suriye Geçici Hükümeti öncülüğündeki çabaların büyük ölçüde etkisiz kaldığını göstermiştir. Zorluklar arasında savaştan zarar görmüş bir bölgede katı belgeleme gereklilikleri, Suriye Geçici Hükümeti kurumlarının Suriye Milli Ordusu gruplarını geri adım atmaya zorlayamaması ve insanları davalarından vazgeçmeleri için korkutmaya yönelik doğrudan çabalar yer alıyordu. Bu amaçla kurulan şikayet komiteleri ve makamları sınırlı başarı göstermiş, tazminat talep eden mağdurlar misilleme eylemlerine ve tehditlere maruz kalmıştır. Bazı mağdurlar, Suriye Geçici Hükümeti kontrolündeki bölgelerde hukukun üstünlüğünün sağlanamaması ve süregelen güvensizlik nedeniyle geri dönmekten veya mülklerini geri almaya çalışmaktan caydırılmış durumdadır.

Arazi, mülkiyet veya barınma hakları ihlallerine ilişkin aşağıdaki sorulara vereceğiniz yanıtlar için teşekkür ederiz:

1. Suriye Geçici Hükümeti, kontrolündeki bölgelerde mülklerin hak sahiplerine adil ve etkin bir şekilde iade edilmesini kolaylaştırmak için ne gibi önlemler aldı?
2. Suriye Geçici Hükümeti bu bölgelerin kontrolünü elinde bulunduran Suriye Milli Ordusu gruplarının yağmalama, mülklere el koyma veya gasp eylemleri nedeniyle zarara uğrayan kişilerin giderimini nasıl sağlayacak?
3. Mülk sahiplerinin kayıp veya hasarlı mülkleri için tazminat veya eski hale iade talebinde bulunmalarına ilişkin süreç ve kriterleri açıklığa kavuşturabilir misiniz?
4. Yurtdışında yaşayan ya da Suriye'nin başka bölgelerinde yerlerinden edilmiş mülk sahiplerinin, fiziksel olarak orada bulunmamalarına rağmen mülklerini geri alabilmeleri için hangi prosedürler uygulanmaktadır?
5. Kontrolünüz altındaki bölgelerde evlerine dönmek veya mülklerini geri almak isteyen mülk sahiplerinin güvenliğini ve korunmasını sağlamak için hangi adımlar atılıyor?

6. Suriye Geçici Hükümeti, mülkle ilgili ihlalleri bildirmeye veya tazminat talep etmeye çalışırken misilleme, tehdit veya şiddetten korkan mülk sahiplerinin endişelerini nasıl ele alıyor?
7. Şikayette bulunan veya mülk iadesi isteyen mülk sahiplerine karşı tehdit, şiddet, kaçırma ve öldürme gibi misilleme eylemlerini önlemek için hangi adımlar atılıyor?
8. Mülklerin gerçek sahiplerine başarılı bir şekilde iade edilmesi de dahil olmak üzere, mülk iadesi davalarının ilerleyişi ve sonuçları hakkında bilgi verebilir misiniz?
9. Suriye Geçici Hükümeti kontrolündeki bölgelerde mülkiyetle ilgili konuların bağımsız gözetimi ve izlenmesi için mekanizmalar var mı?
10. Suriye Geçici Hükümeti kontrolü altındaki bölgelerde yağma, mülke el koyma ve gasp da dahil olmak üzere mülkiyetle ilgili daha fazla ihlali önlemek için hangi önlemler uygulanıyor?
11. Yerinden edilmiş Afrin sakinlerine ait mülklerin çeşitli askeri gruplar veya siviller tarafından hukuksuz bir şekilde satılmasını önlemek için ne gibi tedbirler alınmaktadır?

İnsan hakları ihlallerine karşı hesap verebilirlik

En azından 2018'den bu yana Suriye Geçici Hükümeti kontrolündeki bölgelerde çeşitli Suriye Milli Ordusu gruplarının komutanları ve üyeleri ile Askeri Polis tarafından insan hakları ihlalleri ve olası savaş suçları işlendiğine dair çok sayıda iddia var, ancak bu ihlaller için hesap verebilirlik varsa bile çok sınırlı kalmaktadır. Araştırmamız, ne Suriye Milli Ordusunun kendi askeri mahkemelerinin ne de bu bölgelerdeki başlıca destekçi ve işgalci güç olan Türkiye'nin bu ihlalleri yeterince ele almadığını gösteriyor.

Türkiye'nin, Suriye Geçici Hükümeti kontrolü altındaki bölgelerde alıkoymayla ilgili ihlallere ve konut, arazi ve mülkiyet hakları ihlallerine karıştıkları gerekçesiyle kendi yetkililerine karşı yürüttüğü soruşturmalar veya hesap verebilirlik tedbirlerine ilişkin kamuya açık bilgi mevcut değildir.

Hak ihlallerine ilişkin aşağıdaki sorularımızı yanıtlamanız bizi memnun edecektir:

1. Suriye Geçici Hükümeti kontrolündeki bölgelerde Suriye Milli Ordusu birlikleri ve Askeri Polis tarafından işlenen işkence, cinsel şiddet ve keyfi alıkonma iddiaları da dahil olmak üzere insan hakları ihlallerinin soruşturulması ve ele alınması için atılan adımlar hakkında bilgi verebilir misiniz?

2. Lütfen Şubat 2018'den bu yana, alıkonmayla ilgili ihlal ve kötüye kullanmaları içeren davalardaki şikâyet, soruşturma, kovuşturma, mahkûmiyet ve uygulanan cezaların sayısına ilişkin istatistiki verileri sağlayın.
3. Suriye Geçici Hükümeti, Suriye Milli Ordusu üyeleri ve komutanları tarafından işlenen ciddi suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmalarda şeffaflığı nasıl sağlıyor?
4. Kamuoyunun dikkatini çeken işkence, suikast veya cinayet vakalarıyla ilgili dava ve soruşturmaların sonuçları hakkında bilgi verebilir misiniz?
5. Hesap verebilirliği sağlamak ve cezasızlığı önlemek için Suriye Milli Ordusu birlikleri veya Suriye Geçici Hükümeti polis güçleri tarafından gerçekleştirilen ciddi ihlalleri içeren askeri mahkemelerde yürütülen yargılamalarla ilgili mevcut bilgileri kamuoyuna açıklamak için hangi adımlar atılıyor?

İnsan Hakları İzleme Örgütü, keyfi gözaltı, işkence ve cinsel şiddet gibi ciddi hak ihlallerine karıştığı tespit edilen dört üst düzey silahlı grup komutanı, güvenlik görevlisi ve Askeri İnzibat mensubunun davalarını araştırdı. Bu kişilerin gerçekleştirdiği hak ihlalleri görüşülen kişiler tarafından İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacılarına anlatıldı; bunlardan bazıları başka suçlar işlemekle kamuoyu önünde alenen de suçlandılar. Bildiğimiz kadarıyla bunlardan hiçbiri kovuşturmaya uğramadı ve anlaşıldığı kadarıyla bunlardan üçü halihazırda Suriye Milli Ordusu yapısı içinde üst düzey görevlerde bulunuyor.

6. Lütfen, Mayıs 2020'ye kadar Afrin'deki Hamzat Tümeni'nin güvenlik biriminin başında bulunan Ahmad Zakour olarak da bilinen **Ahmad Zakaria Nako**, Hamzat grubunun eski askeri komutanlarından **Motaz al-Abdullah**, Üçüncü birlik askeri komutanı ve daha önce Afrin Askeri Polis departmanı başkanı olan Ebu Riyad olarak da bilinen **Mohammad Hamadeen** ve Sultan Süleyman Şah Tümeni komutanı Ebu Amşa olarak bilinen **Mohammad Al-Jassem** hakkında mahpuslara ve sivillere yönelik ciddi insan hakları ihlallerine karıştıkları iddialarına ilişkin varsa soruşturmanın durumu hakkında bilgi veriniz.
7. Diğer yüksek rütbeli komutanların işkence, cinsel şiddet ve keyfi alıkoyma gibi ciddi ihlallere karıştıkları iddialarından sorumlu tutulmaları için ne gibi adımlar atılmaktadır?
8. Astları tarafından işlenen suçları bilen veya bilmesi gereken ancak önleyici veya cezalandırıcı tedbirler almayan komutanların soruşturulması ve yargılanması için mekanizmalar mevcut mu?

Mahpusların ölümlerine ilişkin aşağıdaki sorulara vereceğiniz yanıtlar için teşekkür ederiz:

1. İşkence ve kötü muamele iddialarını takiben hayatlarını kaybeden Rezan Khalil, Abdulrazaq al-Nuami, Luqman Hannan, and Basel Jakish vakaları başta olmak üzere mahpus olarak tutulurken meydana gelen ölümlerle ilgili soruşturmanın durumu hakkında bilgi verebilir misiniz?
2. Mahpus olarak tutulurken meydana gelen ölüm vakalarında şeffaflığın sağlanması ve hesap verebilirlik ilkesinin işletilmesi için, ölüm belgelerinin ve adli tıp raporlarının yayınlanması başta olmak üzere, ne gibi önlemler alınmaktadır?

Yanıtlarınızı 11 Aralık 2023 tarihine kadar [REDACTED] adresine e-posta yoluyla göndermeniz halinde yayınlayacağımız raporumuzda yer verebileceğimizi bildirir, konuya gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Lama Fakih

Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölümü Direktörü
İnsan Hakları İzleme Örgütü

Ek II: Türkiye Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığına Mektup

HUMAN RIGHTS WATCH

350 Fifth Avenue, 34th Floor
New York, NY 10118-3299
Tel: +1-212-290-4700
Fax: +1-212-736-1300; 917-591-3452

MIDDLE EAST AND NORTH AFRICA DIVISION

Lama Fakih, *Executive Director*
Eric Goldstein, *Deputy Director*
Michael Page, *Deputy Director*
Adam Coogler, *Deputy Director*
Ahmed Benchemsi, *Advocacy and Communications
Director*

ADVISORY COMMITTEE

Asli Ball, *Co-Chair*
Kathleen Peratis, *Co-Chair*
Bruce Rabb, *Vice-Chair*
Fouad Abdelmoumni
Gamal M. Abouali
Barrak Alahmad
Hala Al-Dosari
Ghanim Al-Najjar
Sam Bahour
Ishaq Diwan
Bahey El Din Hassan
Hassan Elmasry
Mai El-Sadany
Mansour Farhang
Loubna Freih Georges
Nadim Houry
Shewan Jabarin
Ahmed Mansoor
Abdelaziz Nouaydi
Nabeel Rajab
Charles Shamas
Susan Tahmasebi

HUMAN RIGHTS WATCH

Tirana Hassan, *Executive Director*
DEPUTY EXECUTIVE DIRECTOR
Wislá Heneghan, *DED/Chief Operating Officer*
SENIOR LEADERSHIP
Sari Bashir, *Program Director*
Lauren Camilli, *General Counsel*
Mel Fong, *Chief Communications Officer*
Abir Ghattas, *Chief Technology Officer (Acting)*
Manuella Lazo, *Chief Financial Officer*
Joe Lisi, *Chief People Officer (Acting)*
Valentina Rosa, *Chief Development Officer*
James Ross, *Legal and Policy Director*
Bruno Stagno Ugarte, *Chief Advocacy Officer*
Minjon Tholen, *Global Head of Diversity, Equity, and
Inclusion*

1

Sayın Dışişleri Bakanı Hakan Fidan
Bilgi için: Sayın Savunma Bakanı Yaşar Güler

21 Kasım 2023

Sayın Bakan Hakan Fidan,

Suriye Ulusal Ordusu (SUO), Suriye Geçici Hükümeti (SGH) Askeri Kolluğu, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ve Türkiye'nin Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) mensupları tarafından Suriye'nin kuzeyindeki bölgelerde işlenen ciddi insan hakları ihlallerini açığa çıkaran ve yakında yayınlanacak olan İnsan Hakları İzleme Örgütü raporu hakkında sizi önceden bilgilendirmek amacıyla yazıyorum.

Hazırlanacak raporda Türkiye Hükümeti'nin görüşlerini de yansıtabilmek amacıyla, Suriye'nin kuzeyinde Türkiye'nin askeri kontrolü altında bulunan bölgelerdeki insan hakları koşullarına ilişkin aşağıdaki sorulara yanıt vermenizi rica ediyoruz. Savunma Bakanı Yaşar Güler'e da aynı talepleri içeren benzer bir mektup gönderdik.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, aralarında Suriye ve Türkiye'nin de bulunduğu dünya çapında 90'dan fazla ülkedeki insan hakları ihlallerini belgeleyen uluslararası bir sivil toplum kuruluşudur. İnsan Hakları İzleme Örgütü Suriye'deki insan hakları ihlallerini 1991 yılından bu yana belgelediği gibi, 2011 yılından bu yana da ülkede yaşanan çatışmanın tüm taraflarının gerçekleştirdiği insan hakları ihlallerine ilişkin çok sayıda rapor hazırlamıştır. Raporlarımız derinlemesine araştırmalara, mülakatlara ve imkanlar elverdiğinde Suriye'de yerinde yapılan incelemelere dayanmaktadır.

Kasım 2022 ve Eylül 2023 tarihleri arasında hak ihlallerinin mağdurları, onların yakınları ve bu ihlallerin tanıklarının yanı sıra çeşitli sivil toplum kuruluşu temsilcileri, gazeteciler, aktivistler ve araştırmacılarla yapılan 58 görüşmeye dayanan son araştırmamız, 2018'deki Zeytin Dalı Operasyonu ve 2019'daki Barış Pınarı Operasyonu sonrasında Suriye'nin kuzeyinde ele geçirilen bölgelerde SUO'nun içinde yer alan çeşitli gruplar, Askeri İnzibat, Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları ve istihbarat görevlileri tarafından gerçekleştirilen kaçırma, keyfi tutuklama, hukuksuz gözaltı, cinsel şiddet ve

HUMAN
RIGHTS
WATCH

HRW.org

AMMAN - AMSTERDAM - BEIRUT - BERLIN - BRUSSELS - CHICAGO - COPENHAGEN - GENEVA - GOMA - JOHANNESBURG - KYIV - KINSHASA - LONDON - LOS ANGELES - MIAMI
NAIROBI - NEW YORK - PARIS - SAN FRANCISCO - SÃO PAULO - SILICON VALLEY - STOCKHOLM - SYDNEY - TOKYO - TORONTO - WASHINGTON - ZÜRICH

işkence gibi ciddi hak ihlallerini belgeliyor. Ayrıca, yaygın yağma ve talan, keyfi mülk müsaderesi ve gasp gibi konut, arazi ve mülkiyet hakkı ihlallerini belgeliyor ve hesap verebilirlik ilkesinin işletilmesi için yakın geçmişte uygulamaya konulan önlemlerin, ihlalleri etkili bir şekilde ele almada veya mağdurların tazmin ve telafisini sağlamada yetersiz kalmasına yol açan önemli eksikliklerini vurguluyor. Etkilenen 58 görüşmeciden 19'u eski mahpuslarken, 21'i de eski ve mevcut mahpusların yakınlarıydı. Barınma, arazi ve mülkiyet hakları ihlal edilen 36 kişinin bir kısmı mahpuslukla bağlantılı ihlallere de maruz kalmıştı. Suriye araştırma ekibimiz tarafından yapılan görüşmeler güvenli mesajlaşma uygulamaları üzerinden Arapça ve Kürtçe olarak ve ayrıca Irak'ın Kürdistan Bölgesi'nde ve Suriye'nin kuzeydoğusundaki Amude, Haseke ve Kamışlı'da yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Türkiye makamlarının bu iddialara ilişkin bakış açısını doğru bir şekilde yansıtmak istediğimiz için vereceğiniz yanıtlar büyük önem taşımaktadır. Yanıtlarınızı XX'e kadar iletebilerseniz, görüşlerinizi yayınlayacağımız belgelere yansıtmaya özen göstereceğiz.

Mahpusluk ile ilgili hak ihlalleri

Araştırmamız, 2018'de Afrin'in ve Ekim 2019'da Resulayn'ın ele geçirilmesinden bu yana, Türk silahlı kuvvetleri ile istihbarat görevlilerinin gözetimi altında çalışan Suriye Ulusal Ordusu ve Askeri İnzibat birliklerinin, çok sayıda insanı keyfi olarak yakalayıp alıkoyduğunu, zorla kaybettiğini, işkence ve kötü muameleye maruz bıraktığını, adil olmayan askeri yargılamalara tabi tuttuğunu ve bunların cezasız kaldığını gösteriyor. Kadın mahpuslar tecavüz de dahil olmak üzere cinsel şiddete maruz kaldıklarını bildiriyorlar. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün belgelediği tüm alıkoyma vakaları Ocak 2018 ile Ağustos 2023 tarihleri arasında gerçekleşti; iki kişi halen alıkonuluyor, bir diğeri ise nereden olduğu ve akıbeti bu yazının yazıldığı sırada bilinmiyor.

Görüşülen kişiler tarafından ağır ihlallerde bulunmakla suçlanan birlikler arasında El Hamzat Tümeni, El Vakkas Tugayı, Sultan Süleyman Şah Tümeni, Sultan Murad Tümeni ve Ahrar El Şarkiye fraksiyonunun yanı sıra Afrin ve Resulayn'daki askeri inzibat birlikleri de yer almaktadır.

Belgelenen ihlallerin çoğu SUO ve askeri inzibat birlikleri tarafından işlenmiş ve bu birliklerin nezarethanelerinde gerçekleşmiş olsa da, eski mahpuslar yakanlanmaları ve sorgulanmaları sırasında bazen Türk askerilerinin ve istihbarat yetkililerinin de hazır bulduklarını ve bazı vakalarda bunların maruz kaldıkları işkence ve kötü muameleye doğrudan karıştıklarını bildirmişlerdir. Bazıları Türk askerlerinin veya istihbarat yetkililerinin düzenli olarak tutuldukları nezarethaneleri ziyaret ettiklerine tanık olduklarını ancak bunların kendileriyle kişisel bir etkileşime girmediklerini bildirdi. SUO'nun iç işleyişi hakkında doğrudan bilgi

sahibi olan iki kaynak, silahlı grupların ve askeri inzibatın doğrudan Türkiye'nin istihbarat kurumlarına karşı sorumlu olduğunu doğruladı.

Araştırmamız, bu ihlallerden en büyük zararı, genellikle Kürtlerin başını çektiği silahlı gruplarla bağlantılı oldukları şüphesiyle, Kürt etnisitesine mensup kişilerin çektiğini gösteriyor. Araştırma ayrıca, daha önce Kürtlerin öncülüğündeki Suriye Demokratik Güçleri'nin (SDG) yönetimi altında yaşamış olan ve SDG ya da onun sivil kanadı Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi (KUDÖY) ile yakın bağları olduğu düşünülen Arapların ve diğerlerinin de hedef alındığını ortaya koyuyor. SUO gruplarının ve askeri kolluğun öncelikli amacı gasp olan insan kaçırma, keyfi tutuklama ve zorla alıkoyma eylemlerine giriştiği bazı vakalar da tarafımızca belgelendi. Dahası, belgelenen vakaların çoğunda, silahlı gruplar ve askeri inzibat gözetimine aldıkları kişileri Kürt silahlı gruplarının talimatı doğrultusunda ciddi suçlar işlemekle itham ettiklerinde bile, bu kişileri para karşılığında serbest bırakmışlardır.

Eski mahpuslar, özellikle askeri inzibatın nezarethanelerinde ve çeşitli SUO'ya bağlı silahlı grupların derme çatma hapisanelerinde hüküm süren korkunç koşulları anlatırken, bazı mahpusların böceklerin istilasına uğramış küçük tek kişilik hücrelerde ya da uzanacak yer olmayan, doğru dürüst şilte ve battaniyenin bulunmadığı aşırı kalabalık odalarda aylarca kaldığını belirttiler. Eski mahpusların yeraltına inerek ulaştıklarını anlattıkları bazı nezarethaneler genellikle tümüyle karanlıkmış. Beş eski mahpus da derme çatma nezarethanelere dönüştürülmüş evlerde tutulduklarını anlattılar.

Eski mahpuslar, bazı vakalarda yakalanmalarının üzerinden iki yıl geçtikten sonra bile askeri mahkemelerde adil olmayan yargılamalara maruz kaldıklarını bildirdiler. Mahpuslar, alıkonuldukları süre boyunca avukatla görüşmekten mutlak mahrum bırakılmışlar. Bazıları, zorla alınan itirafların kendilerine karşı öncelikli ve kimi vakalarda da tek delil olarak kullanıldığını bildirdi. Mahpusların aileleri yakınlarının resmi yargı yolları dışında serbest bırakılmasını sağlamak için sık sık silahlı grup mensuplarına veya askeri inzibata rüşvet verme yöntemine başvurmuşlar. Askeri hâkim karşısına çıkan bazı eski mahkumlar, alıkonulduklarında işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarını bildirmelerine rağmen hakimlerin hiçbir işlem yapmadığını aktardı.

Mahpusluk ile ilgili ihlallere ilişkin aşağıdaki sorularımızı yanıtlamanız bizi memnun edecektir:

1. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün araştırması, SUO'ya bağlı birçok grubun kendi derme çatma veya gayri resmi nezarethanelerini çalıştırdığını ortaya çıkardı; oysa bu uygulamanın durdurulması için girişimlerde bulunulduğu bildirilmişti. Bu gayri resmi nezarethanelerin varlığından haberdar mısınız ve Suriye'nin kuzeyinde SUO'ya

bağlı çeşitli gruplarının bu tür kaç nezarethane çalıştırdığını biliyor musunuz? Bu nezarethanelerin hangi fraksiyonlar tarafından çalıştırıldığı, şu anda bu nezarethanelerin her birinde kaç mahpus bulunduğu ve bunların kaçının kadın ve çocuk olduğu konusunda bilginiz var mı? Şu anda Suriye'nin kuzeyinde SGH kontrolü altındaki bölgelerde Askeri İnzibat birimine ait nezarethanelerde kaç mahpus tutulmaktadır? Bu mahpusların kaç kadın, kaç çocuktur?

2. Türk askerlerinin ve istihbarat görevlilerinin Türkiye'nin işgali altındaki bölgelerde yakalama, sorgulama ve mahpuslara yönelik muameleye katılımı ne ölçüdedir ve bu katılımın yasal dayanağı nedir?
3. SUO ve SGH tarafından işletilen nezarethanelerde alıkonuların sağlıklarının gözetiminden ve söz konusu merkezlerde kabul edilebilir insani koşulların sağlanmasından kim sorumludur?
4. Türk Silahlı Kuvvetleri ve istihbarat teşkilatları, Suriye'nin kuzeyinde Türkiye'nin kontrolündeki bölgelerde kendi nezarethanelerini işletiyor mu?
5. Türk Silahlı Kuvvetleri ve istihbarat teşkilatları El Bab, Cerablus, Resulayn (Serekaniye) ve Afrin'de SGH'nin Askeri İnzibat birimini yönlendiren operasyon odaları bulunduruyor mu?

Konut, arazi ve mülkiyet hakkı ihlalleri

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Türkiye'nin 2018 ve 2019 işgallerinin ardından SUO birliklerinin sivillerin evlerini, dükkanlarını ve arazilerini yağmaladığı ve talan ettiği 22 vakayı belgeledi. Bunlar arasında değerli eşyaların çalınması ve mülklerde meydana gelen büyük hasarlar da vardı. Mağdurlar ayrıca, elektrik kabloları ve gerilim kuleleri gibi kamu mallarının yağmalandığını, bunun da mahallelerde kesintilere ve sıkıntılara yol açtığını bildirdiler.

Araştırmamızda ortaya çıkan rahatsız edici bir eğilim, SUO'ya bağlı fraksiyonların bir gelir elde etme aracı olarak mülk müsaderelerini kullanmasıydı. Birçoğu yerinden edilmiş ya da etnik veya dini azınlık gruplarına mensup olan mülk sahipleri, evlerini, dükkanlarını ve arazilerini geri alma konusunda büyük güçlüklerle karşılaştılar. Mülklerini geri almak için genellikle yüklü meblağlar ödemek, ya da onları ele geçirmiş fraksiyonlardan, kendi mülklerini "kiralamak" zorunda bırakıldılar. Tarım arazisi sahipleri, mahsullerinin bir kısmını "vergi" olarak vermek zorunda bırakıldılar, bu da zaten içinde buldukları ekonomik zorlukları daha da ağırlaştırdı. Araştırmacılar 29 mülk müsaderesi ve 12 gasp vakası belgelediler.

Afrin'in işgalinden sonraki ilk günlerde, BM Soruşturma Komisyonu tarafından hazırlanan bir rapora göre, tanıklar silahlı gruplar tarafından gerçekleştirilen yağma olaylarının yaşandığı

bölgelerin yakınlarında zaman zaman Türk askerlerinin de bulunduğunu, ancak bunların söz konusu olayları önlemek için müdahale etmediklerini ya da harekete geçmediklerini ifade etmişlerdir.

Belgelerimiz bazı konut, arazi ve mülkiyet hakları ihlallerine Türk makamlarının da iştirak ettiğini göstermektedir; bunların arasında Suriye'nin diğer bölgelerinden gelen yerinden edilmiş Sünni Arap ailelerin Kürtlere ait evlere yerleştirilmesi de yer almaktadır. Resulayn'da da Türk güçleri evleri yıktılar, askeri amaçlarla kullandılar ve bölge sakinlerinin geri dönmelerini engellediler. Buna ek olarak, Türkiyeli kuruluşlar Kürtlerin evlerine el koyarak, din çalışmaları için yeniden kullanıma açtılar; nitekim Şanlıurfa Valisi Abdullah Erin de Haziran 2020'de böyle bir açılışa katıldı.

Araştırmamız, konut, arazi ve mülkiyet hakkı ihlallerinin tazminine yönelik SGH tarafından yürütülen çabaların büyük ölçüde etkisiz kaldığını gösteriyor. Karşılaşılan güçlükler arasında talep edilen belgelere ilişkin kuralların, bölgenin savaşa harap olması göz önüne alınmadan, katı bir şekilde uygulanması; SGH kurumlarının SUO'ya bağlı grupları geri çekilmeye zorlamakta yetersiz kalması ve insanlara davalarından vazgeçmeleri için doğrudan gözdağı verilmeye çalışılması sayılabilir. Bu amaçla kurulan şikayet komiteleri ve makamları sınırlı başarı göstermiş, tazminat talep eden mağdurlar misilleme eylemlerine ve tehditlere maruz kalmıştır. Bazı mağdurlar, SGH kontrolündeki bölgelerde hukukun üstünlüğünün sağlanamaması ve süregelen güvensizlik nedeniyle geri dönmekten veya mülklerini geri almaya çalışmaktan caydırılmış durumdadır.

Arazi, mülkiyet veya barınma hakları ihlallerine ilişkin aşağıdaki sorulara vereceğiniz yanıtlar için teşekkür ederiz:

1. Türkiye makamları, Ocak ve Mart ayları arasında Afrin'in işgali sırasında silahlı gruplar tarafından yağmalama olaylarının yaşandığı bölgelerde Türk askerlerinin bulunmasına ve bu olayları önlemek için neden müdahale etmediklerine veya harekete geçmediklerine dair bir açıklama getirebilir mi?
2. Türkiye hükümeti yerinden edilmiş ailelerin yeniden yerleştirilmesi, Kürtlere ait evlere el konularak, bunların dini çalışmalar için yeniden kullanıma sunulması ve Türkiyeli bir valinin bu tür faaliyetlere katılması gibi bazı vakalara doğrudan iştirak ettiği iddialarına nasıl yanıt veriyor?
3. Türkiye hükümeti Resulayn gibi bölgelerde evleri Türkiye güçleri tarafından askeri amaçlarla yeniden kullanıma sokulan veya yıkılan kişilere nasıl tazminat ödemeyi planlıyor ve bu eylemlerden etkilenen kişilerin zararlarının karşılanması için halihazırda ne gibi önlemler alınmıştır?

4. Kuzey Suriye'de Türkiye'nin kontrolündeki bölgelerde devam eden güvensizlik ve korku ortamı göz önüne alındığında, Türk makamları işgal altındaki bölgelere dönen mülk sahiplerinin emniyet ve güvenliğini sağlamak için ne gibi tedbirler almıştır?
5. Türk hükümeti, mülk sahiplerinin haklarını geri almak istediklerinde karşılaştıkları taciz, korkutma, tehdit ve gasp gibi sorunları nasıl ele almayı planlıyor?
6. Başta yağma, mülke el koyma ve gasp da dahil olmak üzere mülkiyet haklarıyla ilgili ihlallerin önlenmesi için ne gibi tedbirler uygulanıyor?
7. Yerinden edilmiş Afrinlilere ait mülklerin çeşitli silahlı fraksiyonlar veya siviller tarafından hukuksuz bir şekilde satılmasını önlemek için ne gibi tedbirler alınmaktadır?
8. Elimizdeki belgelere göre Türkiye, Hıristiyanlar ve Yezidiler gibi Kürt olmayan azınlıkların Türkiye'nin kontrolündeki bölgelere geri dönüşünü kolaylaştırmak için çaba sarfetmiştir. Bu doğru mu? Bu grupların mülklerini geri almaları için onlara ne tür bir destek sağlanıyor? Türk makamları onların güvenliğini nasıl sağlıyor?
9. Türkiye, yurtdışında yaşayan veya ülke içinde yerinden edilmiş mülk sahiplerinin mülklerini yönetirken karşılaştıkları güçlükleri nasıl ele almaktadır ve ülkede bulunmayan mülk sahiplerinin mülkiyet haklarını koruyabilmelerini sağlamak için ne gibi önlemler alınmaktadır?

İnsan hakları ihlallerinde hesap verebilirlik

En azından 2018'den bu yana Türkiye'nin kontrolündeki bölgelerde Suriye Ulusal Ordusu'na bağlı (SUO) çeşitli grupların komutanları ve mensupları ile Askeri İnzibat tarafından insan hakları ihlalleri ve muhtemel savaş suçları işlendiğine ilişkin çok sayıda iddia bulunuyor, ancak bu ihlallerle ilgili ya hiç hesap verilmedi, ya da çok az verildi. Araştırmamız, ne SUO'nun kendi askeri mahkemelerinin ne de bu bölgelerdeki başlıca destekçi ve işgalci güç olan Türkiye'nin bu ihlalleri yeterince ele almadığını gösteriyor.

Türkiye'nin, kendi kontrolü altındaki bölgelerde mahpusluk ile ilgili ihlaller ve konut, arazi ve mülkiyet hakları ihlallerinde suç ortaklığı yaptığı gerekçesiyle kendi görevlilerine karşı soruşturma açtığına veya bunlardan hesap sorulmasına yönelik tedbirler aldığına dair kamuya açık herhangi bir bilgi tespit edemedik.

Hak ihlallerinin hesabının sorulmasına ilişkin aşağıdaki sorulara vereceğiniz yanıtlar için teşekkür ederiz:

1. Türk hükümeti, özellikle Afrin, Resülayn ve Türkiye'nin kontrolündeki diğer bölgelerde çeşitli SUO fraksiyonlarının mensupları ve komutanları tarafından gerçekleştirilen

insan hakları ihlalleri ve işlenen olası savaş suçları konusunda hesap verebilirlik ilkesinin işletilmesini sağlamak için ne gibi adımlar atmıştır?

2. Türkiye'nin kontrolündeki bölgelerde mahpuslukla ilgili hak ihlalleri veya konut, arazi, mülkiyet hakkı ihlalleri konusunda Türkiyeli bir yetkiliye yönelik şikayetleri almak ve soruşturmak için ne tür bir gözetim sistemi mevcuttur? Bir mağdur ya da tanık istismar şikayetinde nasıl bulunur ve bu şikayeti nasıl takip eder?
3. Türkiyeli yetkililer, kontrol ettikleri bölgelerde mahpuslukla ilgili ihlallere ve konut, arazi ve mülkiyet hakları ihlallerine karşı Türkiyeli yetkililerin veya askeri personelin soruşturulması ve kovuşturulması hakkında bilgi verebilir mi?
4. Şubat 2018'den bu yana Suriye'nin kuzeyinde mahpuslukla ilgili ihlal ve suiistimalleri içeren davalarda şikayet, soruşturma, kovuşturma, mahkumiyet ve uygulanan cezaların sayısına ilişkin istatistik verileri verebilir misiniz?
5. Türkiye makamları, ciddi suçlar işlemekle itham edilen SUO gruplarının üyeleri ve komutanlarını kapsayan askeri mahkeme davalarının sonuçları hakkında şeffaflık sağlayabilir mi? Bu işlemlerin detaylarının kamuoyu tarafından erişilebilir olması için alınan önlemler var mı?
6. Türkiye hükümeti, Mart 2023'te Afrin'deki Newroz kutlaması sırasında işlenen cinayetlerle ilgili olarak bildirildiği üzere, SUO birlikleri tarafından işlenen hak ihlallerinde adalet arayanların ailelerine yönelik baskı, tehdit ve fiziksel saldırı iddialarını nasıl ele almayı planlıyor?
7. Hesap verebilirlik ilkesinin işletilmesi ve cezasızlığın önlenmesi amacıyla SUO birlikleri veya SGH Askeri İnzibatı tarafından gerçekleştirilen ciddi ihlalleri içeren askeri mahkeme yargılamaları ile ilgili tüm bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması için hangi adımlar atılmaktadır?

İnsan Hakları İzleme Örgütü, keyfi gözaltı, işkence ve cinsel şiddet gibi ciddi hak ihlallerine karıştığı tespit edilen dört üst düzey silahlı grup komutanı, güvenlik görevlisi ve Askeri İnzibat mensubunun davalarını araştırdı. Bu kişilerin gerçekleştirdiği hak ihlalleri görüşülen kişiler tarafından İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacılarına anlatıldı; bunlardan bazıları başka suçlar işlemekle kamuoyu önünde alenen de suçlandılar. Bildiğimiz kadarıyla bunlardan hiçbiri kovuşturmaya uğramadı ve anlaşıldığı kadarıyla bunlardan üçü halihazırda SUO yapısı içinde üst düzey görevlerde bulunuyor.

8. Lütfen, en azından Mayıs 2020'ye kadar Afrin'deki Hamzat Tümeni'nin güvenlik biriminin başında bulunan Ahmad Zakour olarak da bilinen Ahmad Zakaria, Hamzat grubunun komutanlarından Motaz el-Abdullah, Üçüncü Lejyon komutanı ve daha önce Afrin Askeri İnzibat birimi başkanı olan Ebu Riyad olarak da bilinen Muhammed

Hamadin ve Sultan Süleyman Şah tümeni komutanı Amu Amşa olarak bilinen Muhammed el-Cassem'in tutuklulara ve sivillere karşı karıştıkları iddia edilen ciddi insan hakları ihlallerine ilişkin yürütülmekte olan soruşturmalar varsa, bu soruşturmaların durumu hakkında bilgi verin.

9. Türkiye hükümeti emir komuta sorumluluğunu nasıl ele alacak ve astları tarafından işlenen suçları bilen veya bilmesi gereken ancak bunları önlemek veya cezalandırmak için hiçbir eylemde bulunmayan komutanların cezai olarak sorumlu tutulmasını sağlamak için nasıl bir plan yapıyor?
10. Astları tarafından işlenen suçları bilen veya bilmesi gereken ancak önleyici veya cezalandırıcı tedbirler almayan komutanların soruşturulması ve yargılanması için mekanizmalar mevcut mu?

Mahpus olarak tutulurken meydana gelen ölümlere ilişkin aşağıdaki sorulara vereceğiniz yanıtlar için teşekkür ederiz:

1. İşkence ve kötü muamele iddialarını takiben hayatlarını kaybeden Rezan Halil, Abdülrezzak el-Nuami, Lokman Hanan ve Basil Jakış vakaları başta olmak üzere mahpus olarak tutulurken meydana gelen ölümlere ilgili soruşturmaların durumu hakkında bilgi verebilir misiniz?
2. Şubat 2022'de Afrin'de Feylak El Şam'ın nezarethanesinde Arap bir sivilin işkenceyle öldürülmesi veya Ekim 2022'de El Bab'da Arap bir aktivistin ve hamile eşinin Hamzat Tümeni mensupları tarafından öldürülmesi başta olmak üzere mahpus olarak tutuldukları sırada meydana gelen ölüm vakalarında Türk hükümeti hesap verebilirlik ilkesini işletmek ve mağdurlar için adaleti sağlamak amacıyla ne tür adımlar atmıştır?
3. Mahpus olarak tutulurken meydana gelen ölüm vakalarında şeffaflığın sağlanması ve hesap verebilirlik ilkesinin işletilmesi için, ölüm belgelerinin ve adli tıp raporlarının yayınlanması başta olmak üzere, ne gibi önlemler alınmaktadır?

Yanıtlarınızı **11 Aralık 2023** tarihine kadar [REDACTED] adresine e-posta yoluyla göndermeniz halinde yayınlayacağımız raporumuzda yer verebileceğimizi bildirir, konuya gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Lama Fakih

[REDACTED]

Ortadoğu Bölümü Direktörü,
İnsan Hakları İzleme Örgütü

“Her Şey Silah Zoruyla”

Türkiye İşgali Altındaki Kuzey Suriye'de Hak İhlalleri ve Cezasızlık

Kuzey Suriye'nin çalkantılı coğrafyasında Türkiye'nin varlığı büyüyor. Suriye topraklarının içlerine kadar uzanan idari ve askeri kontrole sahip işgalci bir güç olarak Türkiye ve işgal ettiği bölgelerde faaliyet göstererek Suriye Milli Ordusu olarak örgütlenen silahlı gruplar, hak ihlalleri ve cezasızlığın yaygın olduğu bir ortam üretmişlerdir. Türkiye hükümetinin Suriye'nin kuzeyinde güvenliğin sağlanması ve mültecilerin yeniden yerleştirilmesi için "güvenli bölgeler" oluşturma iddialarına rağmen, ilgili bölgeler istikrarsızlaşmış, 1,4 milyon bölge sakini hukuksuzluk ve güvensizlik döngüsüne hapsolmüştür.

Bölge sakinleri, yetkililer ve uzmanlarla yapılan kapsamlı görüşmelere dayanan bu rapor, Suriye Milli Ordusu'nun çeşitli grupları tarafından gerçekleştirilen, Türk Silahlı Kuvvetleri ve istihbarat teşkilatlarının birçoğuna karıştığı kaçırma, keyfi alıkoyma ve işkenceyi içeren hak ihlallerine dair acı bir gerçeği ortaya koymaktadır. Suriye Milli Ordusu güçleri ayrıca bölge sakinlerinin mallarına el koymuş veya tahrip etmiş ancak cezasız kalmışlardır. Türkiye'nin eylemleri bölgenin etnik dokusunu yeniden şekillendirirken, bu ihlallerin çoğunluğuna maruz kalan Suriyeli Kürtler özellikle savunmasız durumdadırlar.

Hesap verebilirlik çağrılarını artarken, bu rapor Türkiye'nin uluslararası insan hakları ve insancıl hukuka uyması, bölge sakinlerinin güvenliğini sağlanması ve insan hakları ihlalleri ve savaş hukuku ihlallerinin mağdurları için giderim sağlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Kargaşa sürerken, adalet ve telafinin bölgeyi kuşatan çatışma ve acıları sona erdirmeye yönelik inandırıcı bir stratejinin önemli unsurları haline gelmesi gereklidir.

Suriye Milli Ordusu'na bağlı bir grup olan Sultan Süleyman Şah grubunun bir üyesi, 31 Ekim 2021 tarihinde Suriye'nin Afrin kentinde düzenlenen bir askeri tatbikata katılırken elinde Türk bayrağı tutuyor. Fotoğraf 31 Ekim 2021'de çekildi.

© 2021 REUTERS/Khalil Ashawi